

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN
DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VERGİ USUL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

TUNCAY ULUIŞIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇETİN**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	TUNCAY ULUIŞIK
	Numarası	138111011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İŞLETME/İŞLETME
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hüseyin ÇETİN
	Tezin Adı	TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VERGİ USUL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VERGİ USUL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI** başlıklı bu çalışma **20.03.2019** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Raif PARLAKKAYA	
2	Doç. Dr.	Hüseyin ÇETİN	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Semih BÜYÜKİPEKÇİ	

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	TUNCAY ULUIŞIK		
	Numarası	138111011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İŞLETME/İŞLETME		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VERGİ USUL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

TUNCAY ULUIŞIK

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	TUNCAY ULUIŞIK		
	Numarası	138111011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İŞLETME/İŞLETME		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. HÜSEYİN ÇETİN		
Tezin Adı	TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VERGİ USUL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI			

Sermaye piyasalarında yaşanan değişim ve gelişim, finansal araçların mali tablolarda oldukça önemli bir yere gelmesine ve önemli bir paya sahip olmasına neden olmuştur. Finansal araçların önem kazanması, bu araçların muhasebeleştirme ve değerlendirme sorununu ortaya çıkarmış ve ülkelerin iç mevzuatları ile uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarındaki farklılıkları daha da belirgin hale getirmiştir.

Finansal araçların sınıflandırılması, değerlendirilmesi ve muhasebeleştirilmesine ilişkin Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında, TMS/IAS 32 Finansal Araçlar: Sunum, TMS/IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TFRS/IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve TFRS/IFRS 9 Finansal Araçlar standartları bulunmaktadır.

Çalışmada, Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları ile Vergi Usul Kanunu kapsamında finansal araçlar ayrıntılı olarak açıklanarak, finansal araçların, sınıflandırılması, muhasebeleştirilmesi ve değerlendirilmesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca finansal araçlardaki değer düşüklüğü ve finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin muhasebe kayıtları da örneklendirilerek açıklanmıştır.

Çalışmada, Vergi mevzuatı kapsamında hazırlanan mali tablolar ile TFRS hükümleri kapsamında hazırlanan mali tabloların oran analizi yöntemi ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Araçlar, Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi, Finansal Araçların Değerlemesi, Finansal Riskten Korunma, TMS 32, TMS 39, TFRS 7, TFRS 9.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	TUNCAY ULUIŞIK		
	Student Number	138111011001		
	Department	Business Administration		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. HÜSEYİN ÇETİN		
Title of the Thesis/Dissertation	VALUATION AND ACCOUNTING OF FINANCIAL INSTRUMENTS ACCORDING TO TURKISH ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING STANDARDS COMPARISON WITH TAX PROCEDURE LAW			

The changes and developments in the capital markets caused the financial instruments to reach an important position and has a significant share in the financial statements. The importance of financial instruments has revealed the problem of accounting and valuation of these instruments and made the differences in the internal legislation of the countries and international accounting and financial reporting standards more and more evident.

Related to classification, valuation and accounting of financial instruments, there are standards such as TAS/IAS 32: Financial Instruments: Presentation, TAS/IAS 39 Financial Instruments: Accounting and Measurement, TFRS/IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures and TFRS/IFRS 9 Financial Instruments in Turkey Accounting and Financial Reporting Standards.

In the study, the classification, accounting and valuation of financial instruments are emphasized by explaining the financial instruments in detail within Turkey Accounting and Financial Reporting Standards and the Tax Procedure Law. In addition, impairment of financial instruments and accounting records related to hedge accounting are explained with examples.

In the study, the financial statements prepared within the scope of the tax legislation and the financial statements prepared within the scope of TFRS are compared with the ratio analysis method.

Keywords: Financial Instruments, Accounting of Financial Instruments, Valuation of Financial Instruments, Financial hedging, TAS 32, TAS 39, TFRS 7, TFRS 9.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE TÜRKİYE'DE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI.....	3
1.1. Muhasebe Standartlarının Tanımı	3
1.2. Muhasebe Standartlarına Duyulan İhtiyaç ve Önemi.....	4
1.3. Muhasebe Standartlarının Oluşturulma Süreci.....	5
1.3.1. Muhasebe Standartlarının Yasama Yoluyla Belirlenmesi	5
1.3.2. Muhasebe Standartlarının Özel Sektör Düzenleyici Kuruluşlarınca Belirlenmesi.....	6
1.3.3. Kamu Sektörünün Muhasebe Standartları Düzenleme Yetkisini Bir Kuruluşa Devretmesi	7
1.4. Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nın Oluşumuna Yön Veren Kuruluşlar	8
1.4.1. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC).....	9
1.4.2. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)	10
1.4.3. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)	11
1.5. Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Amacıyla Türkiye'de Yapılan Çalışmalar.....	12
1.5.1. İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar	14
1.5.2. Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Yapılan Çalışmalar	14
1.5.3. Türk Standartları Enstitüsü Muhasebe Standartları Özel Daimî Komitesi Tarafından Yapılan Çalışmalar	15
1.5.4. Sigorta Murakabe Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar	15
1.5.5. Maliye Bakanlığı Koordinatörlüğü'nde Kurulan Muhasebe Standartları Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar	16
1.5.6. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	16

1.5.7. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Çalışmalar	17
1.5.8. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ile Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) Tarafından Yapılan Çalışmalar...	19
1.5.9. Kamu Gözetimi Kurumu Tarafından Yapılan Çalışmalar	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL ARAÇLAR.....	23
2.1. Finansal Araç Kavramı ve Türleri.....	23
2.1.1. Finansal Varlık.....	23
2.1.2. Finansal Borç	24
2.1.3. Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlar	24
2.1.4. Türev Finansal Araç.....	25
2.2. Finansal Piyasada İşlem Gören Finansal Araçlar.....	27
2.2.1. Para Piyasası Araçları	28
2.2.1.1. Mevduat Sertifikası	28
2.2.1.2. Hazine Bonosu.....	28
2.2.1.3. Finansman Bonosu	28
2.2.1.4. Repo (Geri Satın Alma Anlaşması).....	29
2.2.1.5. Banka Kabulü	29
2.2.1.6. Vadeli Mevduat	29
2.2.2. Sermaye Piyasası Araçları	29
2.2.2.1. Hisse Senedi	30
2.2.2.1.1. Hamiline ve Nama Yazılı Hisse Senetleri	30
2.2.2.1.2. Adi ve İmtiyazlı Hisse Senetleri.....	30
2.2.2.1.3. Bedelli ve Bedelsiz Hisse Senetleri	30
2.2.2.1.4. Primli ve Primsiz Hisse Senetleri	31
2.2.2.1.5. Kurucu ve İntifa Hisse Senetleri.....	31
2.2.2.2. Tahvil.....	31
2.2.2.2.1. İkramiyeli Tahviller	32
2.2.2.2.2. Başabaş-İskontolu-Primli Tahviller.....	32
2.2.2.2.3. Nama ve Hamiline Tahviller	32
2.2.2.2.4. Paraya Çevrilme Kolaylığı Olan Tahviller.....	32
2.2.2.2.5. Garantili ve Garantisiz Tahviller	33

2.2.2.2.6. Sabit ve Değişken Faizli Tahviller	33
2.2.2.2.7. İndeksli Tahviller.....	33
2.2.2.3. Kar Zarar Ortaklığı Belgesi	33
2.2.2.4. Gelir Ortaklığı Senetleri	33
2.2.2.5. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler.....	34
2.2.2.6. Gayrimenkul Sertifikaları.....	34
2.2.2.7. İpotek Teminatlı Menkul Kıymet.....	34
2.2.2.8. Ortaklık Varantı.....	35
2.2.2.9. Kira Sertifikası.....	35
2.2.3. Finansal Araçlara Yönelik Düzenlemeler	35
2.2.3.1. Vergi Usul Kanununda Yer Alan Düzenlemeler.....	35
2.2.3.2. Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler	37
2.2.3.3. Sermaye Piyasası Mevzuatında Yer Alan Düzenlemeler	40
2.2.3.4. Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standardında Yer Alan Düzenlemeler.....	41
2.2.3.4.1. TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı.....	41
2.2.3.4.2. TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı	43
2.2.3.4.3. TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar Standardı.....	43
2.2.3.4.4. TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı.....	45
2.2.3.4.5. TFRS 9 Finansal araçlar standardı ile TMS 39 Finansal araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardının Karşılaştırılması	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	48
3.1. Finansal Araçlarda Değerleme	48
3.1.1. Değerleme Esasları (Yöntemleri)	49
3.1.1.1. Tarihi Maliyet.....	49
3.1.1.2. Cari Maliyet.....	50
3.1.1.3. Gerçekleşebilir Değer	51
3.1.1.4. Bugünkü Değer.....	51
3.1.2. Finansal Araçlarla İlgili Değerleme Ölçüleri.....	52
3.1.2.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Ölçüleri	52
3.1.2.1.1. Maliyet Bedeli	52
3.1.2.1.2. Borsa Rayıcı	54

3.1.2.1.3. Tasarruf Değeri.....	55
3.1.2.1.4. Mukayyet Değer	56
3.1.2.1.5. İtibari Değer.....	57
3.1.2.1.6. Rayiç Bedel.....	57
3.1.2.1.7. Emsal Bedeli.....	58
3.1.2.1.8. Vergi Değeri	59
3.1.2.2. Finansal Araçların TMS/TFRS'ye Göre Değerleme Ölçüleri.....	60
3.1.2.2.1. Maliyet Değeri.....	60
3.1.2.2.2. Etkin Faiz Yöntemi, Etkin Faiz Oranı ve İtfa Edilmiş Maliyet.	61
3.1.2.2.3. Gerçeğe Uygun Değer	62
3.2. TMS ve TFRS'ye Göre Finansal Araçların Sınıflandırılması.....	66
3.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık.	66
3.2.2. İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar.....	67
3.2.3. Kredi ve Alacaklar	69
3.2.4. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar.....	69
3.3. Finansal Araçlarda İlk Muhasebeleştirme İşlemleri.....	71
3.3.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre İlk Muhasebeleştirme	71
3.3.2. TMS ve TFRS'ye Göre İlk Muhasebeleştirme	74
3.3.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlık ve Finansal Borçlarda İlk Muhasebeleştirme	75
3.3.2.2. İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli ile Ölçülen Finansal Varlıklarda İlk Muhasebeleştirme	76
3.3.2.3. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklarda İlk Muhasebeleştirme.....	77
3.3.2.4. Kredi ve Alacakların ilk Muhasebeleştirilmesi	77
3.4. Finansal Araçlarda Dönem Sonu Muhasebeleştirme ve Değerleme İşlemleri.	78
3.4.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre Finansal Araçlarda Değerleme	78
3.4.2. TMS ve TFRS'ye Göre Finansal Araçlarda Değerleme	81
3.4.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık	81
3.4.2.2. İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli ile Ölçülen Finansal Varlıklar.....	83
3.4.2.3. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklar	84

3.4.2.4. Kredi ve Alacaklar	90
3.5. TMS/TFRS'ye Göre Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğü	92
3.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Ya Da Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklarda Değer Düşüklüğü	93
3.5.2. İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar ile Kredi ve Alacaklarda Değer Düşüklüğü.....	94
3.5.3. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklarda Değer Düşüklüğü	98
3.6. Finansal Riskten Korunma ve Muhasebesi	102
3.6.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma	104
3.6.2. Nakit Akış Riskinden Korunma.....	107
3.6.3. Yurt Dışındaki İşletmede Bulunan Net Yatırım Riskinden Korunma ..	110
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4. FİNANSAL ARAÇLARIN VUK ve TMS/TFRS KAPSAMINDA MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE DEĞERLEMESİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ VE MALİ TABLOLARA YANSIMASI	111
4.1. Uygulamanın Amacı ve Önemi	111
4.2. Uygulamanın Kapsamı ve Örnek Uygulamaya İlişkin Bilgiler	111
4.3. Uygulama İşletmesine Ait Mali Tablolar ve Açıklamalar	112
4.4. VUK ve TMS/TFRS Kapsamında Yapılan/Yapılacak Olan Değerlemenin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Mali Tablolara Yansımısı.....	117
4.4.1. Uygulama İşletmesinin VUK/TMS Kapsamında Yapılan Kayıtların Karşılaştırılması.....	117
4.4.2. Uygulama İşletmesinin VUK/TFRS Kapsamında Vergisel Durumunun Karşılaştırılması Muhasebe Kayıtları ve Finansal Tabloların Düzenlenmesi	136
4.5. Rasyo Analizi	149
4.5.1. Likidite Oranları.....	149
4.5.2. Mali Yapı Oranları	150
4.5.3. Faaliyet Oranları	152
4.5.4. Karlılık Oranları.....	154
SONUÇ	157
KAYNAKÇA.....	161

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Maliyet Değeri VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması	53
Tablo 3.2 Borsa Rayici VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması.....	55
Tablo 3.3 Tasarruf Değeri VUK-TMS/TFRS Karşılaştarması	55
Tablo 3.4 Mukayyet Değer VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması	57
Tablo 3.5 Emsal Bedel VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması	59
Tablo 3.6 VUK-TMS/TFRS Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırılması	65
Tablo 3.7 Finansal Araçların Sınıflandırılması Ve Muhasebeleştirilme Sürecinde Kullanılacak Değerleme Ölçüleri	101

KISALTMALAR

AB.	Avrupa Birliği
ABD.	Amerika Birleşik Devletleri
AICPA	Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Birliği
BDDK.	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
EVV.	Ertelenmiş Vergi Varlığı
EVY.	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
FASB.	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
IAS.	Uluslararası Muhasebe Standartları
IFRS.	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IASB.	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IASC.	Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
IFAC.	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IOSCO.	Menkul Kıymetler Borsaları Uluslararası Örgütü
İGF.	İndirilebilir Geçici Fark
KGK.	Kamu Gözetimi Kurumu
KİT.	Kamu İktisadi Teşebbüsü
Md.	Madde
SPK.	Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS.	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TFRSY.	Türkiye Finansal Raporlama Standartları Yorumları
TMS.	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSY.	Türkiye Muhasebe Standartları Yorumları
TMSK.	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUD.	Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
TMUDESK.	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TSE.	Türk Standartları Enstitüsü
TÜRMOB.	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UFRS.	Uluslararası Finansla Raporlama Standartları
UR.	Uygulama Rehberi
UMS.	Uluslararası Muhasebe Standartları
VGf.	Vergilendirilebilir Geçici Fark
VUK.	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşme ile birlikte sınır aşırı faaliyetlerde bulunan işletme sayılarının, uluslararası piyasalardaki sermaye hareketlerinin ve uluslararası yatırımcıların artması, bu durumun birçok ülke tarafından desteklenmesi ve teşvik edilmesi, bununla birlikte ülkelerin muhasebe politikalarında birtakım farklılıkların bulunması uluslararası alanda ortak bir finansal raporlama dili gereksinimini doğurmuştur. Bu bağlamda, finansal tabloların karşılaştırılmasına olanak sağlayacak doğru, tarafsız, güvenilir ve gerçeğe uygun bilginin sunumunu oldukça önemli hale gelmiştir.

Tüm dünyada ortak bir muhasebe dilinin oluşturulması ve uygulama birliğinin sağlanması amacıyla 1973 yılında, merkezi Londra olmak üzere Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) kurulmuştur. Bu kurul, genel amaçlı finansal tablolarda, şeffaf ve karşılaştırılabilir bilgiyi gerekli kılan, tek ve yüksek kalitede, anlaşılabilir ve uygulanabilir küresel muhasebe standartları geliştirmeyi amaçlamıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC), muhasebe ve finansal raporlama standartlarını yayınlama görevini, yeniden yapılandırma kapsamında Uluslararası Muhasebe Standartları Kuruluna (IASB) devretmiştir.

Bugün itibariyle tüm dünyada birçok ülke tarafından kabul edilen bu standartlar ülkemizde de 2 Kasım 2011 tarihli ve 28103 sayılı Resmî Gazetede 660 sayılı KHK ile faaliyetlerine başlayan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu aracılığıyla, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) adıyla çevirisi yapılarak uygulanması sağlanmaktadır.

Ülkemizde son dönemlerde sermaye piyasalarına ve para piyasalarına yapılan yatırımların artması hem TTK hükümleri hem de SPK hükümleri gereği finansal tablolarını Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (UFRS/TFRS) uyumlu olarak düzenleme zorunluluğunun olması, sermaye piyasası araçlarına yatırım yapan işletmelerin ve bireysel yatırımcıların sağlıklı kararlar alması açısından oldukça önemli olması tezin ortaya çıkmasında oldukça önemli bir etken olmuştur.

Bu çalışmada TMS/TFRS içerisinde oldukça geniş ve karmaşık bir yer tutan Finansal Araçlar örneklendirilerek incelenmesi amaçlanmıştır. Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)'nda, finansal araçlarla ilgili TMS/IAS 32 Finansal Araçlar: Sunum, TMS/IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TFRS/IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve TFRS/IFRS 9 Finansal Araçlar standartları bulunmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının (UFRS/UMS), dünyada ve Türkiye'de gelişim süreci ve gelişimine katkı sağlayan kuruluşlar ele alınarak gelişim aşamaları açıklanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, finansal araçlara ilişkin temel kavramlar, finansal araç türleri, özellikleri ve finansal piyasada yer alan para piyasası ve sermaye piyasası araçları incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, finansal araçların muhasebeleştirilmelerine ve değerlemelerine ilişkin Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında (TMS/TFRS) yer alan hükümler incelenerek, bu hükümler doğrultusunda yapılması gereken muhasebe ve değerlendirme kayıtları yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca finansal araçlara ilişkin değer düşüklüğü ve finansal riskten korunma muhasebesi ele alınarak yapılması gereken kayıtlar gösterilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde, finansal araçlara yönelik vergi mevzuatı ve uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartları kapsamında yapılacak olan değerlendirme çalışmaları bir uygulama işletmesi üzerinde karşılaştırmalı olarak incelenerek, ortaya çıkan mali tablolar üzerindeki farklılıklar ele alınarak rasyo analizi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE TÜRKİYE'DE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI

Sermayenin küreselleşmesi, uluslararası para dolaşımının ve ticaretin yaygınlaşması, ticari anlamda ülke sınırlarının ortadan kalkması, ulusal muhasebe sistemlerinin yetersizliğini ortaya koymuş ve bu durum muhasebe alanında ortak bir dilin geliştirilmesini ve uluslararası standartların oluşturulmasını gerekli hale getirmiştir. Ülkemizde ilk etapta kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla başlatılan çalışmalar günümüzde bu alanda profesyonelleşmiş ve uzmanlaşmış kurumlar aracılığıyla yürütülmektedir.

1.1. Muhasebe Standartlarının Tanımı

Muhasebe, genel olarak işletmelerin mali nitelikteki olaylarının belirlenmesi, kaydedilmesi, sınıflandırılması, raporlanması ve analiz edilerek yorumlanması olarak ifade edilmektedir. İşletmelerin faaliyetleri ile ilgili olarak ortaklara, potansiyel yatırımcılara, alacaklılara, işletme yöneticilerine, kredi kuruluşlarına, devlete ve tüm ilişkili taraflara, bilgi sağlama fonksiyonunu üstlenen, bununla birlikte sermaye piyasaları açısından da kamuyu aydınlatma sisteminin çok önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Üstündağ, 2000: 31).

Muhasebe standardı, muhasebe alanında uygulama birliği sağlamak amacıyla, muhasebenin evrensel terim, ilke, yasa, kural, yöntem ve kuramlarına uygun olarak belirlenmiş tekdüzen hesap çerçevesi, tekdüzen mal oluş ve envanter yönergesi, ilgili yasa hükümleri ve bildirimlerden oluşan kendi içinde tutarlı, çerçeve, yönerge, bildiri ve benzer nitelikte uyulması gerekli kurallar birliği olarak ifade edilebilir. (Yazıcı, 2003: 35).

Ulusal muhasebe standardı, belirli bir ülkeye özgüdür; belirli bir sistem üzerine inşa edilmiştir, o ülkedeki kurumlarda ve işletmelerde muhasebe birliği sağlamayı amaçlar; bu kurumlar ve işletmeler de bu sisteme göre, ilgili birimlere hesap verirler

(Yazıcı, 2003: 36). Uluslararası muhasebe standartlarında ise amaç, belirli bir ülkeye özgü olan bu sistemin, uluslararası entegrasyonunu sağlamaktır.

1.2. Muhasebe Standartlarına Duyulan İhtiyaç ve Önemi

Muhasebenin sermaye piyasası ve muhasebe sisteminden edinilen bilgilerin diğer kullanıcıları için beklenen fonksiyonu yerine getirebilmesi ve işletme faaliyetlerine ilişkin sağlıklı bilgi aktarabilmesi; benzer olayları benzer şekilde ifade etmesi, ürettiği bilgilerin doğru, güvenilir, anlamlı, gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir olması, dolayısıyla belirli standartlara göre hazırlamak belirli formlardaki finansal tablo ve raporlarla ilgililere ulaştırılması ile mümkündür. Sermaye piyasasında kamunun aydınlatılması, yatırımcıların sermaye piyasası araçları hakkında tam olarak bilgilendirilmesi de kaliteli “muhasebe standartları” oluşturulması ve uygulanması ile sağlanabilecektir (Üstündağ, 2000: 31).

Muhasebe standartları, işletmelerin finansal performansının doğru analizi ile geleceğe yönelik gerçekçi planların oluşturulmasını sağlamak, doğru amaç ve hedeflerin belirlenmesine yardımcı olmak, işletme yönetimine dönemler bazında analiz etme kolaylığı sağlamak, sektördeki mevcut diğer firmaların finansal performanslarına dayanarak yapılan karşılaştırmaların sağlıklı bir şekilde yorumlanmasına yardımcı olmak, işletmelerin denetimlerini kolaylaştırmak, işletmelerin performanslarını farklı dönemler bazında karşılaştırabilmelerine ve bu karşılaştırmalar sonucunda işletme için hayati denilebilecek öneme sahip hususlarda doğru kararlar alınmasına yardımcı olması açısından işletmeler için önem taşımaktadır (Akgül ve Akay, 2003: 5).

Dünyadaki global hareket ve küreselleşme ile birlikte uluslararası yatırımlar dünya genelinde hız kazanmıştır. Bu gelişmeler ve uluslararası ticaretin deniz aşırı hatta okyanus aşırı boyutlara ulaşması ile yatırımcıların ülke dışına yoğun olarak yönelmelerinin sonucunda finansal bilgilerin sunulması açısından, her yerde aynı anlamı ifade eden şeffaf, gerçeği yansıtan ve karşılaştırma yapabilmeyi sağlayan muhasebe diline ihtiyaç duyulmuştur. Gelişmeler dünya çapında muhasebe standartlarının oluşumunun önünü açmış, uyum ve uyumlaştırma süreçlerini de hızlandırmıştır (Kocamaz, 2012: 108).

1.3. Muhasebe Standartlarının Oluşturulma Süreci

Muhasebe standartları, ülke bazında her ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlik her ülkenin seçtiği muhasebe modeline bağlı olmaktadır. İdeal olan herkesin amaçlarına hizmet edecek çok amaçlı standartların oluşturulmasıdır (Marşap ve Kurt, 1997). Bu bağlamda işletmelerin ve işletme ile ilişkili kimselerin veya kurumların karar alma sürecinde etkin bir rolü olan muhasebe standartları, birçok ilgi gurubunun odağı durumunda olup, muhasebe standartlarının -oluşturulması sürecinde- kimin tarafından belirleneceği ve oluşturulacağı da her zaman tartışma konusu olmuştur. Muhasebe standartlarının belirlenmesi ve oluşturulması hususunda ileri sürülen görüşler üç başlık altında sınıflandırılabilir (Üstündağ, 2000: 32):

1.3.1. Muhasebe Standartlarının Yasama Yoluyla Belirlenmesi

Muhasebe standartlarının kanunlar, tüzükler, yönetmelikler ve bunlara bağlı birtakım tebliğler ile bizzat yasa koyucu tarafından belirlenmesi durumudur (Bostancı, 2002, 3). Muhasebe standartlarının yasama yoluyla belirlenmesi; kendi içerisinde birtakım yararlar ve sakıncalar ihtiva etmektedir. (Üstündağ, 2000, 32).

Muhasebe standartları bazı gruplara birtakım yükümlülükler yüklerken bazı gruplara da birtakım imkanlar sağlaması açısından, ekonomik sonuçları olan ve sosyal tercih gerektiren bir konudur. Demokrasilerde sosyal sorumlulukların yasama erki tarafından belirlenmesi; muhasebe standartlarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde standart koyucuların yetki ve otoritelerinin sorgulanmasını en aza indirgeyerek, muhasebe düzenlemelerine uyum hususunda, yaptırım sorununu en aza indirecektir. Yasama, muhasebe standartlarını oluştururken, bu standartlara uyulmaması durumunda uygulanacak cezai müeyyideleri de belirleyecek olması, muhasebe standartlarının gelir dağılımını değiştirici etkileri en yüksek temsil organları tarafından değerlendirilmiş olacaktır. Ayrıca yasamanın, muhasebe standartlarının gelir dağılımını değiştirici etkilerini kontrol etme ve etkilerinin şiddetini azaltma konularında, vergi ve sübvansiyon gibi araçlarla müdahale etme imkânının olması, özel

sektör kuruluşlarına göre daha etkin sonuçları ortaya koyacaktır. Özel sektör kuruluşlarının ortaya koyacakları düzenlemelerin, gelir dağılımına olan etkisini gidermek veya değiştirmek için kullanabileceği enstrümanların ve yaptırım imkanlarının yasalarla belirlenmiş olması en önemli sınırlılık olarak kabul edilebilir (Üstündağ, 2000, 32).

Muhasebe standartlarının yasama yoluyla belirlenmesi birtakım avantajlar sağlamanın yanında; bu yöntemde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri teknik muhasebe konuları üzerinde, ülke yönetiminde söz sahibi olan siyasi iktidarın, politik fikirleri doğrultusunda karar alma ihtimalidir. (Üstündağ, 2000: 33). Ayrıca, oldukça sınırlı olan yasama dönemi içerisinde, politikacılar üzerinde etkili olan birtakım kişi veya grupların veya bürokratların, politikacılar tarafından muhasebe politikalarının belirlemede etkin bir rol üstlenmesi hususu dikkate alındığında, standartların yasama erki tarafından oluşturulmasının, özel sektör kuruluşları tarafından oluşturulmasından daha iyi olacağını ileri sürmenin mümkün olamayacağını ortaya koymaktadır. Yasama gündemine muhasebe düzenlemelerine ilişkin çalışmaların alınması mevcut ekonomik konjonktürde olması gereken yeniliklerin zamanında yapılamamasına neden olabilecektir. (Üstündağ, 2000: 33).

1.3.2. Muhasebe Standartlarının Özel Sektör Düzenleyici Kuruluşlarınca Belirlenmesi

Muhasebe standartlarının özel sektör düzenleyici kuruluşları tarafından belirlenmesi, yasama tarafından oluşturulan düzenlemelerde karşılaşılan sorunları ortadan kaldıracığı, muhasebe standartları ile ilgili tüm tarafların sürece etkin katılımının sağlanabileceği ileri sürülmektedir. Ayrıca özel sektör kuruluşlarının yöneticileri tarafından çıkar gruplarının baskılarının, politikacılara kıyasla daha kolay göz ardı edilebileceği ileri sürülmektedir (Üstündağ, 2000: 33).

Yukarıda da belirtildiği üzere, muhasebe standartlarının belirlenmesinde özel sektör düzenleyici kuruluşlarının görev almasında en önemli sorun, standartlara uyumun sağlanmasında bu kuruluşların yaptırım gücüne sahip olmamalarıdır. Bu nedenle, özel sektör düzenleyici kuruluşları otoritelerini ve standartlara uyumu sağlayabilmek için geniş fikir alışverişleri, standart taslaklarının dolaştırılarak görüşleri alınması, belirlenecek standartlara temel oluşturulmak üzere bir kavramsal

çerçevenin kabul edilmesi gibi “uzlaşma arayışı” olarak adlandırılan geniş bir prosedür uygulama yoluna başvurumaktadırlar (Üstündağ, 2000: 33).

Özel sektör düzenleyici kuruluşlarının belirledikleri standartların kabul edilmesini sağlamak üzere, isterlerse bu standartları uygulamayabilecek olan ve hatta düzenleyici kuruluşun varlığını tehlikeye sokabilecek olan çıkar gruplarıyla uzlaşmaya varma zorunluluğu birçok problemlere yol açmaktadır. Öncelikle, uzlaşma, standartları kesinlik özelliğinden yoksun bırakabilecek, belli bir problem için hepsi tercih edilir olmayabilecek birçok alternatifin ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Ayrıca, bir standart en fazla pazarlık gücüne sahip olan çıkar grubunun isteği doğrultusunda şekillendirilebilecek olup, bu durum düzenleyici kuruluşun bir veya daha fazla çıkar grubunun görüşlerini kabullendiği izlenimini yaratacak ve standart oluşum süreci toplumun bazı kesimlerinde adaletsiz olarak değerlendirmeye başlanacaktır. Bunlara ek olarak, uzlaşma arayışından kaynaklanan gecikmeler standart oluşum sürecini yavaş ve durgun hale getirebilecek, standartların uygulanmasında çok daha esnekliği teşvik edebilecektir (Üstündağ, 2000: 33-34).

1.3.3. Kamu Sektörünün Muhasebe Standartları Düzenleme Yetkisini Bir Kuruluşa Devretmesi

Muhasebe standartlarını belirleme yetkisinin, yasama erkinin desteklediği bir kuruluşa devredilmesi, muhasebe standartlarının yasama yoluyla belirlenmesine ilişkin yukarıda ifade edilen sorunların bir kısmını ortadan kaldıracığı ileri sürülmektedir. Bu yöntem ABD’de uygulanmakta olup kongre, muhasebe yükümlülüklerini belirleme yetkisini “Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu’na” devretmiştir (Üstündağ, 2000: 34).

Muhasebe standartlarını belirlemek ve düzenlemek üzere bu yapıda bir kuruluşun yetkilendirilmesinin avantajı, yargı erki ile de her zaman desteklenebilecek yaptırım gücünün olmasıdır. Muhasebe standartlarının oluşturulmasını sağlamak amacıyla yasama tarafından yetkilerin devredildiği özel sektör kuruluşu, gücünü doğrudan yasamadan alacak olup, açık ve kesin bir yasal desteğe sahip olacaktır. Bu yönüyle incelendiğinde, muhasebe standartlarının yasama tarafından belirlenmesi durumunda ortaya çıkan avantajların fazlasıyla bu sistemde de yer alacağı ileri sürülmektedir (Üstündağ, 2000: 34).

Diğer taraftan, bu yöntemin sakıncalarının başında bu tür kuruluşların faaliyetlerinin çoğunun keyfi olarak değerlendirilebileceği hususu gelmektedir. Bu tür kuruluşlar kanunla kurulmuş olmakla birlikte, yasamanın bu kuruluşların ve çalışanlarının faaliyetlerini yeterince detaylı olarak sınırlandırmamış olması söz konusu olabilecektir. Esasen, yasamanın bu kuruluşların görevlerini yerine getirirken esas alacağı ana prensipleri ve felsefesini en ince ayrıntısına kadar belirlemesi de beklenmemelidir. Ancak, yasama tarafından yetkilendirilen kuruluşların, özel sektör düzenleyici kuruluşlarına kıyasla yapı itibarıyla daha güçlü bir otoriteye ve yetkiye sahip olması, düzenlemelerinde keyfi davranmaları ihtimalini de arttırmaktadır (Üstündağ, 2000: 34-35).

Bu açıklamalar genel olarak değerlendirildiğinde; her bir seçeneğin kendine has olumlu ve olumsuz özellikler taşıdığı, bazı problemlerin her seçenek için belli ölçüde geçerli olabileceği ve muhasebe standartlarının oluşturulmasında kamu ve özel sektörün rolünün kesin çizgilerle tanımlanabilmesinin güç olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan standartlara uyumun sağlanabilmesi ve standartları oluşturan düzenleyici kuruluşların faaliyet göstereceği yasal sınırların belirlenmesi açısından belirli bir yasal kontrolün gerekli olduğu anlaşılmaktadır (Üstündağ, 2000: 35).

Muhasebe standartlarının kamuyu aydınlatma amacının esas alındığı ülkelerde dikkat çekici konu, başlangıçta standart oluşturma süreci muhasebe meslek örgütlerinin hakimiyetinde iken, sonradan yapılan düzenlemelerle bu yapının değiştirilerek finansal tablo hazırlayan ve kullanan tüm ilgi gruplarının sürece katılımının sağlanmış olması ve standartların uygulanmasına ilişkin yaptırım gücünün daha belirgin hale gelmesidir. Söz konusu ülkelerde, standart oluşturma görevi, ilgili çıkar gruplarının temsil edildiği bağımsız kurullar tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu kurullar tarafından kaliteli standartlar üretmek ve değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek üzere piyasa katılımcıları ile sürekli iletişimi öngören yöntemler uygulanmaktadır (Sayar, 2002: 77).

1.4. Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nın Oluşumuna Yön Veren Kuruluşlar

Sermaye piyasalarının uluslararası boyut kazanması ve sermaye dolaşımının artması, şirketlerin finansal tablolarının uluslararası bilgi transferine uyumlu hale

getirme çalışmalarını oldukça önemli bir hale gelmiştir. Bu bağlamda uluslararası ortak bir muhasebe dilinin ortaya konması amacıyla birtakım kuruluşlar oluşturulmuştur.

Ülkelerin farklı muhasebe politikalarına ve uygulamalarına sahip olması sebebiyle uluslararası alanda ortaya çıkan raporlama sorunlarının giderilmesi için birtakım kurum veya kuruluşlar çeşitli çözüm önerileri ve alternatifleri ortaya koymuştur. Ancak, yakın zamana kadar bu konuda geniş kapsamlı bir görüş birliği sağlanması mümkün olamamıştır (Çiftçi ve Erserim,2008: 1).

Uluslararası Muhasebe Standartları'nın oluşturulması yönelik ilk çalışmalar 1972 yılında düzenlenen Onuncu Dünya Muhasebe Kongresi'nde ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2007, 28). Bu sürecin devamında 1973 yılında, merkezi Londra olan Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) kurulmuştur. Daha sonra, 1977 yılında Onbirinci Dünya Muhasebe Kongresi'nde Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) kurulmuştur. 1982 yılına gelindiğinde, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) ve Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) aralarında yapmış olduğu anlaşma ile birlikte IFAC üyelerinin aynı zamanda IASC'nin de üyeleri olduğu ve muhasebe alanında uluslararası geçerliliği olan standartların oluşturulması konusunda birlikte çalışılması kararlaştırılmıştır. 1989 yılında Kavramsal Çerçeve yayınlamıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi ilk standart taslağını yayınlamıştır.

2000'li yıllara kadar dünyada, ülkelerin ulusal muhasebe sistemlerini, uluslararası muhasebe standartlarına “uyumlaştırma” amacına yönelik birtakım çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde geçerli olan yakınsama (convergence) yaklaşımı ile dünya çapında uygulanabilecek tek bir muhasebe standartları seti oluşturulabilmesi için, ilgili kuruluşların birlikte çalışmaları söz konusudur. Son yıllarda AB, IOSCO, FASB gibi önde gelen ulusal ve uluslararası kuruluşların IASB'la birlikte yaptığı çalışmalar, bu yaklaşımın önemli göstergeleridir (Aslan, 2004: 93).

1.4.1. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC)

Ülkelerin finansal raporlama sistemlerinin, uluslararası düzeyde uyumlaştırılması için çalışma yapan kuruluşların başında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) gelmektedir. IASB'nin başlangıcı, Uluslararası Muhasebe

Standartları Komitesine (International Accounting Standard Committee-IASC) dayanmaktadır. IASC; İngiltere, Almanya, Fransa, Avustralya, Hollanda, Japonya, Meksika, İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da bulunan 100’ün üzerinde mesleki kuruluş ve örgüt çalışmalarına dahil olmuş 1973 yılında aralarında imzaladıkları bir anlaşma sonucunda kurulmuştur.

IASC’ın amacı; kamu yararına, genel amaçlı finansal tablolarda, açık, net ve karşılaştırılabilir bilgiyi gerekli kılan, tek ve yüksek kalitede, anlaşılabilir ve uygulanabilir uluslararası muhasebe standartlarını geliştirmektir. IASC, ulusal muhasebe standardı örgütleriyle birlikte çalışarak, tüm dünyada muhasebe standartlarını birbirine yakınlaştırmayı amaçlamıştır (Parlakkaya, 2004: 123). Bu bağlamda kuruluşundan itibaren, görevlerini Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’na (IASB) devredene kadar 39 adet standart yayınlamıştır.

Ülkemiz açısından, Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği 1974 yılında, 1994 yılında ise TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği), IASC’ye üye olmuştur

1.4.2. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)

Uluslararası muhasebe standartlarının sağlanması ve geliştirilmesi amacıyla kurulan Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) bu görevi yeniden yapılandırma kapsamında Uluslararası Muhasebe Standartları Kuruluna (IASB) devretmiştir.

24 Mayıs 2000’de IFAC’in de katılımıyla Edinburg’da gerçekleştirilen Genel Kurul toplantısında IASC tüzüğü değiştirilerek, IASB kurulmuştur. Genel kurulda IASC bir üst kurul olarak kabul edilmiş, IASB, IASC’nin yerini alarak standartları ve taslakları geliştirmek, yayınlamak ve Standart Yorumlama Komitesinin (IFRIC) yorumlarını onaylama görevlerini üstlenmiştir. (Çiftçi ve Erserim, 2008: 8)

IASC, 1973-2000 yılları arasında yayınlamış olduğu standartları “Uluslararası Muhasebe Standardı-UMS (International Accounting Standards-IAS)” olarak tanımlamıştır. 2001 yılından itibaren ise IASC’nin görevlerini devralan, IASB, o güne kadar yayımlanan uluslararası muhasebe standartlarını aynı adla kabul ederek,

bunlarla ilgili uyumlaştırma ve güncelleştirme çalışmalarını başlatmıştır. Bu tarihten sonra IASB tarafından kabul edilerek yürürlüğe konan standartlar ise, “Uluslararası Finansal Raporlama Standardı- UFRS (International Financial Reporting Standards- IFRS)” adı altında yeni kod verilerek yayımlanmaktadır. Bütün standartlar (UMS ve UFRS’ler) da set olarak “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları” olarak tanımlanmıştır (Çiftçi ve Erserim, 2008: 8).

1.4.3. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)

1977 yılında 45 farklı ülkeden 63 muhasebe kuruluşunun ve örgütünün katılımıyla Münih’te yapılan Onbirinci Dünya Muhasebeciler Kongresinde, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants IFAC) kurulmuştur. Kurulun başlıca amacı, “uyumlaştırılmış standartlarla tüm dünyada eşgüdümü sağlanmış bir muhasebe mesleğini geliştirmek ve yüceltmek” olarak belirlenmiştir (Çiftçi ve Erserim, 2008: 9).

Kurulun temel amacı, meslek mensuplarının toplumsal çıkarlar doğrultusunda devamlı gelişimini ve yüksek kalitede hizmet sunmalarını sağlayacak evrensel standartları uyumlaştırarak mesleğin gelişimi için çalışmak olarak belirlenmiştir. Ayrıca uluslararası alanda mesleğin savunuculuğunu yapmak, yeniliklere öncülük etmek gibi amaçları da bulunmaktadır.

Ülkemizde, Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD), 1977 yılında IFAC’a kurucu üye olarak katılmış, ardından 1994 yılında Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) üyeliğe kabul edilmiştir (Çiftçi ve Erserim, 2008: 9).

1982 yılında, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASB) ile Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), uluslararası muhasebe standartlarını oluşturmada ve uluslararası muhasebe sorunları üzerinde çalışmalar yayınlamada IASB’in tek ve tam yetkili kuruluş olduğu ve çalışmalarının koordineli yürütülmesi konusunda anlaşmaya varmıştır. Ayrıca bu tarihten itibaren IFAC üyelerinin aynı zamanda IASB’in da doğal üyesi olduğu kabul edilmiştir (Çiftçi ve Erserim, 2008: 9).

1.5. Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Amacıyla Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Muhasebe standartlarının Türkiye’deki gelişim süreci incelendiğinde bu sürecin ilk olarak kamu aracılığıyla yönlendirildiği görülebilir. Kamu aracılığıyla yapılan bu geliştirme sürecinde, ülkenin siyasi ve ekonomik ilişkilerinin yoğun olduğu ülke mevzuatlarından faydalanılmıştır. 1950 yılına kadar Fransa ve Almanya mevzuatlarının ve yayınlarının etkisi görülürken, 1950 yılından sonra kültürel ve ekonomik olarak ilişkilerin geliştiği ABD mevzuatlarının ve yayınlarının etkisi 1987 yılına kadar sürmüştür. 1987 yılından itibaren ise AB’ye tam üyelik başvurusunda bulunulması ile AB düzenlemelerinin etkisinde kalmıştır (Üstündağ, 2000: 52).

Ülkemizde standartlaştırmaya yönelik ilk çalışmalar kamu eliyle, 1972 yılında uygulanmaya başlanan Kamu İktisadi Teşekkülleri Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile gerçekleştirilmiş ve 1993 yılına kadar uygulanmıştır. Bunun dışında Sermaye Piyasası Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği, Türk Standartları Enstitüsü, Sigorta Murakabe Kurulu tarafından birtakım çalışmalar da yapılmıştır (Erdoğan ve Dinç, 2009: 156).

Türkiye’de muhasebe standartlarının gelişimine yönelik ilk çalışmalar birtakım kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yapılmıştır. Bu kurum ve kuruluşlar, İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu, Sermaye Piyasası Kurulu, Türk Standartları Enstitüsü, Türkiye Bankalar Birliği ve Maliye Bakanlığı bünyesinde oluşturulan çeşitli kuruluşlardır. 1989 yılında ise 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlik kanunu kabul edilerek muhasebecilik mesleği özel bir statüye kavuşturulmuş bu bağlamda mesleğin en üst kurumu Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) kurulmuştur. Bu kurum, muhasebe kurallarının saptanması ve geliştirilmesi amacıyla Maliye Bakanlığı ile birtakım çalışmalar yapmış ve bunun sonucunda 1994 yılında TÜRMOB tarafından “Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK)” kurulmuştur. Kurulun temel amacı, ülke genelinde faaliyetlerde bulunan işletmeler ve diğer kuruluşların mali tablo düzenlemelerini esas alarak, muhasebe ilke ve politikalarında tek düzenin gerçekleştirilmesini sağlamak olarak belirlenmiştir (Yalkın, 1997: 13). Maliye bakanlığı tarafından oluşturulan Muhasebe

Standartları Komisyonu, tüm ülkede uygulanması zorunlu olan “Muhasebe Sistemleri Uygulama Genel Tebliği’ni” 1992 yılında hazırlayarak, standartlaşmaya yönelik ilk ve en önemli adımı atmıştır (Erdoğan ve Dinç, 2009: 156).

Türkiye’de muhasebe sistemleri ve politikaları büyük oranda Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri temelinde oluşturulmuştur; ancak bu kanunların ihtiyaca cevap vermediği durumlarda, yasalar ile kurulmuş ve özel statüye sahip bir takım kurum veya kuruluşların kendi yetki alanına giren işletmeler için bir takım kural ve kaideler belirlediği gözlenmektedir (Başpınar, 2004: 46). Ülkemizde, muhasebe standartları ve tek düzen muhasebe sistemine ilişkin en önemli gelişmeler, İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu tarafından hazırlanan tek düzen muhasebe sistemi, bankalara ilişkin düzenlemeler, sigorta şirketlerine ilişkin düzenlemeler, SPK tarafından yapılan düzenlemeler ve Maliye Bakanlığı’nca Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile yapılan düzenlemeler olarak sayılabilir. Anılan gelişmelere ek olarak, 09.02.1994 tarihinde TÜRMOB tarafından “Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu” oluşturulmuş olup, bu kuruluş tarafından “Türkiye Muhasebe Standartları” adı altında muhasebe standartları yayımlanmaktadır (Üstündağ, 2000: 53).

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununa 18.12.1999 yılında yapılan bir düzenleme ile idari ve mali özerkliği bulunan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) oluşturulmuş ve bu kurul 07.03.2002 tarihinde, TMUDESK’in yapmış olduğu çalışmaları devralarak faaliyetlerine başlamıştır (Başpınar, 2004: 51).

Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında, Uluslararası Muhasebe Standartlarında uygulama birliğinin sağlanması amacıyla, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Türkiye Muhasebe Standartları’nı (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nı (TFRS); 2007 yılı mart ayından itibaren de TMS Yorumları’nı (TMSY) ve TFRS Yorumları’nı (TFRSY) Resmi Gazete’de yayınlamaya başlamıştır. 2008 Mart ayı itibarıyla, kavramsal çerçeve dışında 30 adet TMS, 8 adet TFRS, 10 adet TMSY ve 10 adet TFRSY yayınlamıştır (Çiftçi ve Erserim, 2008: 16-17).

TMSK, 02.11.2011 tarihine kadar yapmış olduğu çalışmaları bu tarih itibarıyla kurulan Kamu Gözetimi Kurumu’na devretmiştir. Kamu Gözetimi Kurumu (KGK)

tarafından revize edilen TMS / TFRS'lere belli büyüklükteki işletmeler için uygulama zorunluluğu getirmiştir. Günümüzde zorunluluk kapsamı her geçen yıl genişletilmektedir. Bu kapsamda IFRS'lere uyumlu standartların mevzuatımıza kazandırılması amacıyla, Uluslararası Muhasebe Standartları Vakfı (IFRS Foundation) ile imzalanan telif anlaşması çerçevesinde IASB tarafından yayımlanan IFRS'lerin Türkçe tercümesini gerçekleştirerek "TMS/ TFRS ve Yorumlar" adı altında Resmî Gazetede yayımlamaktadır.

1.5.1. İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Standartlaşmaya yönelik olarak, İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu, KİT'ler için zorunlu tuttuğu Tekdüzen Muhasebe Sistemi çalışmasını, 1968 yılında yayımlamış 1972 yılında uygulamaya koymuştur (Gökdeniz, 1995: 26). Komisyon tarafından yapılan çalışmalar başlangıçta KİT'ler için zorunlu olmakla birlikte sonraları diğer kurum ve kuruluşlarca benimsenmiş ve Türkiye'de muhasebe sisteminin gelişimine önemli katkı sağlamıştır.

Bu komisyon, yapmış olduğu çalışmalar neticesinde 6 adet rapor yayımlayarak standartlaşmaya katkı sağlamıştır (Arıkan, 1996: 62).

- Muhasebe Usullerinin Islahı ve Yeknesaklaştırılması,
- Muhasebenin Temel Kavramları Ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri,
- Rapor Sistemi,
- Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları,
- Mali İşler-Muhasebe ve Kontrol Dairelerinin Organizasyonu,
- Terimler ve Açıklamalar

1.5.2. Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Yapılan Çalışmalar

Bankalar Birliği, bankalar arasında uygulama birliği sağlamak için standartlaşmaya yönelik çeşitli çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda, bankalardan kredi talep eden işletmelerin hazırlayacakları son üç yıla ait bilanço ve gelir tablolarına yönelik standartları belirleyerek, 1969 yılında yürürlüğe girmesini sağlamış ve

Türkiye'de bu tip bilançoların kullanılmasına önderlik etmiştir (Gökdeniz, 1995: 26).

1.5.3. Türk Standartları Enstitüsü Muhasebe Standartları Özel Daimî Komitesi Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türk Muhasebe Standartlarını hazırlamakla görevlendirilmiş olan bu komite 1987 yılında kurulmuştur. Komite 43 adet muhasebe standardını iş programına almıştır. Teknik kurullarından geçip yayına hazır hale gelen standartlar şunlardır (Arıkan, 1996: 63):

- Raporlama- Bilanço Formu Standardı,
- Raporlama- Kar ve Zarar Tablosu Formu Standardı,
- Muhasebenin Temel İlkeleri Standardı,
- Denetim Genel İlkeleri, Denetçiye İlişkin Açıklama Standardı.

Bu komite, TÜRMOB kurulduktan sonra çalışmalarına ara vermiş ve muhasebe standartlarının tek elden yapılmasına katkı sağlamak amacıyla, koordinatörlüğünü birliğin yürüteceği Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun kurulmasını ilke olarak kabul etmiştir (Arıkan, 1996: 63).

1.5.4. Sigorta Murakabe Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Kurul, Türkiye'de özel sigortacılık alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin kamu adına denetimini yapmak üzere 1962 yılında Sigorta Murakabe Kurulu adıyla kurulmuştur. Kurul, Sigorta Denetleme Kurulu adıyla 1994 yılında Hazine Müsteşarlığı bünyesine dahil olmuş, sigorta murakıpları sigorta denetleme uzman ve aktüerler adını almıştır.

Kurulun amacı, bu alanda faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların uyması zorunlu ilke ve esasları belirlemektir. Bu bağlamda, muhasebe standartları açısından, Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan "Tekdüzen Hesap Planı Komitesi" tarafından hazırlanan, 1994 yılından itibaren kullanılmaya başlanan tekdüzen hesap planına göre iş ve işlemlerini muhasebeleştirme zorunluluğu kabul edilmiştir. (Kahya, 2001: 98).

1.5.5. Maliye Bakanlığı Koordinatörlüğü'nde Kurulan Muhasebe Standartları Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de muhasebede çeşitliliği ortadan kaldırmak, ortak bir muhasebe sisteminin ve standardının, tüm kesimleri bağlayıcı nitelikte olan ilkelerin belirlenmesi amacıyla, birtakım kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla 1990 yılında kurulmuştur. Komisyonun çalışmalarının sonucunda, Maliye Bakanlığı'nca Vergi Usul Kanunu bünyesinde 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmî Gazetede yer alan 1 sıra nolu "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği" yayınlanmıştır (Arıkan, 1996: 66).

Bu tebliğde yer alan hususlar şu şekilde sıralanabilir;

- Muhasebenin Temel Kavramları,
- Muhasebe Politikalarının açıklanması,
- Mali Tablolara İlişkin İlkeler,
- Mali Tabloların Düzenlenmesi ve Sunulması,
- Tek Düzen Hesap Çerçevesi ve Planı.

1.5.6. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Sermaye piyasasının güven açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını ve tasarruf sahiplerinin yani yatırımcıların hak ve yararlarının korunmasını sağlamak hedefleri doğrultusunda, 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), kanunla verilen yetkiye dayanarak, sermaye piyasalarına kote olan şirketlerin ve aracı kurumların hesaplarının tutulmasında, mali tablolarının düzenlenmesinde, muhasebe bilgilerinin kullanılmasında ve bunların denetiminde uyulması gereken ilke ve kuralları, yayımlamış olduğu tebliğlerle düzenlemektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu, yapmış olduğu düzenlemelerle, mevzuat kapsamına giren işletmelerin kapsamı sınırlı olsa da muhasebe uygulamalarında vergi mevzuatını esas alan ülkemizdeki standartlaşma çalışmalarına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Çiftçi ve Erserim, 2008: 14). Sermaye piyasası kurulu, sermaye piyasası araçları bir borsada işlem gören ve borsada işlem görmeyen işletmeler için ayrı ayrı olmak üzere

iki farklı muhasebe sistemi uygulamaktadır. (Başpınar, 2004: 48).

Sermaye Piyasası Kurulu, 2003 yılında, 33 adet uluslararası muhasebe standartlarını esas alan, “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ’i” yayımlamıştır (Çiftçi ve Erserim, 2008). Bu tebliğlerden seri XI, 1 no’lu ve seri XI, 3 no’lu tebliğler ile sermaye piyasalarına tabi olup sermaye piyasası araçları bir borsada işlem görmeyen işletmelere yönelik olarak birtakım çalışmalar yapmıştır.

Seri XI 1 Nolu tebliğ “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki Tebliğ”, seri XI 3 Nolu tebliğ ise “Sermaye Piyasasında Ara Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki Tebliğ” olmak üzere yayınlanmıştır. Bu tebliğler dışında 1 Nolu ve 3 Nolu tebliğlerde açıklanan konuların uygulanmasında kısmen değişiklikler getiren tebliğlerde yayınlanmıştır.

1.5.7. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 23.06.1999 tarihinde, 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile finansal piyasalarda düzenleme, denetleme ve gözetim sisteminin etkinliğinin sağlanması, bağımsız karar mekanizmasının oluşturulması amacıyla tüzel kişiliğe sahip ve idari/mali özerkliğe sahip bir yapı olarak kurulmuştur.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2001 krizi sonrasında bankaların uyması gereken muhasebe sistemine ilişkin ilke ve esasların belirlenmesi amacıyla “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği’ni” ve bunun yanında uluslararası muhasebe standartları temelinde 19 adet muhasebe tebliğini 2002 yılında yayımlayarak standartlaşma çalışmalarına katkı sağlamıştır (Çiftçi ve Erserim, 2008: 15). Bu tebliğ başlıkları aşağıdaki gibidir (Akgül ve Akay, 2004: 23):

- 1 Sayılı Tebliğ: Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 2 Sayılı Tebliğ: Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 3 Sayılı Tebliğ: Maddi Olmayan Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 4 Sayılı Tebliğ: Kiralama İşlemlerine İlişkin Muhasebe Standardı

- 5 Sayılı Tebliğ: Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubuyla Yaptığı İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 6 Sayılı Tebliğ: Banka Birleşme ve Devirleri İle Bankalarca İktisap Edilen Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 7 Sayılı Tebliğ: Varlıklardaki Değer, Azalışının Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 8 Sayılı Tebliğ: Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 9 Sayılı Tebliğ: Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Dipnotlarda Açıklanması Standardı
- 10 Sayılı Tebliğ: Banka Çalışanlarının Haklarının Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 11 Sayılı Tebliğ: Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 12 Sayılı Tebliğ: Dönem Net Kar/Zararı, Temel Hatalar ve Muhasebe Politikalarında Yapılan Değişikliklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 13 Sayılı Tebliğ: Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan Hususların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 14 Sayılı Tebliğ: Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı
- 15 Sayılı Tebliğ: Konsolide Mali Tabloların Düzenlenmesi, Bağlı Ortaklık, Birlikte Kontrol Edilen Ortaklık ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 16 Sayılı Tebliğ: Nakit Akım Tablosunun Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı
- 17 Sayılı Tebliğ: Kamuya Açıklanacak Mali Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Standardı
- 18 Sayılı Tebliğ: Vergilerin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 19 Sayılı Tebliğ: Özel Finans Kurumlarınca Kamuya Açıklanacak Mali Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Standardı

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 01.11.2006 tarihinde yayınlanması ile

birlikte daha önce yapılan düzenlemeler yürürlükten kaldırılmış, bankaların muhasebe işlemlerinde Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standartlarını esas almalarına yönelik kural kabul edilmiştir. (Çiftçi ve Erserim, 2008: 15). Günümüzde Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar finansal tablolarını ve bunlara ilişkin muhasebe kayıtlarını Kamu Gözetimi Kurumu aracılığıyla çevirisi yapılan uluslararası muhasebe standartlarını esas alarak yapmaktadır.

1.5.8. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ile Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK), TÜRMOB tarafından, finansal tabloların ihtiyaca uygun, güvenilir, gerçek, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmalarını sağlamak, ulusal muhasebe uygulamalarının gelişmesini ve benimsenmesini sağlayacak ulusal muhasebe ve denetim standartlarını belirlemek ve yayınlamak üzere 09.02.1994 tarihinde kurulmuştur. (Sumer, 1997: 21).

TMUDESK, muhasebe ve denetim standartlarının saptanmasına ilişkin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır (Yalkın, 2001: 3):

- Finansal tabloların düzenlenmesine ve sunulmasına yönelik temel muhasebe standartlarını geliştirmek ve yayınlamak, bunların yanında ilgili standartların tüm ülkede kabul edilmesini ve uygulanmasını sağlamak,
- Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarının oluşturulmasını sağlamak,
- Türk ekonomisinin yapısı ile gereksinimlerini göz önünde bulundurmak,
- Finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin mevzuat ile muhasebe standartları ve yöntemlerinin uyumlaştırılmasına ilişkin çalışmalar yapmak,
- Muhasebe standartlarının geliştirilmesinde genel kabul görmüş temel kavram ve terimlerinden faydalanmak

Bu amaç ve esaslar doğrultusunda yapılan çalışmalar sonucu 19 adet muhasebe standardı yayımlanmıştır. Yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları ise aşağıdaki gibidir (Akgül ve Akay, 2004: 20):

- TMS-1 Finansal Tabloların Sunuluşu
- TMS-2 Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama
- TMS-3 Nakit Akış Tabloları
- TMS-4 Satışlar ve Diğer Olağan Gelirler
- TMS-5 Konsolide Finansal Tablolar
- TMS-6 İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
- TMS-7 Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
- TMS-8 Maddi, Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar
- TMS-9 Amortismanların Muhasebesi
- TMS-10 Dönem Net Karı veya Zararı, Temel Hatalar ile Muhasebe Politikalarında Değişiklikler
- TMS-11 Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması
- TMS-12 Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi
- TMS-13 Stoklar
- TMS-14 Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi
- TMS-15 Araştırma ve Geliştirme Maliyetleri
- TMS-16 Banka ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarının Kamuya Açıklanması
- TMS-17 Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi
- TMS-18 Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Sözleşmeleri
- TMS-19 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Aktifler

Ulusal muhasebe uygulamalarında birlikteliğin sağlanması için ulusal muhasebe standartlarının belirlenmesi, geliştirilmesi ve uygulanması amacıyla Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı kanunla eklenerek TMUDESK yerine kurulmuş ve 2002 yılında üyelerinin atanmasıyla faaliyete geçmiştir.

Kurul, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu, Hazine Müsteşarlığı, SPK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden birer, TÜRMOB'dan bir yeminli mali müşavir ve bir serbest muhasebeci mali müşavir olmak üzere toplam 9 üyeden oluşmaktadır (Parlakkaya, 2004: 132).

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, TMSK tarafından daha önce yapılan çalışmalar doğrultusunda yayınlanmış olan standartları taslak metin olarak kabul ederek bunları kamuoyunun görüşlerine sunmuştur. Kamuoyuna sunulmuş olan taslak metinlere ilişkin görüşlerin alınması ve değerlendirilmesi ile son şeklini alan metinler “Türkiye Muhasebe Standardı” olarak yayınlanmaya başlanmıştır. (Parlakkaya, 2004: 134).

TMSK, 2005 yılı ocak ayından sonra uluslararası muhasebe standartları ile tam uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları’nı (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nı (TFRS); 2007 yılı mart ayından sonra da TMS Yorumlarını (TMSY) ve TFRS Yorumlarını (TFRSY) Resmî Gazetede yayınlamaya başlamıştır. 2008 Mart ayı itibarıyla, kavramsal çerçeve dışında 30 adet TMS, 8 adet TFRS, 10 adet TMSY ve 10 adet TFRSY yayınlamıştır (Çiftçi ve Erserim, 2008: 16-17)

Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS) Avrupa Birliğine bağlı borsalarda işlem yapan tüm şirketler tarafından 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanmış, bu tarih itibarıyla birçok ülke de olduğu gibi Türkiye’de de uluslararası standartlara uyum çalışmalarına hız verilmiştir. Ülkemizde Sermaye Piyasası Kanunu’na tabi işletmelere, sermaye piyasası kurulu tarafından yayınlanan ve 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren Seri: XI. Nu: 25 sayılı tebliğ ile finansal tablolarını uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarıyla uyumlu olarak hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. 2011 yılında TMSK’nın görevlerini devralan ve tüm yetkilere sahip olmak üzere oluşturulan Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yenilenen TMS / TFRS’lere göre hazırlama zorunluğu aynı şekilde devam etmektedir (Gücenme ve ark. 2013: 1).

1.5.9. Kamu Gözetimi Kurumu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türkiye genelinde muhasebe ve denetim standartlarının oluşturulmasını ve geliştirilmesini tek bir çatı altında toplayarak, standartlaşma çalışmalarında çok başlılığın önüne geçmek amacıyla 2 Kasım 2011 tarihli ve 28103 sayılı Resmî Gazetede, 660 sayılı kanun hükmünde kararname ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu kurulmuştur (Çelik, 2012: 47).

Kamu gözetimi kurumunun görevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Finansal tabloların uluslararası standartlarla uyumlu olmasını sağlamak amacıyla Türkiye Muhasebe Standartlarını oluşturmak,
- Türkiye Muhasebe Standartlarının uygulamasına sağlamak,
- Uluslararası standartlarla uyumlu ulusal denetim standartlarını oluşturmak ve yayımlamak,
- Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluşlarına ve çalışmalarına yönelik ilke ve esasları belirlemek
- Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetleri ile denetim çalışmalarının, standartlara uygunluğunu denetlemek ve gözlemek, ilgili kuruluşlara yönelik aykırılıkların tespit edilmesi durumunda, faaliyet izinlerini askıya almak veya iptal etmek,
- Bağımsız denetim yapacak meslek mensuplarına yönelik sınav, yetkilendirme ve tescil yapmak, disiplin ve soruşturma işlemlerini yürütmek,
- Kurulun görev alanıyla ilgili konularda, yabancı ülkelerde bulunan yetkili birimler ile iş birliği yapmak,
- Denetimin bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması, güven ve kalitenin artırılmasına yönelik tedbirleri almak,
- Muhasebe standartları ve denetim standartlarının benimsenmesine ve uygulanmasına ilişkin kamu bilincinin oluşmasını sağlayacak etkinlikler düzenlemek.

Günümüzde, Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları ile Denetim Standartları, Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından icra edilmektedir. Kurumun çalışma esaslarını belirleyen KHK'nin 8'inci maddesinde, "Kurul görevini yaparken bağımsızdır. Hiçbir organ, makam, merci ve kişi; kurulun kararını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez" hükmü ile kurumun özerkliği ve bağımsızlığı sağlanmıştır (Çelik, 2012: 47). Türk Ticaret Kanunu geçici 1. maddesinin dördüncü fıkrasında, Kamu Gözetimi Kurumunun, farklı büyüklükteki işletmeler, sektörler ve kâr amacı gütmeyen ve birtakım kuruluşlar itibarıyla ilgili standartlardan muaf olacakları tespit etmeye veya bunlar için ayrı düzenlemeler yapmaya yetkili olduğu belirtilmiştir (Uyar, 2014: 26).

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL ARAÇLAR

Uluslararası alanda fon fazlası olan işletmelerin bu fonları değerlendirmek, fon ihtiyacı olan işletmelerin ise bu ihtiyacı karşılamak amacıyla bir araya geldiği piyasalar finans piyasaları olarak tanımlanabilir. Finans piyasalarında fon transferi için tarafların düzenlediği ve kullandığı belgeler ise finansal araç olarak ifade edilir. Finans piyasalarında kullanılan, bazen bir yükümlülüğü bazen de bir alacağı veya ortaklık hakkını gösteren enstrümanlar finansal araçlar olarak ifade edilir. Finansal araçlara yönelik kavramlar bu bölümde açıklanmıştır.

2.1. Finansal Araç Kavramı ve Türleri

Finansal araç, bir işletmenin sahip olduğu finansal varlığı ile başka bir işletmenin finansal borçlarında ya da özkaynaklarında artışa neden olan herhangi bir sözleşme olarak tanımlanmaktadır (TMS 32, Md. 11). Bunların yanında finansal olmayan bir varlık veya finansal olmayan bir borç doğuran sözleşmelerde finansal araç olarak kabul edilebilir (TMS 32, UR. 23). Bu yönüyle finansal araçlar, bir işletmenin finansal varlıklarını ifade ettiği gibi aynı zamanda başka bir işletmenin, finansal yükümlülüğünü veya özsermayesini de ifade etmektedir.

Uluslararası muhasebe standartlarına göre finansal araçlar; üçlü bir sınıflandırma yapılarak finansal varlıklar, finansal borçlar, özkaynağa dayalı finansal araçlar olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bunların yanında türev finansal araçlar da finansal araç olarak kabul edilmektedir.

2.1.1. Finansal Varlık

Uluslararası muhasebe standartlarına göre nakit ve nakit benzeri varlıklar ile başka bir işletmenin özkaynağına dayalı olarak nakit akışı sağlayan veya başka bir işletmeden nakit veya finansal varlık alma hakkı veren sözleşmeler, finansal varlık olarak tanımlanmıştır (TMS 32, Md. 11).

Finansal varlıklar; nakit, nakit akışı sağlayan sözleşmeye dayalı bir hak veya başka bir işletmenin finansal varlıkları ile değiştirme hakkını sağlayan sözleşme veya başka bir işletmenin öz kaynağına dayalı finansal aracı şeklinde tanımlanabilir (Ramirez

2007, 2).

Nakit, nakit benzerleri, alacaklar, alacak senetleri, alım-satım amaçlı olarak iktisap edilen hisse senetleri (bağlı menkul kıymetler, iştirakler ve bağlı ortaklıklar hariç), hazine bonosu, devlet tahvilleri, finansman bonosu, özel kesim tahvilleri gibi borçlanma senetlerine yapılan yatırımlar finansal varlıklardır (Mısırlıoğlu, 2008: 67).

2.1.2. Finansal Borç

Başka bir işletmeye nakit akışı sağlayan ya da başka bir finansal varlık verilmesi için veya varlık veya borçların başka bir işletme ile takas edilmesi için düzenlenen, potansiyel olarak işletmenin aleyhine olan koşullarda ortaya çıkan finansal sözleşmeden doğan yükümlülükler olarak tanımlanmaktadır (TMS 32, Md. 11).

Mal ve hizmet alımına ilişkin tahakkuklar, ticari borçlar, borç senetleri, alınan krediler, ihraç edilen borçlanma senetleri, imtiyazlı hisse senetleri, ihraç edilen diğer menkul kıymetler (gelir ortaklığı senetleri, varlığa dayalı menkul kıymeteler, kar veya zarara katılma belgeleri) olarak sıralanabilir (Mısırlıoğlu, 2008: 67).

2.1.3. Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlar

İşletmenin tüm borçları ödendikten sonra varlıklarında kalan payı gösteren sözleşmeler olarak ifade edilmiştir (TMS 32 Md. 11).

Özkaynağa dayalı finansal araçların, bu şekilde nitelendirilebilmesi için başka bir işletmeye nakit veya başka bir finansal araç vermeyi ya da ihraç edenin aleyhine olan koşullarda bir finansal varlık ya da finansal borç takası yapmayı içeren bir yükümlülüğü bulundurmaması gerekir (TMS 32, Md. 16). Bu araçlardan bahsedebilmek için finansal araçlara yönelik ödemelerin, ihraç eden tarafın özkaynağına dayalı olan bir finansal araç ile yapılması gerekir. (Demir, 2015 :61).

Adi ve imtiyazlı hisse senetleri ile diğer tüm hisse senetleri, ortaklık varantları, yazılı alım ve satım opsiyonları özkaynağa dayalı finansal araçlara örnek olarak verilebilir.

2.1.4. Türev Finansal Araç

Türev finansal araçlar, işletmeler arasında yapılan bir sözleşme ile bir finansal aracın bir veya daha fazla finansal riskini nakletme, ortadan kaldırma ya da en aza indirme amacıyla şartlı ya da şartsız düzenlenen sözleşmelerdir (Demir, 2015: 63).

Türev araçlar, faiz oranı riskine, döviz kuru değişim riskine ya da ürün fiyat değişim riskine karşı oluşturulan ve elinde bulunduran kişi ya da kuruma sözleşmeye bağlı olarak birtakım hak ve yükümlülükler sağlayan finansal araçlardır (Mısırlıoğlu, 2008: 67). Türev araçlar; sözleşme taraflarından birine birtakım haklar sağlarken, diğer tarafa ise birtakım yükümlülükler yüklemektedir.

Türev finansal araçlara yönelik düzenlenen sözleşmeler şu şekilde sınıflandırılabilir (Mısırlıoğlu, 2008: 67):

- Options (Seçim) sözleşmeleri
- Forward (Vadeli işlem) sözleşmeleri
- Futures (Organize vadeli işlem) sözleşmesi
- Swap (Vadeli takas) sözleşmeleri

Bu sözleşmeler finans piyasalarında satılıp alınması mümkün olan sözleşmelerdir. Alan kişi ya da kuruma birtakım haklar sağlarken, ihraç edenler açısından ise birtakım yükümlülükler yüklemektedir.

Finansal araçlar, adı, vadesi, taşıdığı hak, teminat, kupon ödeme sıklığı, ikincil piyasalarda pazarlanabilme yeteneği, faiz hesaplama ve ödeme şekli ile vergilendirme durumu gibi birtakım özelliklere sahiptir.

Finansal araçların başlıca özellikleri şu şekilde sıralanabilir (<http://www.kenancelik.com/documents/mcob.pdf>, Mustafa Çıkrıkçı, Finansal Kurumlar ve Piyasalar, Beşinci Bölüm, Erişim Tarihi: 27/05/2017):

Finansal aracın adı: Finansal araçları ihraç eden kişi ya da kurumların, amaçlarını ortaya koyar ve farklı kriterlere göre sınıflandırılır. Tahviller, hisse senetleri, gelir ortaklığı senetleri, sigorta poliçesi, mevduat, başlıca örnekleridir.

Finansal aracın vadesi: Finansal aracın, ihraççısı tarafından ihraç edildiği tarih ile geri ödemesinin yapılacağı tarihe veyahut yatırımcısı açısından nakde dönüştürüleceği tarihe kadar geçen süre olarak tanımlanabilir. Faiz getirili kıymetlerde vade, ilgili finansal aracın üzerlerinde yazılıdır. Yatırımcısına kâr payı getirisi sağlayan kıymetlerde ise belgelerin üzerlerinde herhangi bir vade yoktur. Yatırımcı açısından alım-satım arasında geçen süre vade olarak kabul edilebilir.

Finansal aracın sağladığı hak: Finansal araçlar türlerine göre yatırımcısına, ortak olma hakkı, alacaklı olma hakkı, yararlanma hakkı, imtiyaz hakkı, intifa hakkı, rüçhan hakkı gibi birtakım haklar sağlar. Hisse senetleri yatırımcısına ortaklık hakkı sağlayan finansal araçtır zira hisse sahipleri şirketin ortağı statüsündedir. Bono, tahvil gibi faiz getirili kıymetler ise yatırımcısına alacaklılık hakkı sağlar. İntifa senetleri ortaklık ve alacaklılık hakkı vermez; ancak ihraç eden şirketin yönetiminde söz hakkı veya kârdan pay alma gibi birtakım haklar sağlar. Gelir ortaklığı senetleri ile kâr ve zarara katılma belgeleri de intifa senetlerinde olduğu gibi ortaklık hakkı vermez; ancak bu araçlarda üzerlerinde yazılı konulardaki faaliyetlerin sonuçlarından yararlanma hakkı sağlar.

Finansal aracın teminatı: Finansal araçlara bağlı bulunan teminat, araçların kalite göstergesidir. Tüm finansal araçların ana teminatı fon kullanan ekonomik birimin gelir yaratma yani yüksek faaliyet performansı elde etme kapasitesidir. Alacaklılık hakkı veren bono, tahvil gibi finansal araçlarda teminat, finansal aracı ihraç eden kurumun sahip olduğu varlıklar ile faaliyet performansı sonucu elde ettiği gelirlerdir. Bu kimseler ya da kurumlar, ihraççı kurumun varlıkları ve gelirleri üzerinde birinci derecede hak sahibidir. Yatırımcısına ortaklık hakkı ve kâr payı elde etme hakkı sağlayan hisse senetleri, ihraççı şirket varlıkları üzerinde ikinci derecede hakka sahiplerdir zira alacaklılık hakkı sağlayan finansal araçlara yatırım yapanlar birinci derecede hak sahibi konumundadır.

Finansal araçlarda kupon ödeme aralığı: Bono ve tahvil gibi faiz getirisi olan finansal araçlarda faiz ödemesi, finansal aracın türüne ve ihraççısının borçlanma politikalarına göre belirlenmektedir. Örneğin, bonolarda faiz ve anapara dönem sonunda ödenirken, tahvillerde yıllık, altı aylık, üç aylık dönemlerde faiz ödemesi

yapılabilir. Dönemsel kupon ödemelerinin olduğu durumlarda anaparaya ilişkin ödemeler ise genelde vade sonunda yapılmaktadır.

Finansal araçların piyasada pazarlanabilme yeteneği: Bir finansal aracın pazarlanabilme yeteneği, vadesi gelmeyen bir kıymetin ikinci el piyasalarda (borsada), düşük alım-satım marjı ile alınıp satılabilmesini ifade eder. Finansal aracın pazarlanabilme maliyetlerinin düşük olması, pazarlanabilme yeteneğinin ve yüksek likiditeye sahip olduğunun göstergesidir.

Finansal araçların faiz ödeme şekli: Finansal araçların faiz ödemeleri tahvillerde faiz kuponlarının kesilmesi şeklinde yapılırken bonolarda iskonto edilmiş tutar üzerinden ihraç yapılarak, kayıtlı bedel ile iskonto edilmiş bedel arasındaki farkın vadeye yansıtılması şeklinde yapılabilir.

Finansal araçların vergilendirilmesi: Faiz getirisi olan finansal araçlar üzerinden kesilen vergiler, finansal aracın yatırımcısını değil ihraç eden şirketi ilgilendirmektedir. Gelir Vergisi Kanunu'nun, geçici 67'inci maddesi kapsamında finansal araçlardan elde edilen faiz ve kar payları kaynakta kesinti (stopaj) sistemiyle vergilendirilir.

Finansal araçlarda faiz hesaplama yöntemi: Finansal aracın türü ve vadesine göre finansal araçların faizi, farklı biçimlerde hesaplanmaktadır. Örneğin, tahviller ve banka mevduatının faiz hesaplamalarında bir yıl, 365 gün, bonolar ile banka kredilerinin faiz hesaplamalarında ise bir yıl, 360 gün olarak alınmaktadır. Kısa vadeli işlemlerde iskonto günlük, uzun vadeli işlemlerde ise yıllık olarak ele alınmaktadır.

2.2. Finansal Piyasada İşlem Gören Finansal Araçlar

Finansal piyasalar; para, sermaye, altın, döviz ile türev finansal araç (swap, opsiyon, forward, futures) gibi piyasalarından oluşmaktadır. Finansal piyasalar işlevlerine ve amaçlarına göre, para piyasaları, sermaye piyasaları, birincil piyasalar, ikincil piyasalar, organize piyasalar, tezgâh üstü piyasalar, spot piyasalar ve vadeli işlem piyasaları gibi farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır (Günel, 2007: 20). Para ve sermaye piyasaları, finansal piyasaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu piyasalara ait enstrümanlar aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1. Para Piyasası Araçları

Para piyasaları, kısa vadeli likidite fazlası olan kişi veya kurumlar ile kısa vadeli likidite açığı olan kişi ve kurumların karşı karşıya geldiği piyasalardır. Bu bağlamda para piyasası araçları, kısa vadeli finansal araçlardır. Bu piyasalarda yatırım kısa vadeli olduğu için getiri ve risk oldukça düşük olmakla birlikte ticaret hacimleri oldukça yüksektir. (Erdem, 2013, 63). Bu piyasalarda kullanılan araçların bir kısmı aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1.1. Mevduat Sertifikası

Bankalar tarafından çıkarılan mevduat sertifikaları, yatırımın tutarını ve vadesini göstermek üzere düzenlenerek tasarruf sahiplerine verilen ve devredilebilir özellikte olan belgelerdir. Bir yönüyle bankalar tarafından düzenlenen borç senedi niteliği taşımaktadır (Kaya, 2013, 13). Mevduat sertifikaları üç ay gibi kısa bir vadeye sahip olabileceği gibi üç yıl gibi uzun bir vadeye de sahip olabilir (Korkmaz ve Ceylan, 2012: 23). İkincil piyasalarda iskontolu olarak satılabilmektedir.

2.2.1.2. Hazine Bonosu

Devletlerin gelir ve gider akımları eş zamanlı olmadığı için, hükümetlerin kısa vadeli fonlara ihtiyacı vardır. Bu fonları, Merkez Bankası aracılığıyla ve dış borçlanma yoluyla elde edebileceği gibi Hazine aracılığıyla hazine bonosu ihraç ederek de elde edebilir. (Günel, 2007, 25). Hazine bonosu, Hazine tarafından ihraç edilen kısa vadeli bir borçlanma senedir (Erdem, 2013, 63). Finansal piyasalarda en çok yatırım yapılan araçlardan biridir. Türkiye’de en çok bankalar tarafından tercih edilen bir yatırım aracıdır.

2.2.1.3. Finansman Bonosu

Finansman bonosu, tanınmış ve itibarlı firmalar (kredi derecesi yüksek olan) ve finansal kuruluşlar tarafından ihraç edilen ve hazine bonosunda olduğu gibi ihraç eden açısından kısa vadeli fon ihtiyacını karşılayan borçlanma senetleridir (Günel, 2007, 25). Yatırımcılar açısından ise yine kısa vadede sabit getiri sağlayan yatırım aracıdır.

2.2.1.4. Repo (Geri Satın Alma Anlaşması)

Repo, gelecekte belirli bir tarihte belirli bir faiz oranı üzerinden tekrar satın alınması amacıyla menkul kıymet satışının yapılması işlemidir (Erdem, 2013, 67). Özü itibarıyla repo, menkul kıymetler kullanılarak garantisi sağlanan bir borçlanma durumudur (Günel, 2007, 26). Menkul kıymetlerin gelecekte belli bir tarihte belli bir faiz oranı üzerinden tekrar satmak vaadiyle alma işlemine ise Ters Repo denilmektedir.

2.2.1.5. Banka Kabulü

Banka kabulü, uluslararası ticari ödemelerde kullanılan en eski araçlardan biridir. Özellikle uluslararası ticarete birbirini tanımayan tarafların karşılıklı ödemelerinde kullanılır (Erdem, 2013, 66). Genellikle ithalatçı tarafından düzenlenerek bankaya ibraz edilir ve banka aracılığıyla ihracatçıya ya da ihracatçının bankasına gönderilir. Küreselleşmeyle birlikte uluslararası piyasalarda güvenin sağlanması açısından önemi artmıştır.

2.2.1.6. Vadeli Mevduat

Vadeli mevduatlar, tasarruf sahipleri tarafından bankalarda açılan ve yatırımcısına belli bir vadede belli bir tutarda faiz getirisi sağlayan hesaplardır (Korkmaz ve Ceylan, 2012: 14). Bankalar tarafından açılan vadeli mevduat hesapları bir gün ile bir yıllık vadeyi kapsamaktadır. Vadeli mevduatların başka bir yatırımcıya devredilme imkânı bulunmamaktadır.

2.2.2. Sermaye Piyasası Araçları

Sermaye piyasası, yatırımcılar, tasarruf sahipleri ile sermaye piyasalarına tabi şirketlerin yer aldığı, bunlar arasındaki fon transferini sağlayan, bankalar, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları gibi aracı ve yardımcı kuruluşlardan oluşan modern finansman sistemidir (Korkmaz ve Ceylan, 2012, 43). Sermaye piyasaları, bir yıldan uzun vadeli borçlanma senetleri ve hisse senetlerinin işlem gördüğü piyasalardır. Sermaye piyasası araçlarının fiyatları, para piyasası araçlarına göre oldukça değişkendir ve daha fazla risk içerirler (Günel, 2007, 28). Sermaye piyasası araçları uzun vadeli araçlar olduğu için likidite derecesi de düşüktür. Günümüzde en çok yatırım yapılan sermaye piyasası araçları hisse senetleri ve tahvillerdir. Bu araçlar

aşağıda kısaca açıklanmıştır.

2.2.2.1. Hisse Senedi

Hisse (Hisse) senetleri, anonim şirketler ile paylı komandit şirketler tarafından ihraç edilen, ihraç eden kurumun belirli bir sermaye payını temsil eden, hisse sahiplerine ortaklık hakkı tanıyan ve ikincil piyasada rahatlıkla alınıp-satılan bir finansal araçtır (Erdem, 2013, 74). Hisse senetleri, tahviller gibi bir borçlanma senedi değil bir ortaklık senedir. Bu bağlamda hisse senetleri özkaynağa dayalı finansal araçlardır ve yatırımcı açısından finansal varlık olarak sınıflandırılır.

TTK'nın 484'üncü maddesine göre, hamiline ve nama yazılı olmak üzere iki tür hisse senedi belirtilmiştir. Genel bir sınıflandırma yapılmak gerekirse hisse senetleri, hamiline-nama yazılı hisse senetleri, adi-ımtiyazlı hisse senetleri, bedelli-bedelsiz hisse senetleri, primli-primsiz hisse senetleri ve kurucu-intifa senetleri şeklinde gruplandırılabilir. (Erdem, 2013, 76):

2.2.2.1.1. Hamiline ve Nama Yazılı Hisse Senetleri

Şirketlerin hisse defterinde yazılı kimseler adına düzenlenen, üzerinde hisse sahibinin adının ve soyadının bulunduğu ortaklık senetlerine nama yazılı senetler, üzerinde herhangi bir ismin bulunmadığı, ortaklık haklarını taşıyıcısına (zilyetliği bulunduran) sağlayan ortaklık senetlerine ise hamiline yazılı senetler adı verilir.

2.2.2.1.2. Adi ve İmtiyazlı Hisse Senetleri

Şirket ana sözleşmesinde aksine bir hüküm yoksa sahiplerine eşit haklar sağlayan hisse senetlerine adi hisse senetleri denir. Bir kısım hisse senetleri ise, adi senetlere nazaran kara iştirak ve genel kurulda oy kullanma bakımından sahiplerine imtiyazlı haklar sağlayabilir bu tür hisse senetlerine ise imtiyazlı hisse senetleri denir (Erdem, 2013, 76).

2.2.2.1.3. Bedelli ve Bedelsiz Hisse Senetleri

Bedelli hisse senetleri, karşılığında şirkete nakit girişi sağlayan senetlerdir. Bu senetler, kuruluş aşamasında veya sermaye artırımlarında, eski ortakların rüçhan hakkı

kullanımıyla veya halka arz yoluyla üçüncü kişiler tarafından satın alınırlar. Bedelsiz hisse senetleri ise şirkete herhangi bir nakit girişi sağlamayan, geçmiş yıl karlarının, yeniden değerlendirme artış fonlarının ve sabit varlıkların satışından elde edilen kazançların sermayeye eklenmesi dolayısıyla çıkarılan ve belli oranlarda hisse sahiplerine dağıtılan senetlerdir (Korkmaz ve Ceylan, 2012: 185).

2.2.2.1.4. Primli ve Primsiz Hisse Senetleri

Nominal değerlerinden yüksek bir bedelle ihraç edilen hisse senetleri primli hisse senedi, nominal değeri ile ihraç edilen hisse senetleri ise primsiz hisse senedi olarak adlandırılmaktadır (Kaya, 2013: 16). TTK hükümlerine göre hisse senedi nominal (üzerinde yazılı) değer altında bir bedelle ihraç edilememektedir. Primli hisse senedi ihracı için şirket sözleşmesinde hüküm bulunmalı ya da genel kurul kararı alınmalıdır (Erdem, 2013: 77).

2.2.2.1.5. Kurucu ve İntifa Hisse Senetleri

Belli bir sermaye payını temsil etmeyen, bununla birlikte sahibine şirket yönetimine katılma hakkı da tanımayan bu senetler, kuruluş hizmeti karşılığında ilgili kişilere ihraç edilir. Şirket genel kurulunda alınan karar doğrultusunda birtakım kimselere çeşitli hizmetleri gereği ve alacak karşılığı olarak verilen ve sermayede belirli bir payı temsil etmeyen senetlere de intifa hisse senetleri denir (Erdem, 2013: 77).

2.2.2.2. Tahvil

Tahvil; anonim şirketlerin yanı sıra devlet, kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerin finansman açıklarını kapatmak amacıyla başvurdukları orta ve uzun vadeli bir borçlanma aracıdır (Tecer, 89: 1). 6762 Sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nun 420'nci maddesine göre; "Anonim şirketlerin fon ihtiyacını karşılamak için yazılı değeri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere ihraç ettikleri borçlanma senetlerine" (tahvil) denir. 2011 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret kanununda açık bir tanımlama yapılmamakla birlikte bazı maddelerde tahvilden bir borçlanma senedi olarak bahsedilmiş ve bazı özelliklerine yer verilmiştir. Yatırımcısına belirli bir vadede

faiz kazancı sağlayan tahvillerin türleri aşağıda sıralanmıştır (Erdem, 2013: 78-79):

2.2.2.2.1. İkramiyeli Tahviller

Tahvil ihraç eden şirketlerin, yatırımcısını teşvik etmek amacıyla faiz ve erken satış primi dışında birtakım parasal ikramiyeleri de barındıran tahvillerine ikramiyeli tahvil adı verilir (Erdem, 2013:78). Yatırımcıya sağlanan menfaatler genel anlamda faiz kapsamı içerisinde değerlendirilir dolayısıyla bu tahviller ile sağlanan ikramiyeler, yatırımcı açısından bir faiz gelirini ifade eder. Türkiye’de ise tahviller, yatırımcısına faiz dışında bir menfaat sağlayamayacağından kullanılmamaktadır.

2.2.2.2.2. Başabaş-İskontolu-Primli Tahviller

Tahviller, TTK hükümlerine göre farklı değerlerle ihraç edilebilir. Üzerinde yazılı olan yani nominal bedel ile ihraç edilen tahviller başabaş tahvil, nominal bedelin altında bir bedel ile ihraç edilen tahviller iskontolu tahvil, nominal bedelin üzerinde bir bedel ile ihraç edilen tahviller ise primli tahvil olarak ifade edilmektedir.

2.2.2.2.3. Nama ve Hamiline Tahviller

TTK hükümlerine göre menkul kıymetler nama veya hamiline yazılı olarak ihraç edilebilir. Tahviller açısından, ihraç edenin devretmesi ile teslimin tamamlandığı tahvillere hamiline tahvil, tahvillerin fiziki tesliminin yanında ciro edildiği ve tahvil kayıt defterine işlenerek devrin gerçekleştiği tahvillere ise Nama Tahvil adı verilir. Sermaye piyasaları mevzuatı açısından halka arz edilmeden satışa çıkarılan tahviller nama yazılı olması zorunludur (Erdem, 2013: 79)

2.2.2.2.4. Paraya Çevrilme Kolaylığı Olan Tahviller

Tahvillerde mevzuat kapsamında belirlenen bir vade söz konusudur. İhraç edildiği tarihten itibaren henüz vadesi dolmadan, belirli bir süre geçtikten sonra yatırımcısına, istenildiği an işlemiş faizi ile birlikte paraya çevirebilme imkânı sağlayan tahvillerdir.

2.2.2.2.5. Garantili ve Garantisiz Tahviller

Yatırımcı açısından güvenin temin edilmesi adına, bir şirket, bir banka veyahut bir bağlı ortaklık tarafından, ana para ve faiz ödemeleri için garantinin söz konusu olduğu tahvillere garantili tahvil bunların olmadığı tahvillere ise garantisiz tahvil adı verilir.

2.2.2.2.6. Sabit ve Değişken Faizli Tahviller

Piyasa faiz oranlarındaki değişime paralel olarak değişkenlik gösteren, özellikle enflasyonist toplumlarda tahvil yatırıma olan talebin artırılması, tahvil piyasalarında yaşanabilecek tıkanıklığın ortadan kaldırılması amacıyla ihraç edilen tahvillere değişken faizli tahviller denir. Faiz oranının değişmediği tahviller ise sabit faizli tahvil olarak ifade edilmektedir (Erdem, 2013: 79).

2.2.2.2.7. İndeksli Tahviller

Değişken faizli tahvillere benzer nitelikte olan bu tahviller de yine enflasyonist ortamlarda sadece faiz riskinin değil bunun yanında anaparanın da enflasyon riskine karşı korumaya alındığı bir tahvil türüdür (Erdem, 2013: 79). Günümüzde özellikle altına veya dövizde dayalı olarak ihraç edilen tahviller bunun en tipik örneğidir.

2.2.2.3. Kar Zarar Ortaklığı Belgesi

Kamu ya da özel sektör kuruluşları tarafından, tüm faaliyetlere ilişkin ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanması amacıyla, kar ve zarara ortak olmak üzere, Türk lirası üzerinden veya yabancı paraya endeksli olarak, yurt içinde satılmak üzere çıkarılan menkul kıymetlerdir (Demir, 2014: 322). Bu belgeler yatırımcılara kar ve zarara katılma ve ortaklık hakkı vermelerine rağmen, hisse senedi sayılmazlar. Bu varlıkların yatırımcılarına yönetime katılma hakkı vermemesi ve vadeli olarak ihraç edilmeleri hisse senetlerinden farklılığını ortaya koyan özelliklerdir (Korkmaz ve Ceylan, 2012: 223).

2.2.2.4. Gelir Ortaklığı Senetleri

Kamu kurum ve kuruluşlarının inşa ettiği köprü, baraj, elektrik santrali gibi

varlıkların gelirlerine gerçek ve tüzel kişilerin ortak olmasına imkân sağlayan, değişken faizli bir tahvil özelliği taşıyan finansal araçlardır. (Korkmaz ve Ceylan, 2012:231).

2.2.2.5. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Türkiye piyasalarında ilk olarak 1992 yılında düzenlenip işlem gören (Kaya, 2013: 20), ihraç eden şirketlerin genel sorumluluğu niteliğinde olan varlıkların ve alacakların, teminat gösterilmesi ile ihraç edilen borçlanma senetleridir (Demir, 2014: 323).

2.2.2.6. Gayrimenkul Sertifikaları

Sermaye piyasaları kurulundan izin alan inşaat şirketleri tarafından, inşa edilmesi planlanan veya edilmekte olan gayrimenkul projelerinin finansmanında kullanılmak üzere ihraç edilen, gayrimenkul projesinin belirli bağımsız kısımlarını veya bağımsız kısımların belirli bir birimini temsil eden, yazılı değeri eşit olan hamiline yazılı menkul kıymetlerdir (SPK, Md. 61/a-1). Gayrimenkul sertifikası gayrimenkullerin finansmanının yanında yatırımcıyı konut sahibi yapmak için de çıkarılmaktadır bu sertifikalar borsada paraya çevrilebileceği gibi gayrimenkule de dönüştürülebilmektedir (Korkmaz ve Ceylan, 2012: 232).

Türkiye’de son dönemlerde gelişen, kentsel dönüşüm projeleri kapsamında önemi artan finansal araçlar olup, yatırımcısına menkul kıymetler vasıtasıyla gayrimenkul sahibi olma hakkı vermektedir.

2.2.2.7. İpotek Teminatlı Menkul Kıymet

Bankalar ve ipotek finansmanı kuruluşları tarafından, ihraç eden kuruluşun genel yükümlülüğü niteliğinde olan ve teminat olarak belirlenen varlıklar karşılık gösterilerek, sabit veya değişken faizli, primli veya iskontolu olarak ihraç edilen borçlanma senetleridir. Nama veya hamiline yazılı olarak ihraç edilebilir. İhraç edenin talebi ile menkul kıymetler borsasında işlem görebilir (Demir, 2014: 322).

Yatırımcılar açısından bir risk söz konusu olduğunda veya teminatlı varlıklar alacağı karşılamadığı durumlarda, ihraççının teminat havuzunda olmayan varlıkları

dolayısıyla da yükümlülüğü bulunmaktadır (SPK, Md. 59/49).

2.2.2.8. Ortaklık Varantı

Borsa İstanbul'da işlem gören anonim şirketler tarafından, ilgili menkul kıymetlerin halka arz edilmesi sırasında, önceden tespit edilmiş belirli fiyat üzerinden ihraç edilen ve yatırımcısına belirli sayıda hisse senedi satın alma hakkı veren sermaye piyasası araçlarına denir (Demir, 2014: 323). Tanımda da ifade edildiği üzere varantlar bir başka finansal araca bağlı ve vadeli olarak ortaya çıkan bazen satın alma bazen de satma hakkı veren kıymetlerdir.

Varantlar yapı itibariyle opsiyon sözleşmelerine benzemelerine rağmen, opsiyonlar vadeli işlem esaslarına göre işlem gören sözleşmelerdir; varantlar ise nakit esaslar doğrultusunda işlem görmektedir. Bir başka fark ise opsiyon özellikleri, işlem gördüğü borsa tarafından belirlenirken, varantlarda ise tamamen ihraç eden şirket tarafından belirlenir.

2.2.2.9. Kira Sertifikası

Varlık kiralama şirketleri tarafından her türlü varlık ve hakların finansmanını sağlamak amacıyla ihraç edilen ve yatırımcılarına bu varlık ve haklardan payları oranında gelir elde etme hakkı sağlayan finansal araçlardır (SPK, Md. 61/1 ve Demir, 2014: 323).

Sermaye piyasaları mevzuatına göre varlık kiralama şirketleri, kira sertifikası ihraç etmek amacıyla kurulan anonim şirketlerdir. Bu şirketler halka arz sistemiyle tahsisli olarak veya nitelikli yatırımcılara satmak üzere kira sertifikaları ihraç edebilirler.

2.2.3. Finansal Araçlara Yönelik Düzenlemeler

Finansal araçlara yönelik düzenlemeler 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında ayrı ayrı ele alınmaktadır.

2.2.3.1. Vergi Usul Kanununda Yer Alan Düzenlemeler

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, işletmelerin şekli ve maddi yükümlülüklerini

düzenleyen, işletmelerin tüm mali hareketlerinin vergisel boyutunu esas alarak kurallar koyan bir kanundur. Finansal araçlara yönelik düzenlemeler de yine vergisel boyut esas alınarak değerlendirme hükümleri altında açıklanmıştır. Bu bağlamda ilgili kanunun 261'inci maddesinde sekiz adet değerlendirme ölçüsü belirlenmiştir:

- Maliyet Bedeli
- Borsa rayici
- Tasarruf Değeri
- Mukayyet Değer
- İtibari Değer
- Vergi Değeri
- Rayiç Bedel
- Emsal Bedeli ve Ücreti

VUK 263'üncü maddesinde, menkul kıymetler borsasına, ticaret borsasına ve kambiyo borsasına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin borsa rayiciyle değerlemeye tabi tutulması gerektiği ifade edilerek değerlemeye esas bedelin belirlenmesi için değerlemeden önceki son işlem gününde gününde borsadaki muamelelerinin ortalama değerlerinin esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

VUK 279'uncu maddesinde, "Hisse senetleri ile fon portföyünün en az %51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlere ait hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde olduğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir" hükmü yer almaktadır.

Vergi usul kanunu incelendiğinde finansal araçların iki farklı değerlendirme ölçüsü kullanılarak değerlemeye tabi tutulacağı belirtilmiştir. Birtakım araçlar için borsa

rayici kabul edilirken, birtakım araçlar için 261'inci madde de sayılmayan ancak maliyet bedeli esasını içerisinde kabul edilen alış değeri ölçüsü benimsenmiştir.

2.2.3.2. Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, muhasebe ve finansal raporlama standartlarına ve muhasebe uygulamalarına yönelik birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemeler aşağıdaki gibi hüküm altına alınmıştır.

TTK Md. 67'ye göre; Envanter çıkarılırken, malvarlığı mevcudu, sondaj yöntemine göre ve genel kabul gören matematiksel-istatistiksel yöntemler yardımı ile çeşit, miktar ve değer olarak belirlenir. Kullanılan yöntem, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmalıdır. Bu şekilde düzenlenen envanterin vardığı sonuçlar, fiziksel sayım yapılmış olsaydı elde edilecek olan envanterin sonuçlarına eş düşmelidir.

TTK Md. 69/a'ya göre; dönem sonu finansal tabloların düzenlenmesinde Türkiye Muhasebe Standartlarına uyulmalıdır.

TTK Md. 72'de; muhasebe standartlarında belirtilen hükümlerin saklı kalması koşuluyla, finansal tabloların ve bu tablolara bağlı unsurların, varlıkların, borçların, peşin ödenen giderler ile peşin tahsil edilen gelirlerin, faaliyetler sonucu ortaya çıkan gelirlerin ve giderlerin doğru bir şekilde değerlemesinin yapılması ve gösterilmesi gerektiği ifade edilerek, aktiflerin ve pasiflerin, gelirlerin ve giderlerin birbirine mahsup edilemeyeceği belirtilmiştir.

TTK Md. 73'e göre; "Türkiye Muhasebe Standartlarında aksi öngörülmemişse bilançoda, duran ve dönen varlıklar, öz kaynaklar, borçlar ve dönem ayırıcı hesaplar ayrı kalemler olarak gösterilir ve yeterli ayrıntıya inilerek şemalandırılır. Duran varlıklar içinde işletmeye devamlı surette tahsis edilmiş bulunan varlıklar yer alır".

TTK Md. 74'e göre; "Türkiye Muhasebe Standartlarında aksi öngörülmemişse, işletmenin kuruluşu ve öz kaynak sağlanması amacıyla yapılan harcamalar için bilançoya aktif kalem konulamaz. Bedelsiz olarak elde edilmiş, maddi olmayan duran varlıklar için bilançonun aktifine kalem konulamaz; meğerki, Türkiye Muhasebe

Standartlarında aksi öngörölmüş olsun. Sigorta sözleşmelerinin yapılması için gerekli olan giderler aktifleştirilemez; meğerki, Türkiye Muhasebe Standartlarında aksi öngörölmüş olsun”.

TTK Md. 75’e göre; “Gerçekleşmesi şüpheli yükümlölük ve askıdaki işlemlerden doğabilecek muhtemel kayıplar için Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörölen kurallara göre karşılık ayrılır”.

TTK Md. 76’ya göre; “Bilanço gününden sonraki belirli bir süre içinde giderleşecek olan harcamalar ile gelir unsuru oluşturacak tahsilatlar hakkında Türkiye Muhasebe Standartları uygulanır”.

TTK Md. 77’ye göre; “Bono düzenlenmesi ile poliçe ve çek düzenlenmesinden, devrinden, poliçenin kabulünden, kefaletlerden, avalden, garanti sözleşmelerinden, akreditif teyitlerinden, üçüncü kişilerin borçları için verilen teminatlardan, üçüncü kişiler lehine taahhütlerden doğan sorumluluklar ile Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörölen diğer sorumluluklar pasifte gösterilmemişlerse, bilançonun altında veya ekte Türkiye Muhasebe Standartlarına göre açıklanır. Rücudan doğan alacaklar ve borçlar ile ilgili sorumluluk ilişkileri de ekte belirtilir”.

TTK Md. 78’e göre, “Finansal tablolarında yer alan varlıklar ile borçlarla ilgili olarak, aşağıdakilerle sınırlı olmamak ve Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörölen ilkeler de dikkate alınmak üzere şu değerlendirme ilkeleri geçerlidir:”

- Bir önceki dönemin kapanış bilançosundaki değerler ile faaliyet döneminin açılış bilançosundaki değerler birbirinin aynı olmalıdır,
- Fiilî veya hukuki duruma aykırı olmadıkça, değerlemelerde işletme faaliyetinin sürekliliğinden hareket edilir,
- Bilanço kapanış gününde, varlıklar ve borçlar teker teker değerlendirilir,
- Değerleme ihtiyatla yapılmalıdır; özellikle de bilanço gününe kadar doğmuş bulunan bütün muhtemel riskler ve zararlar, bunlar bilanço günü ile yılsonu finansal tablolarının düzenlenme tarihi arasında öğrenilmiş olsalar bile, dikkate alınır; kazançlar bilanço günü itibarıyla gerçekleşmişlerse hesaba katılır. Değerlemeye ilişkin olumlu ve olumsuz farkların dönem sonuçlarıyla ilişkilendirilmesinde Türkiye Muhasebe Standartlarındaki

esaslara uyulur.

- Faaliyet yılının gider ve gelirleri, ödeme ve tahsilât tarihlerine bakılmaksızın yılsonu finansal tablolarına alınırlar,
- Önceki yılsonu finansal tablolarında uygulanmış bulunan yöntemler korunur.

TTK Md. 79'a göre; "Duran ve dönen varlıklar Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca bu standartlarda gösterilen ölçülere göre değerlendirilir. Borçlar ve diğer kalemler için de aynı standartlar uygulanır".

TTK Md. 80'e göre; "Değerlemede uygulanacak değerlerin belirlenmesi, tanımları, kapsamı, uygulanacak kalemlerin gösterilmesi ve değişiklikler Türkiye Muhasebe Standartlarına tabidir".

TTK Md. 88'e göre, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun yetkisi aşağıdaki gibidir:

- Gerçek ve tüzel kişiler münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Kamu Gözetim Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına ve kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların yorumlarına aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadır,
- Bu düzenlemeler, uygulamada birliği sağlamak ve finansal tablolara milletlerarası pazarlarda geçerlilik kazandırmak amacıyla, uluslararası standartlara uyumlu olacak şekilde, yalnız Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından belirlenir ve yayımlanır,
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar koymaya ve farklı düzenlemeler yapmaya yetkilidir,
- Kanunlarla, belirli alanları düzenlemek ve denetlemek üzere kurulmuş bulunan kurum ve kurullar, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmak şartıyla, kendi alanları için geçerli olacak standartlar ile ilgili olarak ayrıntıya ilişkin sınırlı düzenlemeleri yapabilirler,
- Türkiye Muhasebe Standartlarında hüküm bulunmayan hâllerde, ilgili

oldukları alan dikkate alınarak, dördüncü fıkrada belirtilen ayrıntıya ilişkin düzenleme, ilgili düzenlemede de hüküm bulunmadığı takdirde milletlerarası uygulamada genel kabul gören muhasebe ilkeleri uygulanır.

TTK Md. 510'a göre; "İşletmenin tam bir şekilde faaliyete başlamasına kadar geçecek hazırlık dönemi için pay sahiplerine, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmak koşuluyla, özellikli varlık niteliğindeki yatırımların maliyetine yüklenmek üzere, belirli bir faiz ödenmesi esas sözleşmede öngörülebilir ve bu dönemle sınırlı olmak üzere, faiz ödemelerinin en geç ne zamana kadar süreceği belirtilir. İşletme yeni paylar çıkarılarak genişletilecek olursa, sermayenin artırılmasına dair olan kararda, yeni pay sahiplerine, özellikli varlık niteliğindeki yatırımların maliyetine yüklenmek üzere, belirli bir süreyle en geç yeni yatırımın işletmeye alındığı güne kadar faiz ödenmesi kabul olunabilir".

TTK Md. 515'e göre; "anonim şirketlerin finansal tabloları, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde, şeffaf ve güvenilir olarak, gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtabilecek şekilde çıkarılır".

TTK Md. 528'e göre; "bankalar ile diğer kredi kurumlarının, finansal kiralama ve faktoring gibi finansal şirketlerin, sigorta ve reasürans şirketlerinin, Sermaye Piyasası Kanunu kapsamındaki tüm kurumların finansal tabloları ile konsolide finansal tablolarına ilişkin olarak Türkiye Muhasebe Standartlarında ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca belirlenmiş hükümler uygulanır".

2.2.3.3. Sermaye Piyasası Mevzuatında Yer Alan Düzenlemeler

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanun'unda muhasebe standartları ve finansal raporlamaya ilişkin birtakım düzenlemeler hüküm altına alınmıştır.

Sermaye piyasası kanununun, kamunun aydınlatılmasına ilişkin esaslar başlığı altında yer alan Md. 14/1'e göre; finansal araçları ihraç eden şirketlerin, kamuya açıklamak amacıyla ya da kurulca istenmesi durumunda hazırlayacakları finansal tablo ve raporları, biçim ve içerik bakımından Türkiye muhasebe ve finansal

raporlama standartlarında belirtilen hükümlere göre hazırlaması ve ibraz etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sermaye piyasası kanunu 14/3 maddesi ile; finansal araçları ihraç eden şirketlere, düzenleyecekleri finansal tablo ve raporlarını, bağımsız denetim yetkisi almış kuruluşlara, ilgili standart çerçevesinde uygunluğunu inceleyerek bir bağımsız denetim raporu alma zorunluluğu getirmiştir.

2.2.3.4. Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standardında Yer Alan Düzenlemeler

Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında finansal araçlara ilişkin hazırlanmış 4 esas standart vardır. Bunlar;

- TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı,
- TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı,
- TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar Standardı
- TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun 2009 yılında başlatmış olduğu çalışma sonucunda TFRS 9'un 2014 sürümünün tamamlanması ve yayınlanması ile Türkiye'de 01.01.2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş, TMS 39 bazı durumlar haricinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun finansal araçlara ilişkin farklı standartlar belirlemesinin esas amacı niteliği itibarıyla karmaşık bir yapıya sahip olan finansal araçların daha iyi anlaşılmasını sağlayarak, muhasebeleştirme, ölçme, sınıflandırma ve raporlanmasına ilişkin eksiklikleri gidermektir. Bahsi geçen standartlar, temel noktaları dikkate alınarak aşağıda açıklanmıştır.

2.2.3.4.1. TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı

Finansal Araçlar sunum standardında, finansal araçlara yönelik bilgilerin sunumuna ilişkin bilgiler yer almakta olup, finansal araçlar finansal varlık, finansal borç, özkaynağa dayalı finansal araç ve türev finansal araç olarak sınıflandırılmıştır.

Bu standardın amacı, finansal araçların borç veya özkaynak olarak sunulmaları ile finansal varlık ve borçların netleştirilmelerine ilişkin ilkeleri belirlemektir. Bu standart, ihraç eden (ihraççı) açısından finansal araçların, finansal varlık, finansal borç ve özkaynağa dayalı finansal araç olarak sınıflandırılması, bunlara ilişkin faiz, temettü, kayıp ve kazançların sınıflandırılması ve finansal varlık ve borçların netleştirilmeleri gereken durumlara uygulanır (TMS 32, Md. 2).

Bu standartta yer alan ilkeler, finansal varlık ve borçların muhasebeleştirilme ve ölçümüne ilişkin ilkeler ile bunlara ilişkin bilginin kamuoyuna açıklanmasına yönelik olarak yer alan diğer ilkeleri tamamlamaktadır (TMS 32, Md. 2).

Standardın kapsamı tüm işletmeler tarafından, bazı finansal araçlar dışındaki tüm finansal araçlara uygulanacağı belirtilmiş ve ilgili standartta kapsam dışında kalan araçlar şu şekilde sıralanmıştır.

TMS 32, paragraf 4'e göre;

- "TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar", "TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar" veya "TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar" kapsamında muhasebeleştirilen bağlı ortaklıklardaki, iştiraklerdeki ya da iş ortaklıklarındaki paylar. Ancak bazı durumlarda, TFRS 10, TMS 27 veya TMS 28 bağlı ortaklıktaki, iştirakteki ya da iş ortaklığındaki payların TFRS 9'a göre muhasebeleştirilmesini zorunlu tutmakta veya buna izin vermektedir. Bu husus türev finansal araçlar içinde geçerlidir.
- "TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar" Standardının uygulandığı emeklilik fayda planları kapsamındaki işveren hak ve yükümlülükleri.
- "TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri" Standardında tanımlanan sigorta sözleşmeleri. Ancak, sigorta sözleşmelerinde saklı türev ürünler için, TMS 39 Standardının işletmenin söz konusu işlemleri ayrı ayrı muhasebeleştirilmesini gerektirmesi durumunda bu Standart uygulanır.
- İsteğe bağlı katılım şekli içermeleri nedeni ile TFRS 4 kapsamındaki finansal araçlar.
- "TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler" Standardının uygulandığı hisse bazlı ödeme işlemlerindeki finansal araçlar, bu standart kapsamından çıkarılmıştır.

2.2.3.4.2. TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı

TFRS 9 (2014) Finansal Araçlar Standardının yayınlanması ve ülkemizde 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı, finansal riskten korunma işlemlerine yönelik hükümler dışında, yürürlükten kaldırılmıştır.

Muhasebeleştirme ve ölçme standardının amacı; sunum standardında belirtilen finansal araçların, alım veya satımına ilişkin sözleşmelerin muhasebeleştirme ve ölçülmesine yönelik ilke ve esasları belirlemektir. Finansal araçlarla ilgili bilgilerin sunumuna ilişkin hükümler “TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum” Standardında yer almaktadır. Finansal araçlara ilişkin olarak kamuoyuna yapılması gereken açıklamalara yönelik hükümler ise “TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar” Standardında yer almaktadır (TMS 39, Md. 1).

TMS 39’a göre finansal araçlar; nakit, vadeli ve vadesiz mevduatlar, senetli ve senetsiz alacaklar/borçlar, hisse senetleri, tahviller, bağlı ortaklıklar, iştirakler, bağlı menkul kıymetler, türev finansal araçlar şeklinde sıralanabilir (Özerhan ve Yanık, 2015: 187).

TMS 39 göre finansal araçların sınıflandırılması aşağıdaki gibi yapılmıştır (TMS 39, Md. 45);

- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar
- Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar
- Kredi ve alacaklar
- Satılmaya hazır finansal varlıklar.

2.2.3.4.3. TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar Standardı

TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardının amacı; finansal tablo kullanıcılarının, işletmelerin finansal durum tablolarında yer alan finansal araçlarının, işletmelerin finansal durumu ve finansal performansı açısından önemini, bunun yanında işletmenin dönem içerisinde ve raporlama dönemi sonunda finansal araçlar dolayısıyla karşı karşıya kalabileceği risklerin niteliğinin, düzeyinin ve işletmelerin bu riskleri yönetme yeteneğinin ortaya konması ve kamuoyuna sunulmasıdır (TFRS 7,

Md. 1). TFRS 7’de finansal durum ve kapsamlı gelir tablosuna ilişkin açıklamalar, finansal araçlardan kaynaklanan riskler ve bu risklerin türleri açıklanmaktadır.

Finansal araç sınıfları itibariyle kamuoyuna açıklama yapılmasını gerektirdiği durumlarda, işletme, açıklanan bilginin niteliğine uygun bir şekilde ve finansal araçların özelliklerini de dikkate almak suretiyle finansal araçları sınıflara ayırır. İşletme, finansal durum tablosunda (bilançoda) sunulan kalemlere ilişkin gerekli mutabakatın yapılmasına yönelik yeterli düzeyde bilgi sunar (TFRS 7, Md. 6).

TMS 39’a göre aşağıda sınıflandırılan finansal araçların defter değeri, finansal durum tablosunda ve/veya dipnotlarda kamuoyuna açıklanmalıdır (TFRS 7, Md. 8):

- Gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar,
- Alım satım amaçlı finansal varlıklar,
- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçlar,
- Vadeye kadar elde tutma amaçlı finansal varlıklar
- Kredi ve alacaklar
- Satılmaya hazır amaçlı finansal varlıklar
- İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal borçlar.

İşletmeler, dönem sonu itibariyle finansal raporların düzenlenmesi sırasında finansal araçlardan kaynaklanan risklerin niteliğini, düzeyini ve bunun yanında finansal tablo kullanıcılarının değerlendirme yapabilmelerine olanak sağlayan bilgiyi kamuoyuna açıklamakta ve finansal araçlardan kaynaklanan riskler ile bunların nasıl yönetildiği/yönetileceği üzerinde durmaktadır. Bu standartta bahsi geçen riskler, kredi riski, likidite riski ve piyasa riski olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır (TFRS 7, Md. 31-32).

Likidite Riski: Likidite, bir varlığın paraya dönüşebilme yeteneği olarak ifade edilebilir. İşletmelerin sahip olduğu varlıkların, istenilen süre içerisinde ya da beklenen tutarda paraya çevrilememesi dolayısıyla ortaya çıkan risk türüdür (Parlakkaya, 2005: 19).

Piyasa Riski: Piyasa fiyatlarında meydana gelen değişimler nedeniyle bir finansal aracın gerçeğe uygun değerinde veya gelecekteki nakit akışlarında azalışa sebep olan risk türüdür. Piyasa riski; yabancı paradan kaynaklanan kur riski, faiz oranı riski ve diğer fiyat riski olmak üzere üç şekilde sınıflandırılabilir (TFRS 7, Ek. A).

Kredi Riski: Borçlunun alacaklıya olan yükümlülüğünü yerine getirmede başarısız olma durumudur (Parlakkaya, 2005: 21). Kredi veren ile krediyi alan arasında oluşan hukuki ilişkinin doğurmuş olduğu yükümlülüğün, krediye alan kişi ya da kurum tarafından yerine getirilememesi dolayısıyla ortaya çıkan risktir.

2.2.3.4.4. TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı

TFRS 9 Finansal Araçlar standardının amacı; finansal tablo kullanıcılarına işletmenin gelecekte beklenen nakit akışlarının tutarını, zamanlamasını ve belirsizliğini değerlendirebilmeleri için ihtiyaca uygun ve güvenilir bilgiyi sunmalarına ilişkin raporlama ilke ve esaslarını belirlemektir (TFRS 9, Md. 1). Bu standart finansal araçların muhasebeleştirilmesine yönelik karmaşıklığın giderilmesi ve daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktadır.

2014 yılında yayınlanan ve ülkemizde 2018 yılında yürürlüğe giren TFRS 9 Finansal Araçlar (2017) standardı, TMS 39 finansal araçlara yönelik düzenlemeleri, finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin hükümler hariç olmak üzere büyük ölçüde TFRS 9'a bağlanmıştır. TFRS 9 Finansal araçlar standardı ile finansal araçların sınıflandırılmasına ve finansal araçlarda meydana gelebilecek değer düşüklüklerine ilişkin birtakım yenilikler getirmiştir.

TFRS 9 Finansal Araçlar (2017) standardında, finansal varlıkların sınıflandırılması yapılırken birtakım kriterler esas alınmıştır. Bu kriterler (TFRS 9: 4.1.1):

- Finansal varlıkların yönetimi için işletmenin esas aldığı iş modeli
- Finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özellikleri

TFRS 9 Finansal Araçlar (2017) standardı ile getirilen ve yukarıda belirtilen kriterler, TFRS 9 Finansal Araçlar (2017) standardının yerini alacağı TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebe ve Ölçme standardının finansal varlıkların sınıflandırmasındaki karmaşık yapıyı ve zorlukları ortadan kaldırarak netleştirmeyi amaçlamaktadır.

TFRS 9'a göre finansal araçların sınıflandırılması TMS 39'dakine benzer şekilde aşağıdaki gibi yapılmıştır (TFRS 9, Md. 4.1.1):

- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar
- İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Finansal Varlıklar

2.2.3.4.5. TFRS 9 Finansal araçlar standardı ile TMS 39 Finansal araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardının Karşılaştırılması

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının 2017 sürümü, 01.01.2018 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmesiyle birlikte finansal araçların sınıflandırılmasına ve muhasebeleştirilmesine yönelik birtakım yenilikler yapılmıştır.

TFRS 9 ile birlikte ortaya çıkan en önemli farklılık finansal araçların sınıflandırılmasına yönelik olmuştur. Bu standart, finansal araçların sınıflandırılmasında iş modeli ve nakit akışları olmak üzere iki temel kriteri esas alarak (TFRS 9, Md. 4.1.1);

- Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal araçlar
- Gerçeğe uygun değer farkı kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal araçlar
- İtfa edilmiş maliyet bedeli ile ölçülen finansal araçlar

olmak üzere üçlü bir sınıflandırma yapmıştır.

TMS 39 Standardında ise finansal araçların elde edilme amaçları dikkate alınarak (TMS 39, Md. 45);

- Gerçeğe uygun değeri farkı kar veya zarara yansıtılan finansal araçlar
- Satılmaya hazır amaçlı finansal varlıklar
- İtfa edilmiş maliyet bedeliyle ölçülen finansal araçlar
- Kredi ve alacaklar

olmak üzere dörtlü bir sınıflandırma yapmıştır.

TFRS 9 Finansal araçlar standardının, TMS 39'a göre getirmiş olduğu yeniliklerden bir diğeri de değer düşüklüğüne ilişkindir. TMS 39 değer düşüklüğü için gerçekleşen zararı esas alırken, TFRS 9'da beklenen kredi zararı modeli benimsenmiştir. TFRS 9 Finansal Araçlar standardında benimsenen kredi zararı modelinde, geleceğe dönük nakit akışlarını tahmin etmek ve kredi değer düşüklüğüne

yönelik belirlenen kriterlerini uygulamak işletmelerin, gözlemlenebilir ve objektif kanıtlar esas alınarak, takdirine bırakılmıştır. Bu kapsamda işletmelerin sahip olduğu, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar ile itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar için beklenen kredi zararı modeli kullanılarak değer düşüklüğü için muhasebeleştirme yapılır (Özerhan ve Aslan, 2016: 582).

Tablo 2.1. TFRS 9 ve TMS 39 Finansal Araçların Sınıflandırılmasına Yönelik Karşılaştırma

Finansal Araç	Yönetim Modeli	TMS 39	TFRS 9
Hisse Senetleri	Alım satım amaçlı	Gerçeğe Uygun Değer farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar
Hisse Senetleri	Sözleşmeye dayalı olarak belirli dönemlerde veya satış amaçlı nakit akışı sağlama (Anapara ve Kâr payı)	Satılmaya Hazır Amaçlı Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklar
Yatırım amaçlı alınan tahviller veya bonolar	Alım satım amaçlı	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar
Yatırım amaçlı alınan tahviller veya bonolar	Sözleşmeye dayalı nakit akışı sağlama (Anapara ve Faiz) veya satış amaçlı nakit akışı sağlama	Vadeye Kadar Elde Tutma Amaçlı Finansal Varlıklar	İtfa Edilmiş Maliyet Bedeliyle Ölçülen Finansal Varlıklar veya Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklar

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

İşletmelerin sahip olduğu iktisadi kıymetlerin değerlendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi, finansal tabloların gerçeğe uygun bilgiyi yansıtması açısından oldukça önem arz etmektedir. Ülkemizde kullanılan vergi mevzuatı temelli değerlendirme ölçüleri ile uluslararası alanda kabul görmüş değerlendirme ölçülerinin farklılık arz etmesi finansal tablo sonuçlarında da farklılığa neden olmaktadır. Bu bölümde vergi mevzuatı ve TFRS hükümleri çerçevesinde kullanılan değerlendirme ölçüleri açıklanmaktadır.

3.1. Finansal Araçlarda Değerleme

Finansal tablolar, dünya genelinde birçok işletme tarafından, işletme dışındaki kullanıcılarının bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanmakta ve sunulmaktadır. Finansal tablolar büyük ölçüde benzerlik göstermekle birlikte, bir takım sosyal, ekonomik ve hukuki sebepler ile ulusal düzenlemelerin oluşturulması sırasında farklı ülkeler tarafından farklı finansal tablo kullanıcılarının gereksinimlerinin dikkate alınması gibi sebeplerle bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Söz konusu farklılıklar, finansal tabloların unsurları için farklı tanımların kullanılmasına neden olmuştur bunun yanı sıra finansal tabloların muhasebeleştirilmesinde de farklı kriterlerin kullanılmasına ve bu kalemler için farklı değerlendirme esaslarının benimsenmesine de yol açmıştır (Demir, 2014: 57).

Ülkemizde değerlendirme ile ilgili hükümler Vergi Usul Kanununda geniş bir şekilde yer almaktadır. Kanunda değerlemenin tanımı yapılmış, değerlendirme ölçüleri açıklanmış ve iktisadi kıymetlerin hangi değerlendirme ölçüsüne göre değerlendirileceği tek tek açıklanmıştır (Özerhan Akbulut, 2008: 2). 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Madde 258'e göre; değerlendirme, vergi matrahının hesaplanması ile ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti olarak tanımlanmıştır. İşletmelerin sahip olduğu iktisadi kıymetler ilgili kanunda belirtilen ve tanımlanan değerlendirme yöntemleriyle değerlemeye tabi tutulacağı belirtilmiştir.

Türkiye Muhasebe Standartları, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, finansal tabloların ölçüm esasları madde 4.55. paragrafta farklı türdeki iktisadi kıymetler için birtakım değerlendirme esaslarına yer verilmiştir.

3.1.1. Değerleme Esasları (Yöntemleri)

Muhasebe standartlarında sık sık “gerçeğe uygun değer” kavramına vurgu yapılmakta, varlık ve borçların gerçeğe uygun bir şekilde ölçülmesi, değerlendirilmesi ve finansal tablolarda raporlanmasının, finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyacının en iyi bir şekilde karşılanmasına neden olacağı ifade edilmektedir. Bu kapsamda, finansal tablo unsurlarının değerlemesi ile ilgili olarak standartlarda beş temel ölçümleme esasına yer verilmiştir (Özerhan Akbulut, 2008: 8).

Finansal tablolarda değişik derecelerde ve değişik bileşimlerde kullanılan değerlendirme esasları aşağıda belirtilenleri içerir (TMS, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve: Md. 4.55):

- Tarihi Maliyet
- Cari Maliyet
- Gerçekleşebilir Değer
- Bugünkü Değer (Kullanım Değeri)

3.1.1.1. Tarihi Maliyet

Varlıklar satın alındığı tarihte alımları için ödenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarları ile veya onlara karşılık olarak verilen varlıkların gerçeğe uygun değerleri ile ölçümlenir. Borçlar, borç karşılığında elde edilenin tutarı ile veya işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanan borçlarda, örneğin, gelir vergilerinde olduğu gibi, borcun kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir (Kavramsal Çerçeve, Md. 4.55).

Tarihi maliyet değeri, bir varlığın iktisap tarihindeki alış değerini ifade etmekte olup, aynı zamanda bu değer muhasebedeki kayıtlı değerini de göstermektedir (Akgün, 2016: 131). İlk muhasebeleştirilme sırasında ilgili varlığa atfedilen tarihi maliyet; iktisadi kıymetlerin edinilmesinde iktisap tarihindeki nakdi veya ayni harcamaların toplamını ifade etmektedir. Aynı harcamaların nakdi karşılıklarının gerçeğe uygun değeri ile hesaplanarak maliyet bedeline ilave edilmesi gerekir (Demir, 2014: 59).

Finansal tabloların işletmenin varlık ve yükümlülüklerini “gerçeğe uygun” değerleri ile gösterebilmeleri ancak işletmenin tüm varlık ve yükümlülüklerinin cari değerleri ile raporlanması halinde mümkün olabilmekte bu durum tarihi maliyet ve cari değer değerlendirme esaslarının birlikte kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları incelendiğinde tarihi maliyet esasının diğer değerlendirme esasları ile kullanıldığı görülmektedir (Senel ve ark., 2011: 56).

Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında tarihi maliyet değerine atıfta bulunan ve bu değer ile değerlendirilmesi öngörülen varlıklar aşağıdaki gibidir (Özerhan Akbulut, 2008: 8):

- Maddi duran varlıklar
- Yatırım amaçlı gayrimenkuller
- Maddi olmayan duran varlıklar
- Şerefiyeler
- İştiraklerdeki yatırımlar
- Stoklar

3.1.1.2.Cari Maliyet

Varlıklar, aynı varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan başka bir varlığın alınması için halihazırda gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilirler. Borçlar ise yükümlülüğün kapatılması için gereken nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir (Kavramsal Çerçeve, Md. 4.55).

Cari maliyete ilişkin değer kavramı, varlıkların cari yenileme maliyeti ya da gerçekleştirilebilir değeri olarak tanımlanabilir (Akgün, 2016: 132). Bu iki tür değerlendirme, varlıkların alış ve satış fiyatlarındaki farklılıklardan dolayı varlıkların cari değer ile gösterilmesini farklı rakamlarla sonuçlandırılmasına yol açar (Akgün, 2016: 132). Yenileme maliyeti, TMS 2 Stoklar standardında açıklanmış ve üretimde kullanılacak ilk madde ve malzemelerin net gerçekleştirilebilir değerinin tespitinde, yenileme maliyetinin esas alınabileceği belirtilmiştir. Yine bu standarda göre ilk madde ve malzemelerin fiyatlarında meydana gelen azalışların, mamul maliyetlerinin net gerçekleştirilebilir değerinden daha yüksek olması durumunda, ilk madde ve

malzemelerin deęeri net gerekleſebilir deęerine dűűrűleceęi ve ilk madde ve malzemelerin yenileme maliyetleri, net gerekleſebilir deęeri yansıtan en iyi lű olacaęı ayrıca ifade edilmiſtir.

TMS 16 Maddi Duran Varlık Standardında, kullanılmakta olan maddi duran varlıkların, deęiſmesi ya da yenilenmesi gereken parçalarının önemli bir maliyeti temsil etmesi durumunda yenileme maliyeti olarak ilgili varlıęın maliyetine ilave edebileceęi (TMS 16, Md. 13) bunun yanında gerçeęe uygun deęeri gűvenilir olarak lűlebilen maddi duran varlık kalemlerinin, varlık olarak muhasebeleſtirildikten sonra, yeniden deęerlenmiſ tutarı űzerinden gösterilebileceęi belirtilmiſtir (TMS 16, Md. 31).

3.1.1.3.Gerekleſebilir Değer

Cari maliyet yönteminde olduğu gibi gerekleſebilir değer yönteminde de varlıklar ve borçlar farklı biçimlerde gösterilmektedir (Akgűn, 2016: 133). Varlıklar, iſletmenin normal faaliyet koſullarında, bir varlığın elden çıkarılması halinde elde edilecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarıdır. Borçlar, iſletmenin normal faaliyet koſullarında, kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiſ tutarları ile gösterilir (Kavramsal ereve, Md. 4.55).

Net gerekleſebilir deęer: iſin normal akıſı içinde, tahmini satıſ fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satıſı gerekleſtirmek için gerekli tahmini satıſ giderlerinin toplamının, dűűrűlmesiyle elde edilen tutarı ifade eder (TMS 2, Md. 6).

3.1.1.4.Bugűnkű Deęer

Varlıklar, iſletmenin normal faaliyet koſullarında, ileride yaratacakları net nakit giriſlerinin bugűnkű iskonto edilmiſ deęerleri ile gösterilirler. Borçlar, iſletmenin normal faaliyet koſullarında, kapatılmaları için ileride ödenmesi gereken net nakit ıkıſlarının bugűnkű iskonto edilmiſ deęerleri ile gösterilir (Kavramsal ereve, Md. 4.55).

Bugűnkű değeri esas itibariyle varlıkların geri kazanılabilir tutarlarını tespit etmekte kullanılan bir hesaplama biçimidir. Maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar ve maliyet modeline göre değerlenen yatırım amaçlı gayrimenkullerin geri kazanılabilir tutarının hesaplanmasında dikkate alınan bir lűm esasıdır.

İşletmeye özgü bir değer olup, tamamıyla işletmenin geleceğe yönelik tahminlerine dayalı olarak hesaplanır (Özerhan ve Yanık, 2015: 24). İşletmeye özgü değer, bir varlığın yararlı ömrünün sonuna kadar kullanılması ve sonrasında elden çıkarılması durumunda veya yükümlülüğün yerine getirilmesi sonrasında oluşması beklenen nakit akışlarının bugünkü değerini ifade etmektedir. (TMS 16, Md. 6., TMS 38, Md. 8).

3.1.2. Finansal Araçlarla İlgili Değerleme Ölçüleri

Türkiye Muhasebe Finansal Raporlama Standartları'nda ve Vergi Usul Kanununda yer alan finansal araçlara ilişkin değerlendirme ölçüleri aşağıda açıklanmıştır.

3.1.2.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Ölçüleri

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 258'inci maddesinde değerlendirme, vergi matrahının belirlenmesi amacıyla iktisadi kıymetin değerinin takdir ve tespit edilmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır. Yine Vergi Usul Kanunu'nun 261'inci maddesinde iktisadi kıymetin mahiyetine göre birtakım değerlendirme ölçüleri belirlenmiştir. Bu değerlendirme ölçüleri aşağıda açıklanmaktadır.

3.1.2.1.1. Maliyet Bedeli

Maliyet bedeli, “iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan tüm ödemelerle bunlara ilave bilumum giderlerin” toplamını ifade eder (VUK, Md. 262).

Bir ödemenin maliyet bedeline dahil edilebilmesi için iktisadi kıymetin iktisabında (elde edilmesinde) veya değer artışı sırasında yapılması gerekmektedir. Değer artışlarına dair ödemeleri içermekle birlikte dinamik bir değerlendirme ölçüsü değildir zira ilk orjin maliyet, güncel değerleri değil, tarihi maliyetleri yansıtmaktadır (Demir, 2014: 44).

Vergi Usul Kanununa göre maliyet bedeli ile değerlendirilecek iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md. 269/273/274):

- Gayrimenkuller
- Gayrimenkullerin mütemmim cüzüleri ve teferruatı
- Tesisat ve makinalar

- Gemiler ve diğer taşıtlar
- Gayrimaddi haklar
- Emtia
- Demirbaşlar

Maliyet değerinin VUK ve TMS açısından karşılaştırılması aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 3.1 Maliyet Değeri VUK-TMS/IFRS Karşılaştırması

VUK	TMS-IFRS
Maliyet değeri, iktisadi kıymetin elde edilmesi veyahut değerinin artırılması sebebiyle yapılan tüm ödemeleri ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan birtakım giderlerin toplamıdır.	Bir varlığın elde edilmesinde veya üretim aşamasında ödenen nakit ve nakit benzeri veya verilen diğer bedellerin gerçeğe uygun değeri olarak varlığa iktisap tarihinde atfedilen bedeldir.
İktisap edilmesi sırasında ödenen faiz ve benzeri borçlanma giderleri maliyet bedeline dahil edilir.	Özellikli varlıklar dışında ortaya çıkan finansman giderleri doğrudan gider olarak kaydedilir. Maliyete ilave edilmez.
İktisadi kıymetin iktisap tarihinden sonra, kullanım aşamasında ortaya çıkan ve varlığın değerini, ömrünü ve fonksiyonlarını artıran harcamalar maliyet bedeline ilave edilir.	Yenilemenin gelecekte ekonomik bir fayda sağlaması ve maliyetin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi şartıyla, yenileme kapsamındaki bir parçanın maliyeti ile ilgili varlık için yapılan büyük çaplı harcamalar, yenileme olarak maddi duran varlık kalemlerinin defter değerine dahil edilerek muhasebeleştirilir. (TMS 16 paragraf 7-13-14)
İktisap tarihinde ortaya çıkan noter, mahkeme, kıymet taktiri, bilumum vergi resim ve harçlar, vb. giderlerin maliyete ilave edilebildiği gibi gider olarak da kaydedilebilmektedir (VUK, Md. 270).	TMS/IFRS'ye göre bu tür giderler ilgili iktisadi kıymetin maliyet değerine ilave edilir.

Kaynak: VUK ve IFRS /TMS

3.1.2.1.2. Borsa Rayici

Borsa rayici, “gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son muamele gününde borsadaki muamelelerinin ortalama değerlerini ifade eder”.

“Normal işlemler dışında fiyatlarda bariz kararsızlıklar görülen hallerde, son muamele günü yerine son otuz gün içindeki ortalama rayici esas olarak aldirmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir” (VUK, Md. 263).

Vergi Usul Kanunu’na göre borsa rayici ile değerlemeye tabi tutulması gereken iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md.279-280);

- Menkul kıymetler (Hisse senetleri ve fon portföyünün en az %51’i Türkiye’de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri hariç)
- Yabancı paralar
- Yabancı para cinsinden senetli ve senetsiz alacaklar
- Yabancı para cinsinden senetli ve senetsiz borçlar

Yabancı paralar borsa rayiciyle değerlendirilmekle birlikte yabancı paranın işlem gördüğü bir piyasanın olmaması durumunda, değerlemeye esas kurun Maliye Bakanlığı tarafından belirleneceği ayrıca hüküm altına alınmıştır.

Hisse senetleri ve yatırım fonu katılma belgelerinin alış bedeli ile değerlendirileceği hüküm altına alınmasına rağmen, Vergi Usul Kanunu’nda değerlendirme ölçüleri arasında alış bedeli sayılmamıştır, maliyet bedeli içinde değerlendirilmiştir (Demir, 2014: 46).

Gelir Vergisi Kanunu’nda ilgili maddelerde; yabancı parayla ödenen ücretler, serbest meslek kazançlarında yabancı parayla yapılan ödemeler, gayrimenkul sermaye iratlarında yabancı parayla yapılan ödemeler ve yabancı paralı menkul sermaye iratları da borsa rayiciyle değerlemeye tabi tutulması gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Tablo 3.2 Borsa Rayici VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması

VUK	TMS/TFRS
“Değerleme gününden önceki son işlem günündeki ortalama değeri borsa rayici olarak kabul etmektedir. Fiyatlarda bariz kararsızlıklar varsa, son muamele günü yerine değerlemeye takaddüm eden 30 gün içindeki ortalama rayici esas aldırılmaya Maliyet Bakanlığı yetkilidir” (VUK, Md. 263).	Borsa rayici yerine gerçeğe uygun değer dikkate alınır. Gerçeğe uygun değer en gerçekçi göstergesi, aktif bir piyasada işlem gören benzer varlıkların alış fiyatıdır. (KOBİ TFRS, 11.27-a).

Kaynak: VUK ve TFRS/TMS

3.1.2.1.3. Tasarruf Değeri

Tasarruf Değeri, “bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değeridir” (VUK, Md. 264).

Vergi Usul Kanunu’na göre borçlar ve alacaklar esasen mukayyet değeri ile değerlemeye tabi tutulur (Demir, 2014: 51) ancak değerlendirme günü itibariyle henüz vadesi gelmemiş borç veya alacak söz konusu ise bu alacak ve borçların değerlendirme gününe indirgenmesi ile oluşan değer tasarruf değeri kavramını ifade eder.

Tasarruf değeri, ilgili senet üzerindeki yazılı faiz oranı veya üzerinde herhangi bir faiz oranı belirtilmemiş ise Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LIBOR) dikkate alınarak iç iskonto yöntemi ile belirlenir (VUK, Md. 280).

Vergi Usul Kanunu’na göre tasarruf değeri ile değerlemeye tabi tutulması gereken iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md. 281-285);

- Vadesi gelmemiş yabancı para cinsinden senede bağlı alacak ve borçlar
- Mevduat veya kredi sözleşmelerine bağlı alacaklar ve borçlar
- Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar ve borçlar
- Vadesi gelmemiş alınan ve verilen çekler
- Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketlerinin alacakları ve borçları

Tablo 3.3 Tasarruf Değeri VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması

VUK	TMS/TFRS
Tasarruf değeri, bir varlığın değerleme tarihinde sahibi için arz ettiği gerçek değerdir.	TFRS’de tasarruf değeri kavramı yerine net gerçekleşebilir değer kavramı kullanılmaktadır. İşin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderlerinin toplamının, düşürülmesiyle elde edilen tutarı ifade eder (TMS 2, Md. 6).
Vergi usul kanunu hükümlerine göre sadece senede bağlı borçlar ve alacaklar için tasarruf değeri hesaplanabilmektedir.	TFRS hükümleri incelendiğinde bir alacağın veya borcun senede bağlı olup olmaması önemli değildir. Değerleme günü itibariyle vadesi henüz gelmemiş tüm borçlar ve alacaklar için bir değerlendirme yapılabilir.

Kaynak: VUK ve TMS

3.1.2.1.4. Mukayyet Değer

Mukayyet değer, “bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen değeridir” (VUK, Md. 265).

Bir iktisadi kıymetin muhasebeye ilk kaydının yapıldığı andaki değerinin dikkate alınarak değerlemenin yapılması mukayyet değeri ifade eder. Bu bağlamda mukayyet değer aynı zamanda kayıtlı değer olarak da ifade edilebilir.

Vergi Usul Kanunu’na göre mukayyet değer ile değerlendirilecek iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md. 281-282-283-285-287-288);

- İlk tesis ve taazzuv giderleri
- Aktif ve pasif geçici hesap kıymetleri
- Alacaklar ve borçlar
- Peştemallıklar
- Karşılıklar

Tablo 3.4 Mukayyet Değer VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması

VUK	TMS/TFRS
İktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen değeridir.	TMS/TFRS de doğrudan mukayyet değere karşılık gelen değerlendirme ölçüsü olmamakla birlikte iktisadi kıymetin brüt defter değerinin mukayyet değere eşit olduğu kabul edilir. Defter değeri birçok standartta yer almasına rağmen bir değerlendirme ölçüsü olarak kabul edilmemiştir (Demir, 2014: 68).

Kaynak: Demir, Şeref, (2014). *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları TMS/TFRS VUK Değerleme Yaklaşımı*, İkinci Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

3.1.2.1.5. İtibari Değer

İtibari değer, “her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değerlerdir” (VUK, Md. 266). İtibari değer, kıymetli evrak üzerinde yazılı değer anlamına gelmektedir. Nominal değer olarak da ifade edilir (Demir, 2014: 53).

Vergi Usul Kanunu’na göre itibari değer ile değerlemeye tabi tutulması gereken iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md.284-286);

- Eshamlı şirketler ve iktisadi kamu müesseselerinin çıkardıkları tahviller
- Kasa mevcudu (yabancı paralar hariç)
- Damga pulları
- Anonim şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri ve tahviller

TMS/TFRS’de itibari değer kavramı bir değerlendirme ölçüsü olarak yer almamaktadır.

3.1.2.1.6. Rayiç Bedel

Rayiç bedel, “bir iktisadi kıymetin değerlendirme günündeki normal alım satım değeridir” (VUK, Mük. Md. 266). Normal alım satım değeri ibaresi, arz ve talebe göre oluşan piyasa fiyatı anlamını taşımaktadır (Demir, 2014: 69).

Vergi Usul Kanunu'nda rayiç bedelle değerlemeye tabi olan bir iktisadi kıymet bulunmamaktadır. TFRS açısından bakıldığında gerçekleşebilir değere benzer bir yapıda olduğu ifade edilebilir (Demir, 2014: 69).

3.1.2.1.7. Emsal Bedeli

Emsal bedeli, “gerçek bedeli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tespit edilemeyen bir malın, değerlendirme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir” (VUK, Md. 267).

Aynı kanun maddesinde emsal bedeli tayin edilecek olan iktisadi kıymetin birtakım esaslara göre belirlenebileceği belirtilmekle birlikte bu esaslara Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 27'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında da “Emsal bedeli ve emsal ücreti Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tespit olunur” şeklinde atıf yapılmıştır.

Bu esaslar Vergi Usul Kanununun 267'nci maddesinde aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

a) Ortalama Fiyat Esası: “Aynı cins ve nevideki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya bir evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa, emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan "Ortalama satış fiyatı" ile hesaplanır. Bu esasın uygulanabilmesi için emsal bedeli tayin edilecek olan iktisadi kıymetin miktar itibariyle en az %25 i kadar önceki aylarda bir satışın yapılmış olması gerekmektedir”.

b) Maliyet Bedeli Esası: Emsal bedel, ortalama fiyat esasına göre tayin edilemediği takdirde kullanılacak olan bu yöntemle ilgili iktisadi kıymetin maliyet bedeline toptan satışlar için %5, perakende satışlar için %10 oranında kar marjının ilave edilmesi ile emsal bedel tayin olunur.

c) Takdir Esası: İlk iki sırada bahsi geçen esaslara göre emsal bedel tayin edilemediği durumlarda, ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonları tarafından emsal bedel tayin edilir.

Emsal bedel dikkate alınarak değerlemeye tabi tutulabilecek iktisadi kıymetler aşağıdaki gibi sıralanabilir (VUK, Md. 274-277-278):

- Değeri Düşen Emtia

- Maliyet Bedelinin Tespiti Mümkün Olmayan Hayvanlar
- Kıymeti Düşen Mallar

Tablo 3.5 Emsal Bedel VUK-TMS/TFRS Karşılaştırması

VUK	TMS/TFRS
Ortalama Fiyat Esası: Bu esasa göre emsal bedel tayin edilirken önceki aylarda yapılan satışların belirli şartlara göre ortalaması alınır ve emsal bedelin tayininde bu ortalama kullanılır.	TFRS açısından ortalama fiyat esası net gerçekleşebilir değer esasına benzetilebilir; ancak ‘‘ortalama fiyat esası’’ ile ‘‘net gerçekleşebilir değer’’ in tam anlamıyla örtüştüğü söylemek zordur. Zira Vergi Usul Kanununda ortalama satış fiyatı tahmini değerleri değil, gerçekleşen satışları esas alır, TFRS’de net gerçekleşebilir değer ise tahmini değerleri ifade eder (Demir, 2014 70).
Maliyet Bedeli Esası: İktisadi kıymetin maliyet bedeline toptan satışlarda %5, perakende satışlarda %10 kar eklenerek değer tespit edilir.	TFRS açısından bu gerçeğe uygun değer kavramıyla kısmen örtüşebilir ama kar marjlarının belirlenmesi, sektörel bazda farklılık göstereceğinden sonuçların tutarlı olması gök mümkün değildir.
Takdir Esası: Ortalama fiyat esasına ya da Maliyet bedeli esasına göre emsal bedeli tayin edilemeyen iktisadi kıymetin, takdir tespit komisyonları aracılığıyla değerinin belirlenmesidir.	TFRS açısından net gerçekleşebilir değer kavramıyla örtüşebilir. İki değer esası da tahmini verilere dayanmaktadır.

Kaynak: Demir, Şeref, (2014). *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları TMS/TFRS VUK Değerleme Yaklaşımı*, İkinci Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Emsal bedelin belirlenmesine yönelik yukarıda bahsi geçen esaslar TFRS açısından farklı değerleme esaslarına benzediği görülmektedir.

3.1.2.1.8. Vergi Değeri

Vergi değeri, ‘‘bina ve arazinin Emlâk Vergisi Kanununun 29 uncu maddesine göre tespit edilen değeridir’’ (VUK, Md. 268).

Vergi Usul Kanununda, vergi değeri ile değerlemeye tabi tutulacak iktisadi kıymetler oldukça sınırlıdır. Kanunun 289'uncu maddesi, özel haller başlıklı bölümde “Bu bölümde yazılı olmayan veyahut yazılı olup da kendi ölçüleriyle değerlendirilmesine imkân bulunmayan iktisadi kıymetlerden bina ve arazi vergi değeriyle, diğerleri, varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilir” hükmü yer almaktadır. Yine aynı kanunun 297'nci maddesinde “Ticari sermayeye dahil olsun olmasın bilumum binalarla arazi vergi değeri ile değerlendirilir.” hükmü emlak vergisine esas matrahın belirlenmesi amacıyla hüküm altına alınmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 73'üncü maddesine göre “Kiraya verilen mal ve hakların kira bedelleri emsal kira bedelinden düşük olamaz. Bedelsiz olarak başkalarının intifâna bırakılan mal ve hakların emsal kira bedeli, bu mal ve hakların kirası sayılır. Bina ve arazide emsal kira bedeli, yetkili özel mercilerce veya mahkemelerce takdir veya tespit edilmiş kirası, bu suretle takdir veya tespit edilmiş kira mevcut değilse Vergi Usul Kanununa göre belirlenen vergi değerinin %5'idir” hükmü ile emsal bedelin belirlenmesi vergi değerine bağlanmıştır.

Bu itibarla işletmelere dahil iktisadi kıymetlerin vergi yasalarında kendileri için ön görülen değerlendirme ölçüsü ile değerlemeye tabi tutulması sonucunda oluşan değer vergiye esas değeridir (Demir, 2014: 72)

TFRS açısından vergi değerine karşılık gelen herhangi bir değerlendirme esasına ya da ölçüsü bulunmamaktadır (Demir, 2014: 72).

3.1.2.2. Finansal Araçların TMS/TFRS'ye Göre Değerleme Ölçüleri

Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda iktisadi kıymetlere ilişkin belirlenen değerlendirme ölçüleri aşağıda açıklanmıştır.

3.1.2.2.1. Maliyet Değeri

İşletmenin edindiği finansal varlıkların ve yükümlülüğe girdiği finansal borçların toplam tutarıdır. Maliyet değeri kavramı TMS 39'da açıkça tanımlanmamakla birlikte birçok paragrafta atıfta bulunulmuştur (Demir, 2015: 73). Finansal varlığın işlem gördüğü aktif bir piyasa fiyatı yoksa ve gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülemiyorsa maliyet değeri ile değerlendirilebileceği

belirtilmiştir. Buna karşılık TFRS 9, finansal varlıkların maliyet değeri ile değerlenmesine izin vermemektedir buna göre; tüm varlıklar sonraki dönemlerde ya gerçeğe uygun değer ya da itfa edilmiş maliyet ile değerlendirilmelidir. (Kaya, 2013: 82)

3.1.2.2.2. Etkin Faiz Yöntemi, Etkin Faiz Oranı ve İtfa Edilmiş Maliyet

TFRS 9'a göre itfa edilmiş maliyet, etkin faiz yöntemi ve itfa edilmiş maliyet aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

İtfa Edilmiş Maliyet: “Finansal varlık veya finansal borcun ilk muhasebeleştirme sırasında ölçülen değerinden anapara geri ödemeleri düşüldükten sonra, anılan ilk tutar ile vadedeki tutar arasındaki farkın etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan birikmiş itfa payı düşüldükten veya eklendikten ve değer düşüklüğü ya da tahsil edilememe durumuna ilişkin her türlü indirimin yapılmasından (doğrudan doğruya veya bir karşılık hesabı kullanılarak) sonra geriye kalan tutardır” (TFRS 9, Ek A)

Etkin Faiz Yöntemi: “Finansal varlık veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyetinin hesaplanmasında ve faiz gelir veya giderlerinin ilgili olduğu dönemin kâr veya zararına dağıtılması ve finansal tablolara alınmasında kullanılan yöntemdir.” (TFRS 9, Ek A). Bir finansal varlığın etkin faiz yöntemi kullanılarak indirgenmiş değerine, “itfa edilmiş maliyet” veya “bugünkü değer” denir. Etkin faiz yöntemi bileşik faiz kullanılarak, gelecekte beklenen nakit akışlarının bugünkü değerini ifade eder.

Etkin Faiz Oranı: “Finansal varlığın veya yükümlülüğün beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi tahmin edilen gelecekteki nakit ödeme veya tahsilatları, finansal varlığın brüt defter değerine veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyetine indirgeyen orandır.” (TFRS 9, Ek A).

Etkin faiz oranı ile bugünkü değer aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

“Bugünkü Değer = Gelecek Değer / $(1+i)^n$ (n: Süre, i: İskonto Oranı veya Etkin Faiz Oranı)”

“Bugünkü Değer = Gelecek Değeri / $(1+\text{İskonto Oranı})^{(\text{Vadeye Kalan Gün}/365)}$ ”

Örneğin; A işletmesi B AŞ'nin ihraç etmiş olduğu nominal değeri 60.000 TL olan, yıllık %8 faiz ödemeli 5 yıllık bir tahvili 01.01.2016 tarihinde 50.000 TL'ye vadeye kadar elde tutmak amacıyla satın almıştır.

Buna göre etkin faiz oranı (EFO) ve itfa edilmiş maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanacaktır:

$$1.Yıl : 60.000 TL \times \%8 = 4.800 TL$$

$$2.Yıl : 60.000 TL \times \%8 = 4.800 TL$$

$$3.Yıl : 60.000 TL \times \%8 = 4.800 TL$$

$$4.Yıl : 60.000 TL \times \%8 = 4.800 TL$$

$$5.Yıl : 60.000 TL \times \%8 = 4.800 TL + 60.000 TL = 64.800 TL$$

$$50.000 TL = [4.800 / (1+i)^1] + [4.800 / (1+i)^2] + [4.800 / (1+i)^3] + [4.800 / (1+i)^4] + [64.800 / (1+i)^5]$$

Bu denklem excel, iç verim oranı formülü ile hesaplandığında, etkin faiz oranının %12,7045 olduğu görülür. Yıllara göre belirlenecek “itfa edilmiş maliyet” ise aşağıdaki gibidir;

YILLAR	DÖNEM BAŞI İTFA EDİLMİŞ MALİYET	ETKİN FAİZ GELİRİ	ANA PARA VE FAİZ ÖDEMELERİ	İSKONTO TUTARI FAİZ GELİRİ	DÖNEM SONU İTFA EDİLMİŞ MALİYET
2016	50.000,00	6.352,23	4.800,00	1.552,23	51.552,23
2017	51.552,23	6.549,43	4.800,00	1.749,43	53.301,65
2018	53.301,65	6.771,68	4.800,00	1.971,68	55.273,34
2019	55.273,34	7.022,17	4.800,00	2.222,17	57.495,51
2020	57.495,51	7.304,49	64.800,00	2.504,49	60.000,00
	TOPLAM	34.000,00	84.000,00	10.000,00	

3.1.2.2.3. Gerçeğe Uygun Değer

Gerçeğe uygun değer, “karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken” tutardır (TMS 18, Md.7, TMS 38, Md. 8). Başka bir ifadeyle, “piyasa

katılımcıları arasında ölçüm tarihinde gerçekleşecek olağan bir işlemde bir varlığın satışında elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyattır” (TMS 2, Md. 6, TMS 32, Md. 11, TMS 16, Md. 6, TFRS 13, Md. 9). Gerçeğe uygun değer tanımının yapıldığı çok sayıda TMS/TFRS bulunmaktadır (Demir, 2014: 63).

TFRS gerçeğe uygun değeri “tarafsız, danışıklı olmayan, ilişkili taraflar arasında olmayan ve objektif olan, bilgili ve istekli taraflar arasında bir varlığın değişimi veya bir borcun kapatılması için kabul edilen tutar” olarak tanımlamaktadır (Pamukçu, 2011: 81).

Gerçeğe uygun değer ölçümünde, varlığın satışına veya borcun devrine ilişkin işlemin, varlığa veya borca ilişkin asıl piyasada ya da asıl piyasanın bulunmadığı durumlarda, varlığa veya borca ilişkin en avantajlı piyasada gerçekleştiği varsayılmakta (TFRS 13, Md. 16) ve bu bağlamda çıkış fiyatı olarak tanımlanmaktadır. Çıkış fiyatı, bir varlığın, satın alınan veya bir borcun devrinde ödenen fiyatıdır. Çıkış fiyatı, giriş fiyatını veya varlık ya da borcu yerine koyarken ödenecek tutarı ifade etmemektedir. Varlığı satma veya borcu devretme işlemi, değerlendirme tarihinde, varlığı elinde bulunduran veya borcu bulunan bir piyasa katılımcısı açısından düşünülen varsayımsal bir işlemdir. Tanımda, varlığı elde ederken ödenen ya da borçlanırken alınan fiyat yerine çıkış fiyatına odaklanılmıştır. Çıkış fiyatı değerlendirme tarihindeki tahmini bir fiyattır. Olaylar ve koşullar değiştikçe bu tahminlerde değişecektir. Dolayısıyla varlık veya borca ilişkin işlem fiilen gerçekleşinceye kadar fiili fiyatın ne olacağı kesin olarak bilinemeyecektir (Özerhan ve Yanık, 2015: 67)

Gerçeğe uygun değer tanımında yer alan piyasa katılımcılarının birtakım özelliklere sahip olması varsayılır (Özerhan ve Yanık, 2015: 68):

- Alıcılar ve satıcılar birbirinden bağımsızdır, ilişkili taraf değildirler.
- Alıcılar ve satıcılar makul düzeyde bilgiye olduğu kabul edilir.
- Alıcılar ve satıcılar, varlığa ve borca ilişkin işlemi yapabilecek durumdadırlar ve bu işlem için isteklidirler.
- Alıcılar ve satıcılar arasındaki işlem bir zorunluluktan değil olağan bir durumdan dolayı ortaya çıkmalıdır.

Tam rekabet ortamının olduğu piyasalarda gerçeğe uygun değer kesin bir şekilde piyasa değerine eşit olur; ancak eksik rekabet ortamında makul değere karşılık gelen alternatif değerler ortaya çıkar (Demir, 2014: 62). Aktif bir borsada işlem gören finansal araçların gerçeğe uygun değeri borsa değeridir. Borsada işlem görmeyen finansal araçlar ise elde etme maliyetleri veya iç verim oranı yöntemi (etkin faiz yöntemi) kullanılarak bulunan iskonto edilmiş tutar gerçeğe uygun değerini verir (Akdoğan, 2001: 69).

TFRS/UFRS 7, TMS/UMS 32'nin finansal varlıklar ve finansal borçların farklı eşitleri için gerçeğe uygun değer belirlemede kullanılan yöntemlerle ve belirli varsayımlarla ilgili açıklamalarını içermektedir. Bunlar (Demir, 2015: 202):

- Gerçeğe uygun değerin, bir piyasa fiyatını temel alıp almadığı
- Gerçeğe uygun değerin, cari piyasa işlemlerinde oluşan fiyatlarla desteklenmeyen varsayımları temel alan ve mevcut gözlemlenebilir piyasa verilerine dayanmayan değerleme yöntemini temel alıp almadığı
- Değerleme yönteminde kullanılan alternatif varsayımların etkisi

Gerçeğe uygun değer, varlıkların niteliklerine göre farklı şekillerde tespit edilebilir. Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal varlıklar ve satılmaya hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerinin tespitinde piyasa değeri, alacakların gerçeğe uygun değerinin tespitinde itfa edilmiş maliyet değeri esas alınmaktadır. Gerçeğe uygun değerle değerlenen varlıklar aşağıdaki gibidir (zerhan Akbulut, 2008: 18):

- Yeniden Değerleme Modeline Göre Değerlenen Maddi ve Maddi Olmayan Duran varlıklar
- Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar
- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar
- Gerçeğe Uygun Değerle Değerlenen Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller
- Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar
- Ticari ve Diğer Alacaklar
- Kıdem Tazminatı Karşılıkları

Tablo 3.6 VUK-TMS/TFRS Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırılması

İKTİSADİ KIYMETLER	VUK	TMS/TFRS
Kasa Mevcudu (TL)	İtibari Değer (Nominal Değer)	Gerçeğe uygun değer (İtibari değer)
Yabancı Paralar	Borsa Değeri (Piyasa Değeri)	Gerçeğe uygun değer (borsa değeri)
Banka Mevduatı	Mukayyet Değer (Kayıtlı Değer)	Gerçeğe uygun değer (İtfa edilmiş maliyet)
Alınan Çekler	İtibari Değer (Nominal Değer)	Gerçeğe uygun değer (İtfa edilmiş maliyet)
Verilen Çekler	İtibari Değer (Nominal Değer)	Gerçeğe uygun değer (İtfa edilmiş maliyet)
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar-Zarara Yansıtılan Finansal Yatırımlar	Alış değeri/Hisse senedi dışındakiler borsa değeri	Gerçeğe uygun değer (borsa değeri), değerlendirme farkı gelir tablosunda raporlanır.
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Yatırımlar	Alış Değeri	Gerçeğe uygun değer (borsa değeri), değerlendirme farkı özkaynaklarda raporlanır.
İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar	Borsa değeri/borsa değeri yok ise itfa edilmiş maliyet değeri	Gerçeğe uygun değer (İtfa edilmiş maliyet) /değer düşüklüğü karşılığı ayrılabilir.
Alicılar	Mukayyet Değer	Gerçeğe uygun değer (İtfa edilmiş maliyet) /risk doğduğunda değer düşüklüğü karşılığı ayrılır.
Alacak Senetleri	Tasarruf Değeri /Mukayyet Değer	Gerçeğe uygun değer (İtfa edilmiş maliyet) /risk doğduğunda değer düşüklüğü karşılığı ayrılır.
Stoklar	Maliyet Bedeli / Emsal Değer	İlk edinmede maliyet bedeli, İzleyen dönemlerde maliyet ve net gerçekleşebilir değerinin düşük olanı ile değerlendirilir.

İştirakler	Hisse Senetleri/Borsa Değeri	İlk edinmede maliyet bedeli İzleyen dönemlerde özkaynak yöntemi uygulanır
Maddi Duran Varlıklar	Maliyet Bedeli	İlk edinmede maliyet bedeli İzleyen dönemlerde maliyet modeli veya yeniden değerlendirme modeli seçilir.
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	Maliyet Bedeli	İlk edinmede maliyet bedeli İzleyen dönemlerde maliyet modeli veya yeniden değerlendirme modeli seçilir.
Yatırım amaçlı gayrimenkuller	Maliyet Bedeli	İlk edinmede maliyet bedeli İzleyen dönemlerde maliyet modeli veya gerçeğe uygun değer yöntemi seçilir.
Şerefiye	Mukayyet Değer	İlk edinmede maliyet bedeli (mukayyet değerle aynı) İzleyen dönemlerde değer düşüklüğü testine tabi tutulur, değer düşüklüğü karşılığının iptali ve itfa yasaklanmıştır.

Kaynak: VUK ve TMS/TFRS

3.2. TMS ve TFRS'ye Göre Finansal Araçların Sınıflandırılması

TMS 39 ve TFRS 9'a göre finansal araçların sınıflandırılması aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

3.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar, bir faaliyet döneminden daha kısa sürede satılmak ve fiyat hareketlerinden kar elde etmek amacıyla (spekülatif amaçla) satın alınan finansal varlıklar ya da yakın bir tarihte geri alınmak üzere yüklenilen finansal borçlardır. Alım satım amaçlı olarak yatırım yapılan hisse senetleri ile yine alım satım amacıyla alınan, vadeye kadar elde tutma amacı taşımayan başka bir ifade ile sözleşmeden doğan nakit akış beklentisi olmadan, tahvil ve bono gibi borçlanma senetleri ile türev finansal varlıklar örnek olarak gösterilebilir (Mısırlıoğlu, 2008: 70).

TFRS 9 açısından, bir finansal varlık itfa edilmiş maliyeti üzerinden ya da gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülüyorsa, gerçeğe

uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülür. Bununla birlikte işletme, normal şartlarda gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülecek özkaynak araçlarına yapılan belirli yatırımlar için, gerçeğe uygun değerdeki sonraki farkların diğer kapsamlı gelire yansıtılması yöntemini, ilk defa finansal tablolara alma sırasında geri dönmek üzere tercih edebilir (TFRS 9, Md. 4.1.4).

Ülkemiz uygulamaları açısından bakıldığında kısa vadeli nakit akışı için kullanılan para ve sermaye piyasası araçları, (hisse senedi, tahvil, bono gibi varlıklar) burada sınıflandırılabilir. Ayrıca, riskten korunma amacı taşımayan, forward, futures, option ve swap gibi türev finansal araçlar da spekülasyon gelir amaçlı finansal varlık olarak kabul edildiğinden bu grup içinde yer almaktadır (İşseveroğlu, 2014: 89).

Bir finansal varlık veya borcun gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlık veya borç olarak sınıflandırılabilmesi için birtakım özelliklere sahip olması gerekir.

- Alım satım amaçlı olarak sınıflandırılmış olmalıdır. Bu şekilde sınıflama yapabilmek için finansal varlık açısından kısa vadede kar elde etme amacı taşınmalı veya finansal borçlar açısından yakın bir tarihte tekrar satma veya geri satın alma amacı taşınmalı veya spekülasyon amaçla elde edilen bir türev ürün olmalıdır.
- İlk muhasebeleştirilmede gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlık veya borç olarak sınıflandırılmalıdır.

Finansal varlıkların veya borçların, farklı şekillerde sınıflandırma yapılması mümkün olmasına rağmen muhasebeleştirme ve raporlamadaki tutarsızlığı önlemek amacıyla -geri dönmek üzere- gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılması mümkündür (TFRS 9, Md. 4.1.5).

3.2.2. İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar

TFRS 9 (2014) Finansal Araçlar standardına göre, itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, aşağıda belirtilen her iki kriteri de aynı anda taşıyan finansal varlıklardan (borçlanma araçlarından) oluşmaktadır (TFRS 9, Md. 4.1.2):

- Finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması,

- Finansal varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması.

TMS 39’da yapılan sınıflandırma kapsamında, vadeye kadar elde tutulan finansal varlık olarak ifade edilen bu araçlar TFRS 9’da “İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlık” olarak ya da yönetim modeline göre “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlık” olarak tanımlanmıştır.

İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, işletmelerin belirli bir vadeye kadar elinde tutmaya niyetli ve istekli olduğu, sabit veya belirli periyotlarda nakit akışı sağlayan, türev olmayan finansal varlıklardır. Bir varlığın, bu şekilde sınıflandırılabilmesi için vadeye kadar elde bulundurma niyetinin ve imkanının olması gerekir. İşletmeler açısından beklentilerde değişiklik söz konusu olana kadar bu grup içerisinde muhasebeleştirilir. (Özerhan ve Yanık, 2015: 200).

İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar; yatırımcısına belirli bir vadede faiz getirisi sağlayan, tahvil, bono ve varlığa dayalı menkul kıymet gibi finansal varlıklardır. Bu varlıklar, itfa edilmiş maliyet yöntemiyle değerlendirilir ve değerlendirme farkları kâr veya zararda (gelir tablosunda) muhasebeleştirilir (Kaya, 2013: 89).

İtfa edilmiş maliyetle ölçülen olarak sınıflandırılan bir varlık, birtakım nedenler (nakit problemleri, hukuksal gerekçeler vs...) dolayısıyla elden çıkarılma durumu söz konusu olursa, bu varlıklar “İtfa Edilmiş Maliyet Bedeliyle Ölçülen Finansal Varlık” olma özelliğini kaybederler. (İşseveroğlu, 2014: 90).

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar hem ömürleri belirsiz olduğundan hem de hamillerinin sağlayacağı nakit akışları önceden tespit edilemeyeceğinden, itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılmazlar. İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıkları, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklardan ayıran en önemli özellik yatırımcısına belirli periyotlarda sabit veya belirlenebilir nakit akışı sağlaması ve vade sonuna kadar satılmasının söz konusu olmamasıdır (Özerhan ve Yanık, 2015: 200).

Bir finansal varlığın bu kapsama alınarak sınıflandırılması sonrasında, her bilanço tarihinde yeniden sorgulanması gerekir. Bu guruba giren finansal varlıklar “itfa edilmiş maliyet” esasına göre değerlendirilerek, kısa veya uzun vadeli olmalarına göre

bilançonun dönen varlıklar veya duran varlıklar hesap sınıflarında raporlanır (Mısırlıoğlu, 2008: 70).

3.2.3. Kredi ve Alacaklar

Kredi ve alacaklar, “sabit veya belirlenebilir nitelikte ödemelere sahip olan ve aktif bir piyasada işlem görmeyen, türev olmayan finansal varlıklardır” (Özerhan ve Yanık, 2015: 210).

Sabit ya da belirlenebilir ödemeleri olan türev olmayan finansal varlıklar, ticari borçlar, ticari alacaklar, banka mevduatları ve krediler olarak örneklendirilebilir. Aktif bir piyasada işlem gören ve gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülebilen finansal varlıklar “Kredi veya Alacak” olarak sınıflandırılmaz (TMS 39, UR25).

Bu varlıklar, ticari ve diğer faaliyetler dolayısıyla yapılan mal ve hizmet satışları sonucunda veya doğrudan borç vermek suretiyle ortaya çıkan, aktif bir piyasada kayıtlı olmayan alacaklardır. Bu varlıkları vadeye kadar elde tutma amaçlı varlıklardan ayıran en temel özellik ödeme vadelerinin önceden belirlenmiş olma şartının olmamasıdır. Bu yönüyle işletmeler açısından bu varlıkların vadeye kadar elde tutma niyetinin olup olmaması önem arz etmez. Aktif bir piyasaya kayıtlı olmayan borçlanma araçları (tahvil, bono), bankadaki nakit mevcudu ve diğer geleneksel kredi ve alacaklar yer almaktadır (Mısırlıoğlu, 2008: 70).

TFRS 9 (2017) sürümünün yürürlüğe girmesiyle bu standartta yapılan yeni sınıflandırmada kredi ve alacaklara yer verilmemiş, itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar arasında kabul edilmiştir.

3.2.4. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar

Bir finansal varlık aşağıda belirtilen her iki şartı da aynı anda taşıması halinde, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılır (TFRS 9, Md. 4.1.2A).

- Finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini ve finansal varlığın satılmasını amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması,
- Finansal varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması.

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar, itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar ile kredi ve alacakların dışında kalan, türev olmayan finansal araçlardır (Mısırlıoğlu, 2008: 71). Başka bir ifadeyle, alım satım amaçlı olmayan veya vadesi belirsiz olan ve likidite sıkıntısında her an elden çıkartılabilecek menkul kıymetlerdir. Bu varlıkların en temel özelliği herhangi vade kısıtlamasının olmaması ve likidite ihtiyacının karşılanması gerektiği durumlarda elden çıkarılma imkânı vermesidir.

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar, gerçeğe uygun değer esasına göre değerlemeye tabi tutulur. Bu varlıkların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişim dolayısıyla ortaya çıkan kazanç ya da kayıplar özkaynaklarda yani finansal durum tablosunda raporlanır (Mısırlıoğlu, 2008: 71). Gerçeğe uygun değeri tespit edilemeyen finansal varlıklar maliyet değeri ile değerlemeye tabi tutulur (Demir, 2014: 338); ancak yürürlüğe giren yeni TFRS 9'a göre gerçeğe uygun değeri belirlenemeyen finansal varlıkların maliyet bedeliyle değerlendirilmesi esası kaldırılmıştır.

TMS 39 Standardında, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklara ilişkin olarak ortaya çıkan kazanç veya kayıpların (değer düşüklüğüne ilişkin zararlar ve kur farkı kazanç ve kayıpları hariç olmak üzere), ilgili finansal varlık finansal durum tablosu (bilanço) dışı bırakılincaya kadar diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir (TMS 39, Md. 55/b), şeklindeki ifade TFRS 9 Standardında da bu şekilde yer almaktadır (TFRS 9, Md. 5.7.10).

3.3. Finansal Araçlarda İlk Muhasebeleştirme İşlemleri

Finansal araçların ilk muhasebeleştirme işlemleri, TMS/TFRS ve Vergi Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde aşağıdaki gibi yapılmaktadır.

3.3.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre İlk Muhasebeleştirme

213 sayılı vergi usul kanuna göre finansal araçların ilk muhasebeleştirilmesinde hisse senetleri ile fon portföyünün en az %51 Türkiye'de kurulmuş şirketlere ait hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış değeri ile bunların dışındaki tüm menkul kıymetlerin borsa rayici ile değerlemesi öngörülmektedir.

Vergi Usul Kanununa göre menkul kıymetlerin iktisap tarihinde ortaya çıkan giderler ilgili menkul kıymetin maliyetinde değil ayrı bir gider hesabında muhasebeleştirilir.

Vergi Usul Kanunu kapsamında hisse senetleri tabiri bağlı menkul kıymetler, iştirakler ve bağlı ortaklıkları kapsadığı kabul edilmekte ve tüm bu hesap kalemleri hisse senetlerinde olduğu gibi alış bedeli üzerinden muhasebeleştirilmektedir (Demir, 2014: 327). Burada önemli olan işletmenin ilgili hisse senetlerini hangi amaçla satın aldığı belirlenmiş olmasıdır. Kısa vadede, spekülasyon amaçla ya da kısa dönemde ortaya çıkacak fiyat hareketlerinden kazanç sağlamak amacıyla alınmış ise "Menkul Kıymetler" grubunda "Hisse Senetleri" hesabında; uzun vadeli ortaklık amacıyla alınmış ise "Mali Duran Varlıklar" grubunda, "Bağlı Menkul Kıymetler, İştirakler ya da Bağlı Ortaklıklar" hesabında muhasebeleştirilecektir.

Örneğin; A işletmesi 01.01.2015 tarihinde ihraç edilmiş olan, nominal değeri 12 TL olan B AŞ'ye ait hisse senetlerinden 12 000 adedini 15 TL'den banka aracılığıyla satın almış alış işlemi sırasında banka tarafından %02 oranında komisyon kesintisi yapılmıştır. (Alınan hisse senetleri B AŞ'nin sermaye payının %6'sını temsil etmektedir)

Alış işlemine ilişkin muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

a) Kısa vadeli amaçla satın alınması durumunda:

01.01.2015		
110 HİSSE SENETLERİ HS.	180.000,00	
653 KOMİSYON GİDERLERİ HS.	360,00	
102 BANKALAR HS.		180.360,00
<i>Alış işleminin kaydedilmesi</i>		

b) Uzun vadeli ortaklık amacıyla satın alınması durumunda:

01.01.2015		
240 BAĞLI MENKUL KIYMETLER	180.000,00	
653 KOMİSYON GİDERLERİ HS.	360,00	
102 BANKALAR HS.		180.360,00
<i>Alış işleminin kaydedilmesi</i>		

Hisse senetleri dışındaki tahvil, bono gibi sabit getirili menkul kıymetlerin ihraç tarihinde satın alınması durumunda nominal bedel ile daha önce ihraç edilmiş bir tahvilin ya da bononun, ikinci el piyasalardan işlemiş faizi ile birlikte satın alınması durumunda toplam bedelinden işlemiş faiz düşüldükten sonra kalan kısım dikkate alınarak kayıt yapılır (Sevilengül, 2008: 216). İşlemiş olan faiz işletme açısından bir alacak hesabında izlenir.

Sabit getirili kıymetlerin yatırımcı açısından uzun ya da kısa vadeli olmasının bir hükmü yoktur zira yatırımcı bu kıymetleri ikinci el piyasalarda vadesini beklemeden elden çıkarabilir bu yüzden bu kıymetler yatırımcının bilançosunda “Menkul Kıymetler” hesap grubunda izlenir. İhraç edenler açısından ise borçlanma senedi niteliğinde olan bu kıymetler uzun veya kısa vadeli olması durumuna göre “Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar” ya da “Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar” grubunda izlenir.

Örneğin; A işletmesi 01.01.2015 tarihinde ihraç edilen B AŞ'ye ait nominal değeri 50 000 TL olan 24 ay vadeli ve %12 faiz oranlı tahvili ihraç tarihinde banka aracılığıyla satın almıştır. Ana para ve faiz vade sonunda tahsil edilecektir.

A işletmesinin yapacağı kayıt:

01.01.2015		
111 ÖZEL KESİM TAHVİL SENET VE BONOLARI	50.000,00	
102 BANKALAR HS.		50.000,00
<i>Alış işleminin kaydedilmesi</i>		

B AŞ'nin yapacağı kayıt:

01.01.2015		
102 BANKALAR HS.	50.000,00	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER HS		50.000,00
<i>Tahvil ihracının kaydedilmesi</i>		

A işletmesi, B AŞ'ye ait tahvili ihraç tarihinden 6 ay sonra 55 000 TL'ye satın almış olsaydı. A işletmesinin yapacağı kayıt aşağıdaki gibi olurdu.

İşlemiş faiz: $(50\ 000 \times 0,12) / 2 = 3\ 000$ TL

Alış Değeri: $55\ 000 - 3\ 000 = 52\ 000$ TL

111 ÖZEL KESİM TAHVİL SENET VE BONOLAR	52.000,00	
198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR HS	3.000,00	
102 BANKALAR HS.		55.000,00
<i>Alış işleminin kaydedilmesi</i>		

Sabit getirili menkul kıymetler ihraççılar tarafından iskontolu olarak ihraç edilebilir, bu durumda yatırımcı nominal bedeli ya da alış değerini dikkate alarak ilk muhasebeleştirme işlemini yapar, iskonto edilen tutarı ise Faiz Geliri olarak kaydetmek üzere “Gelecek Aylara/Yıllara Ait Gelirler” hesabında izler. İhraççı

açısından ise ilgili borç nominal bedeli ile kayıtlara alınırken iskonto edilen tutar “Menkul Kıymet İhraç Farkları” hesabında izlenir.

Örneğin; A işletmesi 01.01.2015 tarihinde ihraç edilen B AŞ’ye ait nominal değeri 50.000 TL olan 24 ay vadeli ve %12 faiz oranlı tahvili ihraç tarihinde banka aracılığıyla 38.000 TL’ye satın almıştır. Ana para ve faiz vade sonunda tahsil edilecektir.

A işletmesinin yapacağı kayıt:

01.01.2015	
111 ÖZEL KESİM TAHVİL SENET VE BONOLAR	50.000,00
102 BANKALAR HS.	38.000,00
480 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	12.000,00
<i>Alış işleminin kaydedilmesi</i>	

B AŞ’nin yapacağı kayıt:

01.01.2015	
102 BANKALAR HS.	38.000,00
408 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKLARI	12.000,00
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER	50.000,00
<i>Tahvil ihracının kaydedilmesi</i>	

3.3.2. TMS ve TFRS’ye Göre İlk Muhasebeleştirme

TMS 39 ve TFRS 9’a göre sınıflandırılan finansal varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi aşağıda açıklanmıştır.

3.3.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlık ve Finansal Borçlarda İlk Muhasebeleştirme

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar ve borçlar ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değeri dikkate alınarak kaydedilir. Gerçeğe uygun değer ise ilgili finansal varlığın işlem gördüğü aktif bir piyasada oluşan değerdir (Özerhan ve Yanık, 2015:192). Gerçeğe uygun değer, “piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat” olarak tanımlanmaktadır (TFRS 13, Md. 9).

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlık ve borçlarda (alım satım amaçlı veya spekülatif amaçlı), işlem günü ortaya çıkan işlem maliyetleri ilgili varlık ya da borcun gerçeğe uygun değerine ilave edilmez (Özerhan ve Yanık, 2015: 192). İşlem maliyetleri, aracılara, düzenleyici kurumlara veya satıcılara ödenen ücret ve komisyonlar ile transfer ücretleri ve gümrük vergilerini kapsamaktadır. Finansman maliyetleri, borç primleri, istontolar veya saklama maliyetleri işlem maliyetine dahil değildir. İşlem maliyetlerine, borç primleri ya da iskontolar, finansman maliyetleri veya işletmenin kendi iç yönetimi ile ilgili maliyetler ya da saklama maliyetleri dahil değildir (TFRS 9, Md. 5.4.8).

Örneğin; A işletmesi 01.01.2015 tarihinde alım-satım amaçlı olarak, borsada işlem gören B AŞ’ye ait nominal değer 15.000 TL olan hisse senetlerini, borsada işlem gördüğü değer olan 22.000 TL’den satın almış alış işlemi sırasında %02 oranında komisyon ödemesi yapmıştır.

A işleminin TMS kapsamında yapması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır.

01.01.2015	
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	22.000,00
652 ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KOMİSYON GİDERLERİ	44,00
102 BANKALAR HS.	22.044,00
<i>Alış işleminin kaydedilmesi</i>	

3.3.2.2. İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli ile Ölçülen Finansal Varlıklarda İlk Muhasebeleştirme

İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, diğer finansal varlıklarda olduğu gibi, gerçeğe uygun değeri ile kayda alınır. Gerçeğe uygun değer ise itfa edilmiş maliyet bedelidir. Bu varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde TMS 18 Hâsılat Standardına göre; bir menkul kıymetin faizi, edinim öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılır ve sadece edinim sonrasına ait olan kısmı hâsılat olarak kaydedilir.

Örneğin; A işletmesi 01.01.2015 tarihinde ihraç edilmiş olan, hazine bonosunu 01.03.2015 tarihinde sözleşmeye dayalı nakit akışı sağlamak ve vadeye kadar elde tutmak amacıyla satın almıştır. Bononun vadesi 6 ay olup nominal değeri 50 000 TL'dir. Bono faiz oranı yıllık %24 olduğuna göre; A işletmesinin alış işlemine ilişkin yapması gereken TMS kapsamında aşağıdaki gibi olmalıdır.

Nominal Değer	: 50 000 TL
Yıllık Faiz Tutarı	: $(50.000 \times \%24) / 2 = 6 000$ TL
Faiz + Anapara	: $6 000$ TL + $50 000$ TL = $56 000$ TL
İtfa edilmiş maliyet değeri	: $56 000$ TL / $(1+0,24)^{122/365}$
	: $56 000$ TL / $1,0745$
	: $52 117$ TL

01.01.2015	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR <i>Nominal Değer: 50.000 TL</i> <i>İşlemiş Faiz: 2.117 TL</i>	52.117,00
102 BANKALAR	52.117,00
<i>Tahvil Alışının Kaydedilmesi</i>	

Gerçeğe uygun değer, itfa edilmiş maliyet yöntemiyle 52.117,00 TL olarak bulunmuş ve ilk muhasebeleştirme sırasında bu değer esas alınmıştır.

3.3.2.3. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklarda İlk Muhasebeleştirme

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar, ilk muhasebeleştirilmeleri esnasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayıtlara alınır. İktisap tarihinde ortaya çıkan, finansal varlığa ilişkin işlem maliyetleri gerçeğe uygun değere ilave edilmelidir (TFRS 9, Md. 5.1.1).

İlk muhasebeleştirme işleminden sonraki işlemlerde de gerçeğe uygun değeri ile değerlemeye tabi tutulur. Gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülememesi durumunda, maliyet bedelinin esas alınacağına dair TMS 39 hükmü, güncellenen TFRS 9 (2017) ile kaldırılmıştır.

Örneğin; A işletmesi, 01.01.2015 tarihinde sermaye piyasalarında işlem gören bir anonim şirketin nominal değeri 2 TL olan hisse senetlerinden 5 000 adedini, sözleşmeye dayalı olarak veya satışından nakit akışı sağlamak amacıyla, birim fiyatı 3 TL'den satın almıştır. Alış işlemi sırasında ortaya çıkan %02 oranındaki komisyon ile hisse bedeli banka aracılığıyla ödenmiştir.

01.01.2015	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRLERE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	15.030,00
102 BANKALAR	15.030,00
<i>Hisse Senetleri Alışının Kaydedilmesi</i>	

3.3.2.4. Kredi ve Alacakların İlk Muhasebeleştirilmesi

İşletmelerin bir sözleşmenin tarafı olması sebebiyle, nakit elde etmeye ilişkin yasal bir hakkının oluşması durumunda ilgili koşulsuz alacak kayda alınır (Özerhan ve Yanık, 2015:211). Diğer finansal araçlarda olduğu gibi kredi ve alacaklar da ortaya çıktığında ilk muhasebeleştirme gerçeğe uygun değer dikkate alınarak yapılır. İktisap tarihinde ortaya çıkan işlem maliyetleri de gerçeğe uygun değere ilave edilir.

Örneğin; A işletmesi 01.01.2015 tarihinde peşin bedeli 18.000 TL olan ticari malları 6 ay vadeli olarak 20.000 TL'ye B işletmesine satmıştır. Buna göre alacağın ve borcun ortaya çıktığı tarihte yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olmalıdır.

A işletmesinin yapması gereken kayıt:

01.01.2015	
121 ALACAK SENETLERİ	20.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	18.000,00
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	2.000,00
<i>Ticari Mal satış kaydı</i>	

B işletmesinin yapması gereken kayıt:

01.01.2015	
153 TİCARİ MALLAR HS	18.000,00
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ	2.000,00
321 BORÇ SENETLERİ	20.000,00
<i>Ticari Mal alış kaydı</i>	

3.4. Finansal Araçlarda Dönem Sonu Muhasebeleştirme ve Değerleme İşlemleri

Vergi Usul Kanununa ve TMS/TFRS'ye göre işletmenin elinde bulunan finansal araçların dönem sonu muhasebeleştirilmesi ve değerlemesi aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre Finansal Araçlarda Değerleme

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 279'uncu maddesine göre; "Hisse senetleri ile fon portföylerinin en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa

rayicinin muvazalı bir şekilde olduğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmın eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile...” değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır.

Tek düzen muhasebe sisteminde menkul kıymetlerin alış bedeli ile değerlendirileceği ifade edilmektedir. Tek düzen muhasebe sisteminde yer alan ihtiyatlılık kavramına göre bilançoda yer alan varlıkları, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değeriyle gösterebilmek için varlıklardaki değer düşüklüklerini gösterecek karşılıkların ayrılması zorunludur (Örten ve Karapınar, 2013:50).

Menkul kıymetlerin değerlemesinde, üç yöntem söz konusu olmaktadır (Örten ve Karapınar, 2013: 48)

- a) Maliyet değeri ile değerlendirme,
- b) Maliyet ve piyasa değerinden düşük olan ile değerlendirme,
- c) Gerçeğe uygun değer ile değerlendirme.

Maliyet Değeri ile Değerleme: Menkul kıymetlerin piyasa fiyatında meydana gelen değişiklikler değerlendirme dikkate alınmaz ve tarihi maliyetleri üzerinden dönem sonu muhasebeleştirme işlemi yapılır.

Maliyet Değeri ve Piyasa Değerinden Düşük Olan ile Değerleme: Menkul kıymetlerin piyasa değeri maliyet değerinin altına düşerse, ihtiyatlılık kavramı gereği piyasa değeri ile değerlendirme yapılır ve maliyet değeri ile piyasa değeri arasındaki fark için karşılık ayrılır. Tam tersi bir durum söz konusu olursa herhangi bir işlem yapılmaz ve maliyet değeri ile değerlemeye tabi tutulur.

Gerçeğe Uygun Değer ile Değerleme: Menkul kıymetlerin piyasa değeri esasa alınarak değerlendirme yapılır. Menkul kıymetlerin kayıtlı değeri, piyasa değerindeki artış veya azalışa paralel olarak artırılır veya azaltılır.

İşletmeler dönem sonu envanter çalışmaları sırasında, aktifinde kayıtlı hisse senetlerini “maliyet ve piyasa değerinin düşük olanıyla değerlendirme” yöntemini

kullanması durumunda, piyasa değeri maliyet değerinin altına düşen hisse senetleri için karşılık ayırır. Piyasa değeri maliyet değerinin üzerine çıkması durumunda herhangi bir işlem yapılmaz (Sevilengül, 2008: 129).

Örneğin; işletmenin aktifinde bir anonim şirketin ihraç etmiş olduğu alış değeri 150 TL olan 500 adet hisse senedi vardır. Hisse senetlerinin bilanço tarihindeki piyasa değeri 130 TL olduğuna göre dönem sonu yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır.

31.12.2015	
654 KARŞILIK GİDERLERİ	10.000,00
119 MENKUL KIYMET DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HS	10.000,00
<i>Değer düşüklüğünün zarar olarak kaydedilmesi</i> <i>500 X (150-130) = 10 000 TL</i>	

İlgili örnekte “piyasa değeri ile değerlendirme” yöntemi uygulandığı düşünülürse;

31.12.2015	
659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	10.000,00
110 HİSSE SENETLERİ HS	10.000,00
<i>Değer düşüklüğünün zarar olarak kaydedilmesi</i>	

Tahvil, bono ve hisse senedi dışındaki tüm menkul kıymetler vergi usul kanununa göre borsa rayiciyle değerlemeye tabi tutulacağı, borsa rayici yoksa değerlemeye esas olan bedel, “menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmın eklenmesi suretiyle” hesaplanacağı hüküm altına alınmıştır. (VUK, Md. 279).

Örneğin; A işletmesinin 01.10.2015 tarihinde satın aldığı ve 01.07.2015 tarihinde ihraç edilen %12 faiz oranlı, 24 ay vadeli 50.000 TL nominal değere sahip olan kamu kesim tahvillere ilişkin 31.12.2015 tarihinde yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır.

31.12.2015	
281 GELİR TAHAKKUKLARI	1.500,00
642 FAİZ GELİRİ	
(50 000*12*3) /1200	
<i>2015 Yılına ait faiz tahakkuk kaydı</i>	1.500,00

3.4.2. TMS ve TFRS'ye Göre Finansal Araçlarda Değerleme

Finansal varlıkların ilk kayıtları gerçeğe uygun değeri ile gerçekleştirilir, dönem sonlarında ise finansal varlığın dahil olduğu gruba göre farklı değerlendirme esasları ve ölçüleri uygulanır (İşseveroğlu, 2014: 95).

Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar, itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, kredi ve alacaklar ve gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların, dönem sonunda muhasebeleştirilmesi ve değerlemesi aşağıda açıklanmıştır.

3.4.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılan bir finansal varlığa (alım satım amacıyla elde tutulan hisse senetleri) ilişkin ortaya çıkan kazanç veya kayıplar, kar ya da zararda muhasebeleştirilir (TFRS 9, Md. 5.7). Gerçeğe uygun değerde meydana gelen değişiklikler doğrudan kar ya da zarar hesabına kaydedilir (Özerhan ve Yanık, 2015: 197).

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklara ilişkin dönem sonu değer düşüklüğünün hesaplanması söz konusu değildir. Bu varlıklar zaten gerçeğe uygun değerle değerlendirildiği için değerlerinde meydana gelen azalışlar doğrudan gelir tablosunda raporlanmaktadır ilave bir hesaplama yapmaya gerek yoktur (Özerhan ve Yanık, 2015: 2013).

Örneğin; A işletmesi, 01.10.2015 tarihinde B AŞ'ye ait nominal değeri 20.000 TL olan hisse senetlerini alım satım amaçlı olarak 25.000 TL'ye banka aracılığıyla satın almıştır. Alış işlemi sırasında %02 oranında komisyon ödemesi yapılmıştır.

01.10.2015	
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	25.000,00
652 ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KOMİSYON GİDERLERİ	50,00
102 BANKALAR HS	25.050,00
<i>Hisse Senedi Alış Kaydı</i>	

Söz konusu hisse senetlerinin dönem sonu itibariyle borsa değerinin 30.000 TL olduğu ve sonraki hesap döneminde 33.000 TL'ye satıldığı varsayımına göre yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

a) Dönem Sonu kaydı;

31.12.2015	
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	5.000,00
665 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DEĞER ARTIŞ KAZANÇLARI	5.000,00
<i>Hisse Senedi Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>	

b) Sonraki dönem satış kaydı;

102 BANKALAR	33.000,00
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	30.000,00
666 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DİĞER GELİR VE KAZANÇLAR	3.000,00
<i>Hisse Senedi Satış Kaydı</i>	

Söz konusu hisse senetlerinin dönem sonu itibariyle borsa değerinin 24.000 TL olduğu ve sonraki hesap döneminde 33.000 TL'ye satıldığı varsayımına göre yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

a) Dönem sonu kaydı;

31.12.2015	
675 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DEĞER AZALIŞ ZARARLARI	1.000,00
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	1.000,00
<i>Hisse Senedi Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>	

b) Sonraki dönem satış kaydı;

102 BANKALAR	33.000,00
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL VARLIKLAR (Hisse Senetleri)	24.000,00
666 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DİĞER GELİR VE KAZANÇLAR	9.000,00
<i>Hisse Senedi Satış Kaydı</i>	

3.4.2.2. İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli ile Ölçülen Finansal Varlıklar

İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değeri ile kayda alınır, işlem maliyetleri gerçeğe uygun değere dahil edilir. Dönem sonunda itfa edilmiş maliyetle muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

Örneğin; A işletmesi 01.07.2016 tarihinde B AŞ tarafından ihraç edilmiş 12 ay vadeli, %20 faiz oranlı ve 60 000 TL nominal değere sahip finansman bonosunu 01.10.2016 tarihinde sözleşmeye dayalı nakit akışı sağlamak ve vadeye kadar elde tutma amacıyla, banka aracılığıyla almıştır.

Gerçeğe uygun değerın hesaplanması ve alış işlemine ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

Nominal Değer : 60.000 TL

Yıllık Faiz Tutarı : 60 000 x %20 = 12.000 TL
Faiz + Anapara : 12 000 TL + 60 000 TL = 72 000 TL
Bugünkü Değer : 72 000 TL / (1+0,20)^{273/365}
: 72 000 TL / 1,1461
= 62 822 TL

01.10.2016	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR <i>Nominal Değer: 60.000 TL</i> <i>İşlemiş Faiz: 2.822 TL</i>	62.822,00
102 BANKALAR	62.822,00
<i>Tahvil Alış Kaydı</i>	

Dönem sonu itfa edilmiş maliyet değeri ile kayıtlı değeri arasındaki fark döneme ait faiz geliri olarak kayıtlara alınmalıdır. Buna göre yapılması gereken işlemler ve muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

Bugünkü Değer : 72.000 TL / (1+0,20)^{181/365}
: 72.000 TL / 1,0946
= 65 777 TL
Dönem Sonu Faiz : 65 777 TL – 62 822 TL = 2 955 TL

31.12.2016	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR	2.955,00
661 MENKUL KIYMET YATIRIMLARINDAN FAİZ GELİRLERİ	2.955,00
<i>Tahvil Dönem Sonu Faiz Tahakkuk Kaydı</i>	

3.4.2.3. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklar

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar, ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değeri ile sonraki dönemlerde

ise gerçeğe uygun değeri veya itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden değerlemeye tabi tutulur ve muhasebeleştirilir. Satış işlemi sırasında ortaya çıkacak muhtemel giderler bu değerden indirilemez. (Özerhan ve Yanık, 2015: 205).

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklara ilişkin olarak ortaya çıkan kazanç veya kayıp, (değer düşüklüğü zararları ve kur farkı kazanç ve kayıpları hariç olmak üzere) söz konusu finansal varlık finansal durum tablosu dışında bırakılıncaya kadar diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir. Finansal durum tablosu dışında bırakılması ya da satılması durumunda, daha önceden diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilmiş bulunan birikmiş kazanç veya kayıplar, yeniden sınıflandırma düzeltmesi olarak özkaynaklardan çıkarılarak kar veya zarar içerisinde yeniden sınıflandırılır. İşletmenin ilgili ödemeyi elde etme hakkının oluşması durumunda, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal araçlardan kaynaklanan temettüler, kâr veya zararda muhasebeleştirilir (TFRS 9, Md. 5.7.10).

Türkiye Muhasebe Standartları açısından “diğer kapsamlı gelir” unsuru olarak tanımlanan ve ortaya çıktıkları dönem itibariyle özkaynak unsuru olarak sınıflanan gelir unsurları şunlardan oluşmaktadır (Gökgöz, 2013: 25);

- Maddi duran varlık yeniden değerlendirme artışları,
- Maddi olmayan duran varlık yeniden değerlendirme artışları,
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan özkaynağa dayalı finansal araçlardaki yatırımlardan kaynaklanan kazanç ya da kayıplar.

Örneğin; A işletmesi 01.12.2016 tarihinde B AŞ'ye ait nominal değeri 2 TL olan hisse senetlerinden 5 000 adedini birim fiyatı 3 TL'den, sözleşmeye dayalı nakit akışı sağlamak veya satışı ile bir nakit akışı sağlamak amacıyla satın almıştır. Aracı kuruma %02 oranında komisyon ödemiştir.

01.12.2016	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	15.030,00
102 BANKALAR	15.030,00
<i>Hisse Senedi Alış Kaydı</i>	

İlgili hisse senetlerinin dönem sonu değerinin 3,5 TL olduğu ve sonraki dönemde 4 TL'den satıldığı varsayımına göre yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olmalıdır.

a) Dönem sonu kaydı:

31.12.2016	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	2.500,00
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	2.500,00
<i>Hisse Senedi Dönem Sonu Değerleme Kaydı (5000 x 0,5 = 2500)</i>	

b) İzleyen dönemde satış kaydı:

102 BANKALAR	20.000,00
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	2.500,00
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	17.530,00
666 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DİĞER GELİR VE KAZANÇLAR	4.970,00
<i>Hisse Senedi Sonraki Dönem Satış Kaydı</i>	

İlgili hisse senetlerinin dönem sonu değerinin 2,5 TL olduğu ve sonraki dönemde 4 TL'den satıldığı varsayımına göre yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olmalıdır.

a) Dönem sonu kaydı:

31.12.2016	
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	2.500,00
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	2.500,00
<i>Hisse Senedi Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>	

b) İzleyen dönemde satış kaydı:

102 BANKALAR	20.000,00
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	12.530,00
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	2.500,00
666 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DİĞER GELİR VE KAZANÇLAR	4.970,00
<i>Hisse Senedi Sonraki Dönem Satış Kaydı</i>	

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlık, bono ve tahvil gibi faiz getirili menkul kıymetlerin olması durumunda etkin faiz yöntemi ile hesaplanan faizler kar hesabında, değerlendirme farkları ise diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilmelidir.

Örneğin; A işletmesi 01.07.2016 tarihinde B AŞ tarafından ihraç edilmiş 12 ay vadeli, %20 faiz oranlı ve 60.000 TL nominal değere sahip bonoyu 01.10.2016 tarihinde sözleşmeye bağlı olarak ya da satışından nakit akışı sağlamak ve vadeye kadar elde tutmak amacıyla banka aracılığıyla almıştır. Faiz ve anapara vade sonunda tahsil edilecektir.

Nominal Değer : 60.000 TL
Faiz Tutarı : 60.000 x %20 = 12.000 TL
Faiz + Anapara : 12.000 TL + 60.000 TL = 72.000 TL
Bugünkü Değer : 72.000 TL / (1+0,20)^{273/365}
: 72.000 TL / 1,1461
= 62.822 TL

01.10.2016	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR <i>Nominal Değer: 60.000 TL</i> <i>İşlemiş Faiz: 2.822 TL</i>	62.822,00
102 BANKALAR	62.822,00
<i>Tahvil Alış Kaydı</i>	

Tahvilin dönem sonu borsa değerinin 67.000 TL olduğu varsayımına göre yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır.

Bugünkü Değer : 72.000 TL / (1+0,20)^{181/365}
: 72.000 TL / 1,0946
= 65.777 TL
Dönem Sonu Faiz : 65.777 TL – 62.822 TL = 2.955 TL
Değerleme Farkı : 67.000 TL – 65.777 TL = 1.223 TL

31.12.2016

111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL VARLIKLAR	4.178,00	
661 MENKUL KIYMET YATIRIMLARINDAN FAİZ GELİRLERİ		2.955,00
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)		1.223,00
<i>Tahvil Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>		

Gerçeğe uygun değer farkı kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıkların elden çıkarılması durumunda, kar ya da zararın hesabında, diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmiş olan her türlü birikmiş kazanç ve kayıplar da dikkate alınmalıdır. Bu varlıkların, defter değeri ve her türlü birikmiş kazanç ve kayıp ile elde edilen tutar arasındaki fark kar veya zararda muhasebeleştirilir (TFRS 9, Md. 5.6.5).

Yukarıdaki örneğe göre A işletmesi; yeni hesap döneminde nakit akışı sağlamak amacıyla ilgili finansal varlığı 01.04.2017 tarihinde 70.000 TL'ye sattığı varsayımına göre yapılması gereken işlemler ise aşağıdaki gibi olmalıdır.

$$\begin{aligned}\text{Bugünkü Değer} & : 72.000 \text{ TL} / (1+0,20)^{91/365} \\ & : 72.000 \text{ TL} / 1,0465 \\ & = 68.800 \text{ TL}\end{aligned}$$

$$\text{Yeni Dönem İşlemiş Faiz} : 68.800 \text{ TL} - 65.777 \text{ TL} = 3.023 \text{ TL}$$

01.04.2017

111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	3.023,00	
661 MENKUL KIYMET YATIRIMLARINDAN FAİZ GELİRLERİ		3.023,00
<i>Tahvil Değerleme Kaydı</i>		

01.04.2017

102 BANKALAR	70.000,00
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	1.223,00
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL VARLIKLAR	70.023,00
666 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DİĞER GELİR VE KAZANÇLAR	1.200,00
<i>Tahvil Satış Kaydı</i>	

3.4.2.4. Kredi ve Alacaklar

Kredi ve alacaklar gerçeğe uygun değerle kayıtlara alındıktan sonra yapılacak tüm değerlemeler itfa edilmiş maliyet bedeli ile yapılır.

Alacak senetlerinin ve borç senetlerinin itfa edilmiş maliyeti üzerinden bilançoda gösterilebilmesi için, döneme ilişkin faiz gelirin ya da finansman giderinin etkin faiz oranı üzerinden hesaplanması ve Ertelenmiş Vade Farkları hesaplarında muhasebeleştirilmesi gerekir (Özerhan ve Yanık, 2015: 212).

Örneğin; A işletmesi 01.12.2016 tarihinde peşin bedeli 24 000 TL olan ticari malları 6 ay vadeli olarak 30 000 TL'ye B işletmesine satmıştır. İşlem tarihinde ve dönem sonunda yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki olmalıdır.

A işletmesinin ilgili tarihlerde yapması gereken kayıtlar:

a) İşlem tarihi kaydı;

01.12.2016	
121 ALACAK SENETLERİ	30.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	24.000,00
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	6.000,00
<i>Mal satış kaydının yapılması</i>	

b) Dönem sonu işlemler:

Öncelikle etkin faiz oranının tespit edilmesi gerekir. Buna göre;

Etkin Faiz Oranı : $BD = GD / (1+i)^{n/12}$ formülü kullanılarak,

$$: 24.000 \text{ TL} = 30.000 \text{ TL} / (1+i)^{6/12}$$

= 0,5625 olarak bulunur.

Bugünkü Değer : $30.000 \text{ TL} / (1+0,5625)^{5/12}$

$$: 30.000 \text{ TL} / 1,2044$$

= 24.908 TL

Döneme ait faiz : $24.908 \text{ TL} - 24.000 \text{ TL} = 908 \text{ TL}$

128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	908,00
640 ESAS FAALİYET ALACAKLARINA İLİŞKİN VADE FARKI GELİRLERİ VE ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KUR FARKI KAZANÇLARI	908,00
<i>Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>	

B işletmesinin ilgili tarihlerde yapması gereken kayıtlar:

a) İşlem tarihi kaydı;

153 TİCARİ MALLAR	24.000,00	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ	6.000,00	
321 BORÇ SENETLERİ		30.000,00
<i>Mal alış kaydının yapılması</i>		

b) Dönem sonu kaydı;

650 TİCARİ BORÇLARA İLİŞKİN VADE FARKI GİDERLERİ VE ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KUR FARKI ZARARLARI	908,00	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ		908,00
<i>Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>		

3.5. TMS/TFRS'ye Göre Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğü

TFRS 9 Finansal Araçlar standardı, değer düşüklüğünde kredi kalitesindeki bozulmayı esas almaktadır. Finansal varlığın kredi kalitesinde düşüş olduğunda, gelecekte beklenen nakit girişleri ile sözleşmedeki nakit girişleri arasında bir farklılık veya açıklık oluşmaktadır. Bu farklılığın bugünkü değeri kredi zararı olarak tanımlanmaktadır. Değer düşüklüğü “finansal varlıkların ilk muhasebeleştirmeden itibaren kredi riskinde meydana gelen artış sonucunda ilgili varlığın defter değerinde meydana gelen azalıştır.

TFRS 9 (2014) sürümünün yayınlanmasıyla birlikte kaldırılan TMS 39 Finansal araçlar muhasebeleştirme ve ölçme standardında, işletmelerin elinde bulunan finansal varlıkların, değer düşüklüğüne uğradığına dair tarafsız bir göstergenin bulunması durumunda, ilgili varlığa ilişkin değer düşüklüğü zararının doğacağı ve bu

değer düşüklüğünün tarafsız göstergelerle gözlemlenebilir nitelikte olması gerektiği yer almaktadır.

Değer düşüklüğünü ortaya koyan tarafsız gösterge şu şekilde özetlenebilir (TFRS 9, EK A: 33):

- Finansal varlığı ihraç edenin finansal sıkıntı içinde olması,
- Finansal aracı ihraç edenin taahhütlerini kısmen veya tamamen yerine getirememesi,
- Borçlunun içinde bulunduğu ekonomik ve hukuksal nedenler,
- Borçlunun, iflası ya da yeniden yapılanma durumunun söz konusu olması,
- Finansal varlığa ilişkin söz konusu aktif piyasanın ortadan kalkması,
- Finansal varlıklara ilişkin ilk muhasebeleştirme sonrasında gelecekte beklenen nakit akışlarında ölçülebilir nitelikte bir azalış olacağını işaret eden verilerin bulunması şeklinde sıralanabilir.

TFRS 9 Finansal Araçlar standardında, değer düşüklüğüne tabi finansal araçlar şu şekilde sıralanmıştır.

- İtfa edilmiş maliyet bedeli ile ölçülen finansal varlıklar
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar
- Finansal kiralama alacakları
- Sözleşme varlıkları
- Kredi taahhütleri
- Finansal teminat sözleşmeleri

3.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Ya Da Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklarda Değer Düşüklüğü

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlık için beklenen kredi zararları olarak zarar karşılığı ayrılması söz konusu değildir (TFRS 9, Md. 5.5.1).

Gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal varlıklara ilişkin bir değer düşüklüğünün hesaplanması söz konusu değildir. Bu varlıklar, gerçeğe

uygun değerle değerlemeye tabi tutulduğu için değerlerinde meydana gelen artış ve azalışlar doğrudan gelir tablosunda raporlanmaktadır bu yzden herhangi bir hesaplama yapılmasına gerek bulunmamaktadır (Özerhan ve Yanık, 2015: 213). Bu varlıklarda meydana gelen değer dūřüklüęünün objektif bir kanıt olup olmadığına bakılmaksızın muhasebeleştirilmektedir (Demir, 2015: 79).

3.5.2. İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar ile Kredi ve Alacaklarda Deęer Dūřüklüęü

İtfa edilmiş maliyet bedeliyle ölçülen finansal varlıklar değer dūřüklüęüne tabi olup, bu varlıklara bağlı beklenen kredi zararları için zarar karşılığı ayrılması ve beklenen kredi zararının kar ve zararda muhasebeleştirilmesi gerekir (TFRS 9, Md. 5.5.1 ve Md. 5.5.8).

TFRS 9 (2014)'un yayınlanmasıyla birlikte yürürlükten kalkan TMS 39'da "vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarda değer dūřüklüęü zararı meydana geldiğine ilişkin tarafsız bir göstergenin bulunması durumunda, değer dūřüklüęüne ilişkin zarar, gelecekte beklenen tahmini nakit akışlarının ilgili finansal varlığın orijinal faiz oranı üzerinden hesaplanan bugünkü değeri ile kayıtlı değeri arasındaki farktır" şeklinde ifade edilmiştir. Varlığın defter değeri, doğrudan veya bir karşılık hesabı kullanılmak suretiyle azaltılır. İlgili zarar tutarı kâr veya zararda muhasebeleştirilir (TMS 39, Md. 63).

Örneğin; A işletmesi, 01.12.2016 tarihinde, sözleşmeye bağlı nakit akışı sağlamak amacıyla B Aş'ye ait nominal değeri 60.000 TL olan, 4 ay vadeli finansman bonosunu 50.000 TL banka aracılığıyla satın almıştır. 31.12.2016 tarihinde değerleme çalışmaları yapılmış ve ilgili bononun, ihraççının yaşadığı finans problemleri sebebiyle vade sonunda 45.000 TL olarak tahsil edilebileceği tespit edilmiştir.

Buna göre alış ve dönem sonuna ait hesaplamalar ile kayıtları aşağıdaki olacaktır:

Alış işlemine ilişkin kayıt:

01.12.2016	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR	50.000,00
102 BANKALAR	50.000,00
<i>Tahvil alış kaydı</i>	

Dönem sonu yapılması gereken kayıt:

Etkin Faiz Oranı : $BD = GD / (1+i)^{n/12}$
: $50.000 \text{ TL} = 60.000 \text{ TL} / (1+i)^{4/12}$
= 0,728

Bugünkü Değer : $60.000 \text{ TL} / (1+0,728)^{3/12}$
: $60.000 \text{ TL} / 1,1465$
= 52.333 TL

Döneme ait faiz : $52.333 \text{ TL} - 50.000 \text{ TL} = 2.333 \text{ TL}$

31.12.2016	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR	2.333,00
661 MENKUL KIYMET YATIRIMLARINDAN FAİZ GELİRLERİ	2.333,00
<i>Tahvil Dönem Sonu Faiz Tahakkuk Kaydı</i>	

Üç ay sonra yani vade sonunda 45.000 TL tahsil edilebileceğine göre bu tutarın etkin faiz oranına göre bugünkü değeri ile defter değeri arasındaki fark değer düşüklüğü olarak kaydedilmesi gerekecektir. Buna göre;

Bugünkü Değer : $45.000 \text{ TL} / (1+0,728)^{3/12}$
: $45.000 \text{ TL} / 1,1465$
= 39.250 TL

Değer Düşüklüğü : $52.333 \text{ TL} - 39.250 \text{ TL}$
= 13.083 TL

31.12.2017

675 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DEĞER AZALIŞ ZARARLARI	13.083,00	
118 FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIKLARI		13.083,00
<i>Tahvil Değer Düşüklüğü Kaydı</i>		

Vade sonunda finansman bonosunun tahsiline ilişkin kayıt ise aşağıdaki gibi olmalıdır.

31.03.2016

102 BANKALAR	45.000,00	
118 FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIKLARI	13.083,00	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYET BEDELİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR		52.333,00
661 MENKUL KIYMET YATIRIMLARINDAN FAİZ GELİRLERİ		5.750,00
<i>Finansman Bonosunun vadesi sonu 45.000 TL olarak tahsil edilmesine ilişkin kayıt</i>		

İtfa edilmiş maliyetinden gösterilen kredi ve alacaklarda da aynı hususlar geçerlidir.

Örneğin; A işletmesi, 01.11.2016 tarihinde, B işletmesine peşin fiyatı 20.000 TL olan ticari malları 6 ay vadeli olarak 26.000 TL'ye satmıştır. Dönem sonu itibariyle yapılan değerlendirmede, B işletmesinin içinde bulunduğu finansal problemler nedeniyle bu alacağın riskli hale geldiği ve 15.000 TL olarak vade sonunda tahsil edilebileceği belirlenmiştir.

Buna göre satış ve dönem sonuna ait hesaplamalar ile kayıtları aşağıdaki olacaktır.

Satış işlemine ilişkin kayıt:

01.11.2016	
121 ALACAK SENETLERİ	26.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	20.000,00
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	6.000,00
<i>Ticari Mal satış kaydının yapılması</i>	

Dönem sonu yapılması gereken kayıt:

Etkin Faiz Oranı : $BD = GD / (1+i)^{n/12}$
: $20.000 \text{ TL} = 26.000 \text{ TL} / (1+i)^{6/12}$
= 0,69

Bugünkü Değer : $26.000 \text{ TL} / (1+0,69)^{4/12}$
: $26.000 \text{ TL} / 1,1911$
= 21.829 TL

Döneme ait faiz : $21.829 \text{ TL} - 20.000 \text{ TL} = 1.829 \text{ TL}$

31.12.2016	
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	1.829,00
640 ESAS FAALİYET ALACAKLARINA İLİŞKİN VADE FARKI GELİRLERİ VE ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KUR FARKI KAZANÇLARI	1.829,00
<i>Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i>	

Vade sonunda 15.000 TL tahsil edilebileceğine göre bu tutarın etkin faiz oranına göre bugünkü değeri ile defter değeri arasındaki fark değer düşüklüğü olarak kaydedilmesi gerekecektir. Buna göre;

Bugünkü Değer : $15.000 \text{ TL} / (1+0,69)^{4/12}$
: $15.000 \text{ TL} / 1,1911$
= 12.593 TL

Değer Düşüklüğü : $21.829 \text{ TL} - 12.593 \text{ TL}$

= 9.236 TL

31.12.2016	
651 ESAS FAALİYET ALACAKLARINA İLİŞKİN DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIK GİDERLERİ	9.236,00
129 TİCARİ ALACAKLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIKLARI	9.236,00
<i>Alacak Senetleri Değer Düşüklüğü Kaydı</i>	

Vade sonunda alacak kısmen tahsil edildiğinde, ilgili alacak hesabı ile karşılık hesabının kapatılması ve itfa edilen faiz gelirleri ile ertelenmiş ticari alacak vade farklarının faiz gelirlerine aktarılarak kapatılması gerekir. Buna göre yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır:

30.04.2017	
100 KASA	15.000,00
129 TİCARİ ALACAKLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIKLARI	9.236,00
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	4.171,00
121 ALACAK SENETLERİ	26.000,00
640 ESAS FAALİYET ALACAKLARINA İLİŞKİN VADE FARKI GELİRLERİ VE ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KUR FARKI KAZANÇLARI	2.407,00
<i>Alacak Senetlerinin Tahsil Kaydı</i>	

3.5.3. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlıklarda Değer Düşüklüğü

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar değer düşüklüğüne tabidir. Bu varlıklara bağlı beklenen kredi zararları için zarar karşılığı ayrılması gerekmektedir (TFRS 9, Md. 5.5.1). İşletme, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar için bir zarar karşılığını finansal tablolara alırken ve ölçerken değer düşüklüğü hükümlerini

uygular. Ancak, zarar karşılığı diğer kapsamlı gelire (özkaynaklara) yansıtılır ve finansal varlığın finansal durum tablosundaki defter değerini azaltmaz (TFRS 9, Md. 5.5.2)

TFRS 9 Finansal Araçlar standının yayınlanmasıyla birlikte yürürlükten kalkan TMS 39'da da gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıkların (satılmaya hazır finansal varlıklar), gerçeğe uygun değerinde meydana gelebilecek azalmaların diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirileceği belirtilerek, ilgili varlığın finansal durum tablosu dışı bırakılması anına kadar tüm azalışların, özkaynaklarda izlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu varlıkların satılması veya yeniden sınıflandırılması durumunda, özkaynaklarda izlenen azalışların ise kar veya zarar hesabında alınması söz konusu olmaktadır.

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklarda değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız göstergelerin bulması ve zarar olarak kaydedilmesinden sonra ilerleyen dönemlerde ilgili varlığın gerçeğe uygun değerinde bir artış veya azalış olması durumunda, önceki dönemde kaydedilmiş olan değer düşüklüğü zararı iptal edilmez, artış ve azalış yine özkaynaklarda muhasebeleştirilir (TMS 39, Md. 69-70).

Örneğin; A işletmesi 01.07.2016 tarihinde, borsada işlem gören B AŞ'ye ait nominal değeri 5 TL olan hisse senetlerinden 10.000 adedini birim fiyatı 6 TL'den, banka aracılığıyla satın almış ve kapsamlı gelirlere yansıtılan olarak sınıflandırmıştır. Alış işlemi sırasında %02 oranında komisyon ödemiştir. Dönem sonu itibariyle ilgili hisse senetlerinin piyasa fiyatının 5,5 TL'ye düştüğü görülmüş ve gerekli değerlendirme kaydı yapılmıştır. Buna göre;

Alış tarihinde yapılması gereken kayıt;

01.07.2016	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR <i>Alış Bedeli: 60.000 TL</i> <i>Komisyon Bedeli: 120 TL</i>	60.120,00
102 BANKALAR	60.120,00
<i>Hisse Senedi Alış Kaydı</i>	

Dönem sonu yapılması gereken kayıt:

31.12.2016	
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	5.000,00
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	5.000,00
<i>Hisse Senedi Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i> <i>10.000 * (6- 5,5) = 5.000</i>	

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre sınıflandırılan finansal araçların, muhasebeleştirme sürecinde kullanılacak değerlendirme ölçüleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3.7 Finansal Araçların Sınıflandırılması ve Muhasebeleştirilme Sürecinde Kullanılacak Değerleme Ölçüleri

	Sınıflandırma	İlk Muhasebel eştirme	Sonraki Dönem Muhasebeleştirme	İşlem Maliyetleri	Değerleme Farkları	Değer Düşüklüğü
Vadeli Mevduat	G.U.D. Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gider Olarak Kaydedilir	Kar Ya Da Zarara Kaydedilir	Hesaplanmaz
Mevduat Sertifikası	G.U.D. Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gider Olarak Kaydedilir	Kar Ya Da Zarara Kaydedilir	Hesaplanmaz
Alım Satım Amacıyla Edinilen Hazine/Finansman Bonosu ve Tahviller	G.U.D. Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gider Olarak Kaydedilir	Kar Ya Da Zarara Kaydedilir	Hesaplanmaz
Vadeye Kadar Elde Tutma Amacıyla Edinilen Hazine/Finansman Bonosu ve Tahviller	İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Etkin Faiz Yöntemine Göre İtfa Edilmiş Maliyet	Gerçeğe Uygun Değere Dâhil Edilir	Kâr Ya Da Zarara Kaydedilir	Hesaplanır ve Bu Tutar Kâr Zararda Gösterilir
Satılma Amacıyla ve Herhangi bir tarihte satılması amacıyla Edinilen Hazine/Finansman Bonosu ve Tahviller	G.U D. Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değere Dâhil Edilir	Özkaynaklarda	Değerleme Farkları Özkaynaklarda Gösterilir
Alım Satım Amacıyla Edinilen Hisse Senetleri	G.U.D. Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gider Olarak Kaydedilir	Kar Ya Da Zarara Kaydedilir	Hesaplanmaz
Uzun Vadeli Amaçla Edinilen Hisse Senetleri	G.U D. Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlık	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değere Dâhil Edilir	Özkaynaklarda	Değerleme Farkları Özkaynaklarda Gösterilir

Kaynak: ÖZERHAN, Yıldız ve Serap Yanık, (2015). *IFRS/IAS ile Uyumlu TMS/TFRS Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları*, 3. Baskı, Ankara: TÜRMOB Yayınları-475.

3.6. Finansal Riskten Korunma ve Muhasebesi

Riskten korunma, bir veya daha fazla varlık, yükümlülük veya gelecekteki işlemlerin, gerçeğe uygun değerindeki veya nakit akışlarındaki değişiklikleri dengelemek için bir veya daha fazla türev veya diğer finansal riskten korunma araçlarını içeren bir risk yönetim tekniğidir (Mirza ve ark., 2006: 236) Belli bir riske karşı koruyucu önlem alma olarak da ifade edilebilir (Parlakkaya, 2005: 168).

İşletmeler, faaliyetleri dolayısıyla ortaya çıkabilecek muhtemel finansal risk oranını en aza indirmek veya tamamen ortadan kaldırmak ve gelecekte beklenen nakit akışlarındaki olumsuzlukları kontrol altında tutmak isterler. Bu amaçla finansal riskten korunmaya yönelik birtakım işlemler gerçekleştirilerek finansal tablolarda yer alan, varlık veya borçlardan kaynaklanan finansal riskleri bertaraf ederler (Mısırlıoğlu, 2008: 74).

Finansal riskten korunma ilişkisinin iki bileşeni vardır (Mirza ve ark., 2006: 236):

- Finansal riskten korunma aracı: Bir türev ürün ya da döviz kurundaki değişim riskinden korunmak amacıyla elde bulundurulmuş türev ürün olmayan bir finansal varlık ya da finansal yükümlülüklerdir.
- Riskten korunan bir kalem: Finansal riskten korunma konusu kalem, bir varlık, bir borç, verilen taahhütler ve gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini bir işlem veya yurtdışı bir işletmedeki net yatırım olabilir.

Finansal riskten korunma aracı, “finansal riskten korunma konusu kapsamındaki varlıkların gerçeğe uygun değerindeki veya nakit akışlarındaki değişimleri dengelemesi beklenen türev araç ya da türev olmayan finansal varlık veya borçlar” şeklinde tanımlanmıştır (Mısırlıoğlu, 2008:74).

Finansal riskten korunma konusu kalemler ise gerçeğe uygun değerinde veya nakit akışlarında değişiklik riskine maruz kalan varlıklar ile finansal riskten korunan olarak sınıflanan bir varlık, yükümlülük, kesin taahhüt, gerçekleşme olasılığı yüksek

tahmini işlem veya yurtdışı işletmedeki net yatırım şeklinde tanımlanmıştır (Mısırlıoğlu, 2008:74).

Finansal riskten korunma aracının bütünü için tek bir gerçeğe uygun değer bulunur ve gerçeğe uygun değerde değişikliğe yol açan etkenler birbiriyle bağımlıdır. Bu nedenle, finansal riskten korunma ilişkisi, finansal riskten korunma aracının bütününe ilişkin olarak tanımlanır (TMS 39, Md. 74).

Finansal riskten korunma muhasebesi, finansal riskleri en aza indirmek veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla yapılan, işlemlerin nasıl muhasebeleştirileceği konusundaki uygulama ilke ve esaslarını gösteren bir raporlama yöntemidir (Mısırlıoğlu, 2008: 74). Finansal riskten korunma muhasebesinde, finansal riskten korunma konusu kalem ile finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişiklikler kar veya zarara etkileri raporlanır (TMS 39, Md. 85). TMS 39, finansal riskten korunma faaliyetleri için özel muhasebe ilkelerini içermektedir. Belirli şartlar sağlandığında, kuruluşların bazı normal muhasebe gerekliliklerinden ayrılmasına izin verilir ve bunun yerine riskten korunma ilişkilerinin bir parçasını oluşturan varlıklara ve borçlara riskten korunma muhasebesi uygulanır. Bu gereksinimleri isteğe bağlıdır (Mirza ve ark., 2006: 236).

Finansal riskten korunma muhasebesini uygulayabilmek için, resmî belgelerin var olması ve birtakım kriterlerin, başlangıçta ve riskten korunma ilişkisinin ömrü boyunca karşılanması gerekmektedir. Bu kriterler (Ramirez, 2007: 8):

- Risk ve riskten korunma ilişkisi detaylı olarak belgelenmelidir.
- Riskten korunma yönteminin yüksek etkili olması beklenmelidir.
- Nakit akış riskinden korunma amaçlı işlemlerde, tahmin edilen işlemin yüksek olması muhtemeldir.
- Riskten korunma etkinliği güvenilir bir şekilde ölçülmelidir.
- Risk ve riskten korunma ilişkisinin etkinliği sürekli olarak değerlendirilmelidir.

Bir işlemin finansal riskten korunma muhasebesine konu olabilmesi için birtakım şartları taşıması gerekmektedir. Bunlar (Parlakkaya, 2005: 169):

- Finansal riskten korunan kalem, işletmeyi mali riske maruz bırakmalıdır.
- Türev ürün ile riskten korunan kalem arasında yüksek oranda korelasyon bulunmalıdır.
- Finansal riskten korunma işlemi, risk konusunu azaltmalıdır.

Finansal riskten korunma muhasebesinde amaç, korunma araçları ile bu araçların temelini oluşturan korunacak finansal araçların değer değişimleri arasındaki farkı ve bunların aynı raporlama döneminde işletme karına etkilerini göstermektir (Demir, 2015: 146).

TMS 39'a göre üç tür finansal riskten korunma çeşidi bulunmaktadır (Mirza ve ark., 2006: 236 ve TMS 39, Md. 86):

- Gerçeğe uygun değer riskinden korunma
- Nakit akış riskinden korunma
- Yurtdışındaki işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma

3.6.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma

Standartlara göre gerçeğe uygun değer riskinden korunma, “muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borcun ya da muhasebeleştirilmemiş bir kesin taahhüdün veya bu tür bir varlık, borç ya da taahhüdün belirlenebilir bir bölümünün gerçeğe uygun değerinde meydana gelen, belirli bir risk unsuru ile ilişkilendirilebilen ve kâr veya zararı etkileyebilecek nitelikteki değişikliklere karşı gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemi” olarak tanımlanmaktadır (TMS 39, Md. 86/a).

Finansal riskten korunan kalemin ve finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişiklikler, cari dönemde muhasebeleştirilmelidir (Mirza ve ark., 2006: 237). Finansal riskten korunma aracı ve finansal riskten korunma konusu kalem ile ilgili kazanç ve kayıplar aynı hesap dönemindeki raporlarda gösterilir (Ramirez, 2007: 7).

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesinde, işletmelerin finansal tablolarında yer alan varlıkların, yükümlülüklerin veya henüz raporlanmamış ya da muhasebeleştirilmemiş ancak kesinleşmiş bir yapıda olan bir yükümlülüğün piyasa

değerinde meydana gelen değişimlerin etkisi bertaraf edilmeye çalışılır (Mısırlıoğlu, 2008: 75).

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işleminin amacı, finansal riskten korunma konusu kalemin gerçeğe uygun değerindeki değişimin, piyasadaki gerçeğe uygun değerindeki değişim ile dengelenmesi veya eşitlenmesidir, burada ortaya çıkan kazanç ve kayıplar gelir tablosunda raporlanır (Ramirez, 2007: 8).

Örneğin; A işletmesi, 01.12.2016 tarihinde borsada işlem gören B AŞ'ye ait nominal değeri 5 TL olan hisse senetlerinden 8.000 adedini birim fiyatı 7 TL'den satın almıştır. İş modeli olarak sözleşmeye dayalı nakit akışı sağlamak ya da satışından bir nakit akışı sağlamak olarak belirlenmiştir.

A işletmesi, 05.12.2016 hisse senedinin gerçeğe uygun değerinde meydana gelebilecek azalış riskini dikkate alarak, B AŞ'ye ait 8.000 adet hisse senedi satış opsiyonunu, uygulama fiyatı 8 TL'den 40.000 TL'ye satın almıştır.

31.12.2016 tarihinde, B AŞ'ye ait hisse senetlerinin piyasa değeri 6,5 TL, Opsiyon sözleşmesinin piyasa değeri ise 48.500 TL olduğuna göre yapılması gereken işlemler aşağıdaki gibi olmalıdır.

Finansal araçların alışlarında yapılması gereken kayıtlar:

01.12.2016	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRLERE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	56.000,00
102 BANKALAR	56.000,00
<i>Hisse Senedi Alış Kaydı</i> (8.000 x 7 TL = 56.000)	

05.12.2016	
119 TÜRVE ARAÇLAR	40.000,00
102 BANKALAR	40.000,00
<i>Opsiyon Sözleşmesi Alış kaydı</i>	

Dönem sonu değerlendirme kayıtları:

31.12.2016	
563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	4.000,00
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRLERE YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR	4.000,00
<i>Hisse Senedi Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i> $8.000 * (7 - 6,5) = 4.000$	

31.12.2016	
119 TÜREV ARAÇLAR	8.500,00
667 TÜREV ARAÇLARDAN SAĞLANAN KAZANÇLAR	8.500,00
<i>Opsiyon Söz. Dönem Sonu Değerleme Kaydı</i> $(48.500 TL - 40.000 TL = 8.500 TL)$	

Türev ürünlerin elde ediliş amacı dikkate alınarak yapılan değerlendirmede, dönem sonunda elde edilen kazanç ya da kayıplar esas faaliyet ilişkisine göre “644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabında da izlenebilir.

Finansal riskten korunma işleminin başlangıcında ve sonraki dönemlerde, korunan riskten kaynaklanan değişiklikleri dengeleyeceği beklenmektedir Finansal riskten korunma işleminin etkililiği için fiili sonuçların %80 ile %125 arasında olması beklenir (TMS 39, UR. 105/a-b).

İlgili örnekte sonuçların etkinliğini şu şekilde görebiliriz (%).

$[(\text{Değerleme Karı} - \text{Değerleme Zararı}) / \text{Değerleme Zararı}] \times 100$

$[(8.500 TL - 4.000 TL) / 4.000 TL] \times 100 = \%112$

3.6.2. Nakit Akış Riskinden Korunma

Standartlarda nakit akış riskinde korunma “muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borca ya da gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin belirli bir riskle ilişkilendirilebilen ve net kâr veya zararı etkileyebilen nitelikteki nakit akışı değişikliklerinden korunmak için gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma” şeklinde tanımlanmıştır (TMS 39, Md. 86/a).

İşletmelerin finansal tablolarında yer alan bir varlığın ya da yükümlülüğün veya gerçekleşme ihtimali yüksek olan herhangi bir işlemin değerinin, piyasa değerine göre azalış göstermesi sonucunda işletmenin katlanacağı riskin kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik işlemlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin ilke ve esaslarını belirtmektedir (Mısırlıoğlu, 2008: 76).

Finansal riskten korunma aracı (örneğin türev ürün) üzerinde ortaya çıkan kazanç veya kayıplar, korunma aracı üzerinde etkin ise doğrudan özkaynak içerisinde, etkin değil ise gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Özkaynaklarda raporlanan kazanç veya kayıplar borçlanma aracından kaynaklanıyor ise finansman maliyetleriyle, emtia satışından kaynaklanıyor ise satış hasılatıyla, finansal olmayan bir varlık ya da yükümlülük ise (ticari mallar, maddi duran varlıklar) ilgili varlık veyahut borcun maliyetine yansıtılabilir (Ramirez, 2007: 9-10).

Örneğin; Türkiye merkezli A Makine İmalat İşletmesi, 01.11.2016 tarihinde üretim faaliyetlerinde kullanmak amacıyla 30.000 \$’a bir makine almayı planlamaktadır. Dolar kurunda meydana gelebilecek bir artış riskine karşı, nakit akış riskini dengelemek amacıyla 01.07.2016 tarihinde B bankası ile 30.000 \$’lık forward sözleşmesi yapmış ve sözleşme karşılığında 90.000 TL ödemeyi taahhüt etmiştir.

30.09.2016 tarihinde 30.000 \$’lık forward sözleşmesinin güncel değeri 99.000 TL olarak tespit edilmiştir. A işletmesinin forward sözleşmesinden dolayı finansal riskten korunma aracının etkin olduğu görülmektedir. Buna göre yapılması gereken kayıtların aşağıdaki gibi olması gerekir.

30.09.2016	
119 TÜREV ARAÇLAR	9.000,00
811 DÖNEMDE ORTAYA ÇIKAN NAKİT AKIŞ RİSKİNDEN KORUNMA KAZANÇLARI (KAYIPLARI)	9.000,00
<i>Forward Sözleşmesi Değerleme kaydı</i>	

01.11.2016 tarihinde forward sözleşmesinin güncel değerinin 96.000 TL olduğu tespit edilmiştir.

01.11.2016	
811 DÖNEMDE ORTAYA ÇIKAN NAKİT AKIŞ RİSKİNDEN KORUNMA KAZANÇLARI (KAYIPLARI)	3.000,00
119 TÜREV ARAÇLAR	3.000,00
<i>Forward Sözleşmesi Değerleme kaydı</i>	

Forward sözleşme şartlarının yerine getirilmesi ve makine alımına ilişkin kayıt şu şekilde olacaktır.

01.11.2016	
102 BANKALAR	6.000,00
119 TÜREV ARAÇLAR	6.000,00
<i>Forward Sözleşmesi Değerleme kaydı</i>	

01.11.2016	
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR	96.000,00
102 BANKALAR	96.000,00
<i>Forward Sözleşmesi Değerleme kaydı</i>	

İlgili örnekte görüldüğü gibi 90.000 TL'ye alınması planlanan varlığın kur değişimi dolayısıyla, 96.000 TL'ye çıkması, A işletmesi açısından nakit akış riskine

sebepl olmuş ve işletmenin bu riske karşı korunma amacıyla yapmış olduğu forward s3zleşmesi ile bu risk bertaraf edilmiştir.

D3nem sonunda değerleme farkları 3zkaynaklarda raporlanmalıdır. Buna g3re;

01.11.2016	
811 D3NEMDE ORTAYA ÇIKAN NAKİT AKIş RİSKİNDEN KORUNMA KAZANÇLARI (KAYIPLARI)	6.000,00
561 NAKİT AKIş RİSKİNDEN KORUNMA KAZANÇLARI (KAYIPLARI)	6.000,00
<i>Forward S3zleşmesi Değerleme kaydı</i>	

3zkaynaklarda muhasebeleştirilmiş olan değerleme farkları ilgili maddi duran varlığın maliyetinden d3ř3lebileceği gibi takip eden yıllarda ortaya çıkacak amortisman giderlerine mahsup edilebilir. Buna g3re yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

561 NAKİT AKIş RİSKİNDEN KORUNMA KAZANÇLARI (KAYIPLARI)	6.000,00	
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR		6.000,00
<i>Forward Değerleme Farklarının Varlık Maliyetine Yansıtılması</i>		

Ya da;

561 NAKİT AKIş RİSKİNDEN KORUNMA KAZANÇLARI (KAYIPLARI)	6.000,00	
257 BİRİKMiş AMORTİSMANLAR		6.000,00
<i>Forward Değerleme Farklarının Amortismanlarda Mahsup Edilmesi</i>		

3.6.3. Yurt Dışındaki İşletmede Bulunan Net Yatırım Riskinden Korunma

İşletmelerin, yurtdışındaki işletmelerdeki alacak ya da borç niteliğindeki parasal bir kalemlerinde meydana gelebilecek kur riskinden korunma işlemleridir. Burada bahsedilen alacak ya da borçlar ticari alacağı veya ticari borcu kapsamamaktadır daha çok uzun vadeli yatırım amacıyla edinilmiş olan bağlı ortaklıklar, iştirakler gibi yatırım araçlarını kapsamaktadır. (TMS 21, Md. 15).

Standartlar net yatırım riskinden korunmaya ilişkin hükümlerinde; işletmelerin yurtdışındaki iştiraklerine yapmış olduğu yatırımlar dolayısıyla olması muhtemel kur farkları hem işletmenin hem de iştiraki olan işletmenin finansal tablolarında kar veya zarar olarak muhasebeleştirilmesini gerektiğini ifade etmektedir (TMS 21, Md.32). Finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimler dolayısıyla ortaya çıkan kazanç ve kayıplar, finansal riskten korunma aracının etkinliğine göre etkin olan kısım özkaynaklarda, etkin olmayan kısım ise gelir tablosunda raporlanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. FİNANSAL ARAÇLARIN VUK ve TMS/TFRS KAPSAMINDA MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE DEĞERLEMESİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ VE MALİ TABLOLARA YANSIMASI

Vergi mevzuatında belirtilen değerleme ölçüleri ile uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarında belirtilen değerleme ölçülerinin karşılaştırmalı olarak incelemesi bu bölümde yapılacaktır.

4.1. Uygulamanın Amacı ve Önemi

Ülkelerin muhasebe politikalarının iç dinamiklerine ve vergi mevzuatlarına göre belirlenmesi uluslararası alanda oluşturulan muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uyumu zorlaştırmaktadır. Finansal tablo kullanıcılarının doğru bilgiye güvenilir bir biçimde ulaşabilmesinin sağlanması amacıyla belli büyüklükteki işletmelerin mevzuat hükümlerine göre oluşturduğu mali tablolarını uluslararası standartlara uygun bir biçimde sunması gerekmektedir.

Uluslararası sermaye dolaşımının artması ve beraberinde getirdiği global risk, bireysel ve kurumsal yatırımcılar açısından finansal araçlara olan ilgiyi ve bu araçların kullanımını arttırmıştır. Niteliği itibariyle karmaşık bir yapıda olan finansal araçlar hakkında, uluslararası standartlar ile vergi mevzuatlarında belirtilen hükümlerin birbirinden belirgin farklılıklar içermesi bu alanda yapılacak olan çalışmaları daha önemli hale getirmektedir.

Bu bölümde karmaşık bir yapıya sahip olan finansal araçların muhasebeleştirilmesi, değerlendirilmesi ve mali tablolarda raporlanması bununla birlikte vergi mevzuatı açısından karşılaştırılmasının yapılması amaçlanmaktadır.

4.2. Uygulamanın Kapsamı ve Örnek Uygulamaya İlişkin Bilgiler

Bu çalışmada, finansal araçların muhasebeleştirme ve değerlendirme sürecinin mali tablolara etkisinin, Vergi Usul Kanunu ve Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları çerçevesinde değerlendirilmesi üzerinde durulacaktır.

Uygulama çalışmasında ticari alanda faaliyet gösteren bir işletmenin tekdüzen muhasebe sistemi ve vergi usul kanunu hükümlerine göre düzenlenmiş mali tabloları kullanılarak TMS/TFRS açısından karşılaştırması yapılacaktır.

Uygulamaya konu olan işletme, net ve anlaşılabilir bir karşılaştırma yapılmasına imkân sağlaması amacıyla varsayımsal olarak oluşturulmuştur. Söz konusu işletme ilgili mevzuat gereği mali tablolarını TFRS'ye göre düzenleme zorunluluğu olan bir işletme değildir. Bu kapsamda bu tür işletmelerin finansal tablolarını TFRS hükümlerine göre düzenlemesi durumunda mevcut finansal araçlarının mali tablolar üzerinde nasıl bir etki yapacağını ortaya konması amaçlanmıştır.

4.3. Uygulama İşletmesine Ait Mali Tablolar ve Açıklamalar

Uygulama Ticaret Sanayi A.Ş.'nin mali tabloları oluşturulurken genel anlamda bir varsayım üzerinde durulmasına rağmen bazı özellikli hususlara dikkate edilmiştir. Bu hususlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

İşletmenin likidite açısından kısa vadeli yükümlülüklerini karşılama derecesinin etkin olduğu düşünülmektedir.

Stok unsurlarının toplam varlıklar içerisindeki payının en az %20 olması sağlanmıştır.

Tahakkuk işlemleri yapılırken dönemsellik kavramı çerçevesinde yıllık olarak değerlendirme yapılmış ve VUK 285'inci madde hükmü dikkate alınmıştır.

Konu kapsamının finansal araçlarla sınırlı olması sebebiyle duran varlıklara yönelik veriler, varsayım olarak belirlenmiş ve değerlendirme çalışmalarında dikkate alınmamıştır.

İşletmenin toplam varlıklarının %50'den fazlasının özkaynaklarla finanse edildiği varsayımı dikkate alınarak özkaynaklar ile yabancı kaynaklar arasında optimum bir dengenin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu varsayımlar dikkate alındığında işletmenin 31.12.2018 tarihli bilanço ve gelir tablosu aşağıdaki gibi şekillenmiştir.

UYGULAMA TİCARET SANAYİ A.Ş. 31.12.2018 TARİHLİ BİLANÇOSU

AKTİFLER		PASİFLER		
1. DÖNEN VARLIKLAR		818.906,00	3. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	390.006,00
10 HAZIR DEĞERLER		297.550,00	30 MALİ BORÇLAR	149.000,00
100 Kasa	46.800,00		303 Uzun Vadeli Kredi Taksit Anapara ve Faizleri	76.000,00
101 Alınan Çekler	126.000,00		304 Tahvil Anapara Taksit ve Faizleri	16.000,00
102 Bankalar	124.750,00		305 Çıkarılmış Bonolar	60.000,00
11 MENKUL KIYMETLER		115.600,00	308 Menkul Kıymet İhraç Farkları (-)	-3.000,00
110 Hisse Senetleri	69.000,00		32 TİCARİ BORÇLAR	150.206,00
111 Özel Kesim Tahvil Senet ve Bonoları	40.000,00		320 Satıcılar	96.000,00
118 Diğer Menkul Kıymetler	9.600,00		321 Borç Senetleri	56.000,00
119 Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karş. (-)	-3.000,00		322 Borç Senetleri Reeskontu (-)	-1.794,00
			36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER	29.500,00
12 TİCARİ ALACAKLAR		169.756,00	360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	29.500,00
120 Alıcılar	86.400,00		37 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	52.100,00
121 Alacak Senetleri	85.000,00		370 Dönem Karı Vergi ve Diğ. Yasal Yük. Karş.	52.100,00
122 Alacak Senetleri Reeskontu	-1.644,00		38 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	9.200,00
13 DİĞER ALACAKLAR		7.500,00	380 Gelecek Aylara Ait Gelirler	2.000,00
132 İştiraklerden Alacaklar	7.500,00		381 Gider Tahakkukları	7.200,00
			4. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	236.000,00
15 STOKLAR		224.500,00	40 MALİ BORÇLAR	236.000,00
153 Ticari Mallar	168.500,00		400 Banka Kredileri	160.000,00
157 Diğer Stoklar	56.000,00		405 Çıkarılmış Tahviller	80.000,00
18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		4.000,00	408 Menkul Kıymet İhraç Farkları (-)	-4.000,00
181 Gelir Tahakkukları	4.000,00			
2. DURAN VARLIKLAR		530.000,00	5. ÖZKAYNAKLAR	722.900,00
24 MALİ DURAN VARLIKLAR		130.000,00	50 ÖDENMİŞ SERMAYE	500.000,00
242 İştirakler	130.000,00		500 Sermaye	500.000,00
25 MADDİ DURAN VARLIKLAR		380.000,00		
252 Binalar	235.000,00		52 SERMAYE YEDEKLERİ	5.000,00
254 Taşıtlar	125.000,00		523 İştirakler Yeniden Değerleme Artışları	5.000,00
255 Demirbaşlar	40.000,00		59 DÖNEM NET KARI/ZARARI	217.900,00
257 Birikmiş Amortismanlar (-)	-20.000,00		590 Dönem Net Karı	217.900,00
28 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		20.000,00		
280 Gelecek Aylara Ait Giderler	20.000,00			
AKTİF TOPLAMI		1.348.906,00	PASİF TOPLAMI	1.348.906,00

UYGULAMA TİCARET SANAYİ A.Ş 31.12.2018 TARİHLİ GELİR TABLOSU		
A. BRÜT SATIŞLAR		900.000,00
<i>YURT İÇİ SATIŞLAR</i>	<i>900.000,00</i>	
B. SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)		-50.000,00
<i>SATIŞTAN İADELER (-)</i>	<i>-18.000,00</i>	
<i>SATIŞ İSKONTOLARI (-)</i>	<i>-32.000,00</i>	
C. NET SATIŞLAR		850.000,00
D. SATIŞLARIN MALİYETİ		-375.000,00
<i>SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (-)</i>	<i>-375.000,00</i>	
BRÜT SATIŞ KARI/ZARARI		475.000,00
E. FAALİYET GİDERLERİ (-)		-141.650,00
<i>PAZARLAMA SATIŞ DAĞITIM GİDERLERİ (-)</i>	<i>-95.000,00</i>	
<i>GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)</i>	<i>-46.650,00</i>	
FAALİYET KARI VEYA ZARARI		333.350,00
F. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KAR		44.294,00
<i>İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ</i>	<i>12.500,00</i>	
<i>FAİZ GELİRLERİ</i>	<i>20.000,00</i>	
<i>REESKONT FAİZ GELİRLERİ</i>	<i>1.794,00</i>	
<i>DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR</i>	<i>10.000,00</i>	
G. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARAR (-)		-27.644,00
<i>KARŞILIK GİDERLERİ (-)</i>	<i>-3.000,00</i>	
<i>MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARLARI (-)</i>	<i>-15.000,00</i>	
<i>KAMBİYO ZARARLARI (-)</i>	<i>-8.000,00</i>	
<i>REESKONT FAİZ GİDERLERİ (-)</i>	<i>-1.644,00</i>	
H. FİNANSMAN GİDERLERİ		-80.000,00
<i>KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ (-)</i>	<i>-80.000,00</i>	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR		270.000,00
I. DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR		-
J. DİĞER OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR		-
DÖNEM KARI VEYA ZARARI		270.000,00
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI (-)		52.100,00
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI		217.900,00

AÇIKLAMALAR

1. İşletmenin aktifinde kayıtlı bulunan hisse senetlerinin 24.000 TL'lik kısmı gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlık olarak sınıflandırılmış ve bu varlığın dönem sonu itibariyle gerçeğe uygun değerinin 32.000 TL olduğu tespit edilmiştir.
2. İşletme aktifinde bulunan ve kayıtlı değeri 45.000 TL olan hisse senetlerden ise kısa vadede herhangi bir getiri beklenmemektedir. Bu varlıkların dönem sonu itibariyle gerçeğe uygun değerinin ise 42.000 TL olduğu tespit edilmiştir.
3. İşletme aktifinde kayıtlı 01.07.2018 tarihinde ihraç edilmiş olan 40.000 TL nominal değerli finansman bonosunu 36.000 TL'ye almıştır. Vadesi 12 ay olup faiz oranı %20'dir. İşletme ilgili varlığı vade sonuna kadar tutmayı planlamaktadır. VUK kapsamında dönem sonu tahakkuk eden faiz gelir tablosuna aktarılmıştır.
4. İşletmenin diğer menkul kıymetler içerisinde muhasebeleştirilmiş olduğu alım satım amaçlı opsiyon sözleşmesinin dönem sonu itibariyle gerçeğe uygun değerinin 11.750 TL olduğu belirlenmiştir.
5. İşletmenin aktifinde kayıtlı bulunan senede bağlı alacakların %10'luk kısmı vade farkından oluşmaktadır. Alacakların toplam vadesi 12 ay olup değerlendirme günü itibariyle vadelerine 3 ay kalmıştır. Reeskont faiz oranı %8'dir. İşletme VUK hükümlerine göre reeskont hesabı yapmış ve gelir tablosuna yansıtmıştır. İşleme konu olan satış işleminde KDV %18'dir.
6. İşletmenin dönem içerisinde 01.10.2018 tarihinde yapmış olduğu 6 ay vadeli, kredili (senetsiz) satış karşılığında elde edilen 35.400 TL'lik alacağın alıcılar hesabına kaydedildiği ancak bu alacağın 4.000 TL'lik kısmının vade farkından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Satış işlemine ilişkin KDV oranı %18'dir.
7. İşletmenin uzun vadeli amaçlar doğrultusunda iktisap ettiği ve iştirakler hesabında muhasebeleştirilen hisse senetleri, iştirak edilen şirketin sermaye payının %25'ini temsil etmektedir. İştirak edilen şirket 500.000 TL sermayeye sahip olup, 2017 hesap döneminde 50.000 TL kar açıklamış ve bunun net 30.000 TL'sini dağıtma

kararı almıştır. İştirak edilen işletmenin piyasa değerinde meydana gelen artış dolayısıyla yapmış olduğu değerlendirme çalışması sonucu, iştirak eden işletmenin payı 5.000 TL artış göstermiştir.

8. İşletmenin aktifinde kayıtlı olan ve 01.10.2018 tarihinde 5 ay vadeli (senetsiz-veresiye) olarak satın alınmış olan 50.000 TL'lik ticari malların 8.000 TL'lik kısmının vade farkı olduğu belirlenmiştir. İlgili alış işlemine konu olan KDV oranı %18'dir.
9. İşletmenin 01.07.2018 tarihinde %10 iskontolu olarak ihraç etmiş olduğu %24 nominal faiz oranlı ve 12 ay vadeli, finansman bonoları nominal bedeli üzerinden kayıtlara alınmış iskonto tutarı ise menkul kıymet ihraç farkları hesabında izlenmektedir. Dönem sonu tahakkuk eden faiz finansman giderlerine aktarılmıştır.
10. İşletmenin 01.01.2018 tarihinde nominal değeri 80.000 TL olan %20 faiz oranlı ve 2 yıl vadeli ve yıllık faiz ödemeli tahviller %10 iskontolu olarak ihraç edilmiştir. Faiz ödemeleri takip eden yılın ilk iş gününde yapılacaktır.
11. İşletmenin kaynakları arasında yer alan 01.01.2018 tarihinde kullanmış olduğu 200.000 TL'lik kredinin vadesi 5 yıl, faiz oranı ise %18'dir. İşletme bu krediyi yıllık olarak eşit taksitler halinde yeni yılın ilk iş günü ödeyecektir. İşletme VUK hükümlerine göre tahakkuk ettirdiği faiz giderlerini sonuç hesaplarına yansıtmıştır.
12. İşletmenin pasifinde ve "Diğer Stok" kalemlerinin temin edilmesi amacıyla ortaya çıkan, senede bağlı borçlarının %12'lik kısmı vade farkından oluşmaktadır. Borçların vadesi 8 ay olup değerlendirme günü itibariyle vadelerine 5 ay kalmıştır. Reeskont faiz oranı %8'dir. İşletme VUK hükümlerine göre reeskont hesabı yapmış ve gelir tablosuna yansıtmıştır.

4.4. VUK ve TMS/TFRS Kapsamında Yapılan/Yapılacak Olan Değerlemenin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Mali Tablolara Yansımaları

Vergi mevzuatı kapsamında belirlenen değerlendirme ölçüleri ile TFRS kapsamında belirlenen değerlendirme ölçülerinin belirgin farklar içermesi, işletmenin muhasebe kayıtlarına ve dolayısıyla mali tablolarına doğrudan etki etmektedir. Uygulama işletmesine ait verilerin karşılaştırmalı incelemesi iki aşamada gerçekleştirilecektir. Öncelikle değerlendirme kayıtları yapılacak sonrasında bu kayıtların mali tablolara etkileri raporlanacaktır.

4.4.1. Uygulama İşletmesinin VUK/TMS Kapsamında Yapılan Kayıtların Karşılaştırılması

VUK hükümlerine göre değerlemesi yapılan finansal araçların, TMS/TFRS kapsamında açıklamalarda belirtildiği üzere değerlemeye tabi tutulmuş olması durumunda yapılacak olan muhasebe kayıtları bu bölümde karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

TFRS ile uyumlu muhasebe kayıtları yapılırken, 2018 yılında yayınlanan, finansal raporlama standartlarına uygun hesap planı taslağı kullanılmış; ancak gelir tablosuna ilişkin karşılaştırma yapılmasına olanak sağlaması açısından, gelir tablosu hesapları bir arada gösterilmiştir.

1) Değer artışının söz konusu olduğu hisse senetleri için genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ihtiyatlılık kavramı gereği VUK kapsamında herhangi bir işlem yapılmamıştır.

TMS/TFRS'ye göre "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklarda" dönem sonunda ortaya çıkması muhtemel kazanç ve kayıplar sonuç hesaplarına aktarılmalıdır. Bu bağlamda değer artışları ilgili hisse senedinin defter değerinde gösterilmeli ve bu artış gelir tablosuna yansıtılmalıdır. Buna göre yapılması gereken kayıt şöyle olmalıdır.

31.12.2018	
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR VEYA ZARARA YANSITILAN FİN. YATIRIMLAR	8.000,00
665 NAKİT VE NAKİT BENZERİ VARLIKLAR İLE MENKUL KIYMET YATIRIMLARINA İLİŞKİN DEĞER ARTIŞ KAZANÇLARI (649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR)	8.000,00
<i>Hisse Senedi Değer Artışının Değerlemesi</i> $32.000 - 24.000 = 8.000 \text{ TL}$	

2) İkinci grup hisse senetleri için VUK kapsamında yapılan değerlendirme çalışmalarında alış değeri ölçüsü dikkate alınmış ve değeri düşen hisse senetlerine ihtiyatlılık kavramı gereği karşılık ayrılmıştır. VUK yaklaşımında, kısa vadeli beklentinin olmaması bu kıymetlerin “Menkul Kıymetler” grubunda muhasebeleştirilmesine engel teşkil etmez. Buna göre şu şekilde değerlendirme kaydı yapılmıştır.

31/12/2018	
654 KARŞILIK GİDERLERİ	3.000,00
119 MENKUL KIYMET DEĞER DÜŞ. KARŞ.	3.000,00
<i>Değeri düşen hisse senetlerine karşılık ayrılması</i> $45.000 - 42.000 = 3.000$	

VUK kapsamında ayrılan bu karşılık Kurumlar Vergisi Kanunu gereği kanunen kabul edilmeyen gider olup, verginin hesabında matraha ilave edilmesi gereken unsur olarak dikkate alınacaktır.

TMS/TFRS’ye göre kısa vadeli beklentinin olmadığı hisse senetleri “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Varlık” olarak sınıflandırılmalıdır. Bu hisse senetleri, gerçeğe uygun değeri ile muhasebe kayıtlarına alındıktan sonra yapılacak değerlendirme çalışmalarında yine gerçeğe uygun değeri dikkate alınarak, gerçeğe uygun değerinde meydana gelmesi muhtemel kazanç ve kayıplar, bu varlığın bilanço dışı bırakılmasına (satılması) ya da yeniden sınıflandırılmasına kadar özkaynaklarda muhasebeleştirilmesi gerekir. Buna göre yapılması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

31/12/2018

563 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN OLARAK SINIFLANDIRILAN FİNANSAL YATIRIMLARDAN KAZANÇLAR (KAYIPLAR)	3.000,00	
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN FİN. YATIRIMLAR		3.000,00
<i>Hisse Senedi Değerleme</i> <i>45.000 – 42.000 = 3.000</i>		

3. Aktifte kayıtlı olan Finansman bonolarına yönelik iktisap tarihinde nominal bedeli üzerinden kayıt yapılmış, iskonto bedeli ise “Gelecek Aylara Ait Gelirler” hesabında muhasebeleştirilmiştir. VUK kapsamında dönem sonu tahakkuk eden faiz gelirleri “Gelir Tahakkukları” hesabına alınarak faiz geliri, gelir tablosuna yansıtılmıştır. Buna göre yapılan kayıtlar şu şekilde olmuştur.

01/07/2018

111 ÖZEL KESİM TAHVİL SENET VE BONO	40.000,00	
102 BANKALAR		36.000,00
380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER		4.000,00
<i>Finansman Bonosu Satın Alma Kaydı</i>		

31/12/2018

181 GELİR TAHAKKUKLARI	4.000,00	
380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	2.000,00	
642 FAİZ GELİRLERİ		6.000,00
<i>Finansman Bonosu Faiz Tahakkuk Kaydı</i>		

Döneme tahakkuk eden faiz:

$$(40.000 * 20 * 6) / 1200 = 4.000,00 \text{ TL}$$

Gelecek Aylara Ait Gelirlerden Tahakkuk Eden:

$$(4.000 / 12) * 6 = 2.000,00 \text{ TL}$$

TMS/TFRS'ye göre itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklarda ilk muhasebeleştirme işlemi gerçeğe uygun değeri ile yapıldıktan sonra dönem sonunda ve sonraki dönemlerde yapılacak değerlendirme çalışmalarında itfa edilmiş maliyet bedeli dikkate alınmalıdır. Değerleme farklarından kaynaklanan kazanç ve kayıplar gelir tablosuna yansıtılmalıdır.

İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar vadesine göre “Dönen Varlıklar” veya “Duran Varlıklar” hesap sınıflarında muhasebeleştirilebilir.

İtfa edilmiş maliyet bedeli bulunurken öncelikle “Etkin Faiz Oranının” hesaplanması gerekmektedir. Varlıkların gelecekte beklenen nakit akışlarının bugünkü değerinin belirlenmesi amacıyla kullanılan bu oran aşağıdaki gibi hesaplanarak muhasebe kayıtları düzenlenmelidir. Buna göre;

$$\text{Etkin Faiz Oranı: Bugünkü Değer} = \text{Gelecekteki Değer} / (1 + \text{EFO})^{\text{Vade}}$$

$$36.000 = 48.000 / (1 + i)^1$$

$$i = 0,3333 \text{ olarak bulunur.}$$

01.07.2018	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR	36.000,00
102 BANKALAR	36.000,00
<i>Finansman Bonosunun Alış Kaydı</i>	
31.12.2018	
112 İTFA EDİLMİŞ MALİYET BEDELİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR	5.620,00
661 MENKUL KIYMET YATIRIMLARINDAN FAİZ GELİRLERİ (642 FAİZ GELİRLERİ)	5.620,00
<i>Finansman Bonosunun Değerleme Kaydı</i>	

Dönem Sonu Değeri:

$$BD = 48.000 / (1 + 0,3333)^{181/365}$$

$$BD = 41.620 \text{ TL}$$

Dönem Sonu Faiz Geliri:

$$\text{Faiz} = 41.620 - 36.000 = 5.620 \text{ TL}$$

VUK kapsamında yapılan değerlemede tahakkuk eden faiz, “Gelir Tahakkuklarında” izlenmesine karşılık TMS/TFRS yaklaşımında doğrudan ilgili varlığın defter değerinde izlenmiştir.

4. Tek düzen muhasebe sisteminde işletmelerin satın almış olduğu türev ürünler elde etme amacına bakılmaksızın “Menkul Kıymetler” hesap grubunda ve “Diğer Menkul Kıymetler” hesabında muhasebeleştirilir. Bu varlıkların piyasa değerinde meydana gelen azalışlar için ihtiyatlılık kavramına göre karşılık ayrılabilir ve bu vergi yasaları açısından kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınır. Menkul kıymetlerin piyasa değerinde meydana gelen artışlar için herhangi bir kayıt yapılmasına gerek yoktur. Bu bağlamda vergi durumunu etkileyen bir eylem söz konusu olmadığından işletme değerlendirme günü herhangi bir kayıt yapmamıştır.

TMS/TFRS açısından incelendiğinde, türev ürünlerin elde ediliş amacı muhasebeleştirilmesi açısından önemlidir. Kısa vadeli yani spekülatif amaçlı alınan türev ürünler dönen varlıklarda, riskten korunma amaçlı olarak edinilen türev ürünler ise vadelerine göre dönen varlıklar veya duran varlıklar hesap sınıflarında izlenir. Bu varlıklar gerçeğe uygun değeri ile muhasebeleştirilmesinden sonra yapılacak değerlemeler de yine gerçeğe uygun değeri dikkate alınarak yapılmalıdır.

Uygulama örneğimizde alım satım amaçlı olarak edinilen türev ürünlerin dönem sonu gerçeğe uygun değerinde artış meydana gelmiştir. İşletme bu kapsamda değer artışını gelir tablosuna yansıtmak durumundadır. Buna göre TMS/TFRS açısından dönem sonu yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır.

31./12./2018	
119 TÜREV ARAÇLAR	2.150,00
667 TÜREV ARAÇLARDAN SAĞLANAN KAZANÇLAR (649 DİĞ.OLAĞ. GELR. KAR)	2.150,00
<i>Türev Ürünler Değerleme Kaydı</i> $11.750 - 9.600 = 2.150$	

5. VUK hükümlerine göre senede bağlı alacaklar, yine bu kanunda belirtilen birtakım şartlar dahilinde değerlendirilme günündeki kıymetine indirgenebilir. VUK 281'inci maddesine göre "Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerlendirilme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır" hükmü yer almaktadır. Yabancı para birimi cinsinden düzenlenmiş olan senede bağlı alacaklarda ise "Londra Bankalar Arası Faiz Oranı" dikkate alınır.

Vade farkları vergi mevzuatları çerçevesinde alışlarda alış maliyetine, satışlarda ise satış hasılatına eklenerek muhasebeleştirilmektedir. Bu kapsamda senede bağlı alacaklar için dönem sonu yapılan kayıt aşağıdaki gibi olmuştur.

31./12./2018	
657 REESKONT FAİZ GİDERİ	1.644,00
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	1.644,00
<i>Alacak Senetleri Dönem Sonu Reeskont Kaydı</i>	
$[(85.000 * 8 * 90) / 36500 + (8 * 90)] = 1.644 TL$	

TMS/TFRS kapsamında, TMS 18 hasılat standardına göre satış işlemine ilişkin ortaya çıkan farkların, satış hasılatı içerisinde değil, finansman faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda işletmenin yapmış olduğu vadeli satış işlemi dolayısıyla ortaya çıkan vade farklarının ayrı bir hesapta muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Dönem sonu yapılacak değerlendirme çalışmalarında etkin faiz oranı dikkate alınarak ilgili vade farkının döneme isabet eden kısmı faiz gelirleri hesabında muhasebeleştirilmelidir. Buna göre yapılması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

$$EFO: BD = GD / (1 + i)^n$$

$$76.500 = 85.000 / (1 + i)^1$$

$$i = 0,1111$$

01/04/2018	
121 ALACAK SENETLERİ	85.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	63.533,00
391 HESAPLANAN KDV	12.967,00
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	8.500,00
<i>Dönem İçi Satış İşlemine İlişkin Muhasebe Kaydı</i>	

31/12/2018	
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	6.273,00
640 ESAS FAALİYET ALACAKLARINA İLİŞKİN VADE FARKI GELİRLERİ VE ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KUR FARKI KAZANÇLAR (647 REES. FAİZ GEL.)	6.273,00
<i>Döneme esas faiz gelirinin muhasebeleştirilmesi</i>	

Dönem Sonu Değeri:

$$BD = 85.000 / (1+0,1111)^{92/365}$$

$$BD = 82.773 \text{ TL}$$

Dönem Sonu Faiz Geliri:

$$\text{Faiz} = 82.773 - 76.500 = 6.273 \text{ TL}$$

İki yaklaşımda yapılan değerlendirme sonuçları karşılaştırıldığında Ticari Alacakların defter değerleri ile gelir tablosuna yansıyan gelir/gider arasında belirgin farkların olduğu görülmektedir. Bunun yanında işletmenin esas faaliyet kapsamında ortaya çıkan brüt karı veya zararı ile olağan karı veya zararı da farklılık gösterecektir.

6. VUK kapsamında senetsiz alacaklar için reeskont hesabı yapılmaz, bunun yanında senetsiz alacağın ortaya çıktığı dönemde söz konusu vade farkı satış hasılatı içerisinde muhasebeleştirilir. Senetsiz alacaklar için herhangi bir işlem yapılmamıştır.

TMS/TFRS'ye göre alacağın senetli veya senetsiz olmasının herhangi bir farkı yoktur. Tüm alacaklar dönem sonunda itfa edilmiş maliyet bedeli ile kayıtları alınması gerekmektedir. Alacağın ortaya çıktığı dönemde söz konusu vade farkları "Ertelenmiş Ticari Alacaklar" hesabında muhasebeleştirilmeli ve dönem sonunda etkin faiz oranı

nispetinde döneme faiz geliri olarak yazılmalıdır. Bu kapsamda yapılması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

$$EFO: BD = GD / (1 + i)^n$$

$$31.400 = 35.400 / (1+i)^{184/365}$$

$$i = 0,2685$$

01/10/2018		
120 MÜŞTERİLERDEN ALACAKLAR	35.400,00	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR		26.000,00
391 HESAPLANAN KDV		5.400,00
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ		4.000,00
<i>Dönem İçi Satış İşlemine İlişkin Muhasebe Kaydı</i>		
31/12/2018		
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ	1.940,00	
640 ESAS FAALİYET ALACAKLARINA İLİŞKİN VADE FARKI GELİRLERİ VE ESAS FAALİYETLERLE İLGİLİ KUR FARKI KAZANÇLAR (642 FAİZ GELİRLERİ)		1.940,00
<i>Döneme esas faiz gelirin muhasebeleştirilmesi</i>		

Dönem Sonu Değeri:

$$BD = 35.400 / (1+0,2685)^{92/365}$$

$$BD = 33.340 \text{ TL}$$

Dönem Sonu Faiz Geliri:

$$\text{Faiz} = 33.340 - 31.400 = 1.940 \text{ TL}$$

7. İşletmenin uzun vadeli amaçlar doğrultusunda iktisap ettiği ve ihraç eden şirketin sermaye payının %25'ini oluşturan hisse senetleri Tek Düzen Muhasebe Sistemi kapsamında "Mali Duran Varlıklar" grubu içerisinde, temsil ettiği sermaye payı dikkate alınarak "Bağlı Menkul Kıymetler", "İştirakler" veya "Bağlı Ortaklıklar" hesabında muhasebeleştirilmeli ve değerlendirme işlemi VUK 279'uncu madde

kapsamında yapılmalıdır. Vergi Usul Kanununda iştiraklerin değerlemesine yönelik ayrıca bir hüküm bulunmamaktadır.

Kurumlar Vergisi açısından işletmenin iştirak hisseleri dolayısıyla elde ettiği kar payları “İştirak Kazançları İstisnası” hükmü gereği verginin hesabında matrahtan indirilecek unsur olarak dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda işletmenin yapmış olduğu kayıtlar aşağıdaki gibi olmuştur.

...../.../.....	
242 İŞTİRAKLER	125.000,00
102 BANKALAR	125.000,00
<i>İştirak Hisselerinin İktisap Edilmesi</i>	
31/12/2018	
132 İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR	7.500,00
640 İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ	7.500,00
<i>Kar Payı Tahakkuk Kaydı</i> $30.000 * 0,25 = 7.500$	
31/12/2018	
242 İŞTİRAKLER	5.000,00
523 İŞTİRAKLERYENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI	5.000,00
<i>İştirak Hisseleri Yeniden Değerleme Artışları</i>	

TMS/TFRS’ye göre ortaklık payının %20-%50 arasında olan mali duran varlıkların “İştirakler” olarak sınıflandırılması gerektiği belirtilmiştir. İştiraklere yönelik yatırımların TMS 28 kapsamında muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

Bir yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak, iştirak edilen işletmenin oy hakkının %20 ya da daha fazlasını elinde bulundurması durumunda bu iştirak üzerinde önemli etkinin olduğu TMS 28 madde 466’da ifade edilmektedir. Bu kapsamda önemli etkiye sahip iştirak yatırımları, özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmesi

gerekmektedir. Özkaynak yöntemine göre yapılan değerleme çalışmalarında, iştirak edilen şirketin açıkladığı kâr payı tutarı, varlığın defter değerine ilave edilir. Dağıtılmasına karar verilen kâr payı ise tahakkuk ettirilerek yine bu varlığın defter değerinden düşülür. İştirak hisselerinde yapılan değerleme sonucunda piyasa değerinde meydana gelen gerçeğe uygun değer artışları kapsamlı gelir içerisinde gösterilmelidir.

Bir yatırıma ilişkin iştirak niteliğinin sona ermesi durumunda, bu varlıkların muhasebeleştirme ve ölçme işlemleri TMS 39 veya TFRS 9 kapsamında yapılmalıdır. Bu bağlamda işletmenin TMS/TFRS'ye uygun olarak yapması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olmalıdır.

...../...../.....	<p>210 İŞTİRAKLERDEKİ YATIRIMLAR</p> <p>102 BANKALAR</p> <p><i>İştirak Hisselerinin İktisap Edilmesi</i></p>	125.000,00	125.000,00
31/12/2018	<p>210 İŞTİRAKLERDEKİ YATIRIMLAR</p> <p>645 ÖZKAYNAK YÖNTEMİYLE DEĞERLENEN YATIRIMLARIN KÂRLARINDAN PAYLAR (640 İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ)</p> <p><i>Kar Payı Tahakkuk Kaydı</i> <i>50.000 * 0,25 = 12.500</i></p>	12.500,00	12.500,00
31./12./2018	<p>132 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN, İŞTİRAKLERDEN VE MÜŞTEREK GİRİŞİMLERDEN ALACAKLAR</p> <p>210 İŞTİRAKLERDEKİ YATIRIMLAR</p> <p><i>İştirak Hisseleri Kar Payı Dağıtım Kararı</i> <i>30.000 * 0,20 = 7.500,00</i></p>	7.500,00	7.500,00

31/12/2018

210 İŞTİRAKLERDEKİ YATIRIMLAR	5.000,00	
557 ÖZKAYNAK YÖN. İLE DEĞ. YAT. ÖZKAYNAKLARINDA KAY. GELİRLERDEN K/Z SINIFLANDIRILMAYACAK PAYLAR		5.000,00
<i>İştirak Hisseleri Yeniden Değerleme Artışları (Piyasa Değer artışı)</i>		

İştirak yatırımları dolayısıyla elde edilen kar payları gelir tablosunda, yeniden değerlendirme kapsamında ortaya çıkan değer artışları ise özkaynaklarda muhasebeleştirilmiştir.

8. VUK değerlendirme ölçülerinden maliyet bedeli esasında, bir varlığın iktisap edilmesi sırasında ortaya çıkan birtakım giderlerin maliyete ilave edilebileceği hükmü bulunmaktadır. İşletmenin dönem içerisinde satın almış olduğu ticari mallar kayıtlara alınırken, söz konusu vade farkları ilgili stok kaleminin maliyetine yansıtılmıştır. Söz konusu varlıklara ilişkin yapılmış olan kayıt aşağıdaki gibidir.

01/10/2018

153 TİCARİ MALLAR	50.000,00	
191 İNDİRİLECEK KDV	9.000,00	
320 SATICILAR		59.000,00
<i>Ticari Mal Alış Kaydı</i>		

TMS/TFRS hükümleri kapsamında stok unsurlarının alımlarına yönelik işlem tarihinde ortaya çıkan vade farklarının maliyet unsuru olmadığı, bu farkların finansman faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu durumda işletme, işlem günü ortaya çıkan vade farklarını ayrı bir hesapta takip ederek, döneme isabet eden kısmını finansman gideri olarak raporlamak durumundadır.

TMS 2 Stoklar standardına göre stok unsurlarının elde edilmesine yönelik vadeli işlemlerde, peşin bedel ile ödenen bedel arasındaki fark “Ertelenmiş Ticari Borç Vade Farkı” olarak izlenmeli, bu tutar finanse edildiği dönemde faiz gideri olarak muhasebeleştirilmelidir. Bu bağlamda yapılması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

01/10/2018	
153 TİCARİ MALLAR	42.000,00
191 İNDİRİLECEK KDV	9.000,00
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ	8.000,00
320 SATICILAR	
	59.000,00
<i>Ticari Mal Alış Kaydı</i>	

Dönem sonu itibariyle etkin faiz oranı nispetinde faiz giderlerine aktarılmalıdır.

$$\text{EFO: } BD = GD / (1 + i)^n$$

$$51.000 = 59.000 / (1+i)^{151/365}$$

$$i = 0,4222$$

01/10/2018	
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	4.735,00
325 ERTELENMİŞ TİCARİ BORÇ VADE FARKI	
	4.735,00
<i>Vade Farkının Döneme İsbet Eden Kısmının Faiz Gideri Olarak Kaydedilmesi</i>	

Dönem Sonu Değeri:

$$BD = 59.000 / (1+0,4222)^{59/365}$$

$$BD = 55.735 \text{ TL}$$

Dönem Sonu Faiz Gideri:

$$\text{Faiz} = 55.735 - 51.000 = 4.735 \text{ TL}$$

9. İşletmelerin fon ihtiyacını karşılamak amacıyla kısa vadeli olarak ihraç ettiği finansman bonolarına yönelik ihraç farklarının VUK kapsamında döneme isabet eden kısmı faiz gideri olarak yazılmıştır. Buna göre işletmenin yapmış olduğu kayıtlar şu şekilde gerçekleşmiştir.

01/07/2018			
102 BANKALAR	54.000,00		
308 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKLARI	6.000,00		
305 ÇIKARILMIŞ BONOLAR		60.000,00	
<i>Finansman Bonoları İhraç Kaydı</i>			
31/12/2018			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	10.200,00		
308 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKLARI		3.000,00	
381 GİDER TAHAKKUKLARI		7.200,00	
<i>Finansman Bonoları Faiz Tahakkuk Kaydı</i>			

Finansman bonolarına yönelik altı aylık ihraç farkı (6.000/12*6=3.000) ile döneme isabet eden faiz gideri (60.000*24*6/1200=7.200) finansman giderlerine tahakkuk ettirilmiştir.

TMS/TFRS kapsamında fon ihtiyacının karşılanmasına yönelik ihraç edilen menkul kıymetlere ilişkin finansal borçlar, etkin faiz oranı ile itfa edilmiş maliyeti dikkate alınarak muhasebeleştirilmelidir. Bu kapsamda işletmenin yapması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

01/07/2018			
102 BANKALAR	54.000,00		
304 ÇIKARILMIŞ BONOLAR, SENETLER VE DİĞER BORÇLANMA ARAÇLARI		54.000,00	
<i>Finansman Bonosu İhraç Kaydı</i>			

Dönem sonunda etkin faiz oranı tespit edilerek döneme isabet eden kısım finansman gideri olarak kaydedilmelidir.

$$GD: 60.000 + [(60.000 * 24 * 12) / 1200] = 74.400 \text{ TL}$$

$$EFO: BD = GD / (1 + i)^n$$

$$54.000 = 74.400 / (1 + i)^1$$

$$i = 0,3778$$

01/10/2018		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	9.468,00	
304 ÇIKARILMIŞ BONOLAR, SENETLER VE DİĞER BORÇLANMA ARAÇLARI		9.468,00
<i>Finansman Bonosu Faiz Gideri tahakkuk Kaydı</i>		

Dönem Sonu Değeri:

$$BD = 74.400 / (1+0,3778)^{181/365}$$

$$BD = 63.468 \text{ TL}$$

Dönem Sonu Faiz Gideri:

$$\text{Faiz} = 63.468 - 54.000 = 9.468 \text{ TL}$$

10. Tahviller ve tahvillere ilişkin anapara ve faiz borçları, Vergi Usul Kanununun 286'ncı maddesi uyarınca itibari değerle değerlendirilmektedir. İhraç edilen tahvillerin iskontolu olarak çıkarılması durumunda iskonto tutarı "308-408 Menkul Kıymet İhraç Farkı" hesaplarında gösterilir. İhraç farkları her yıl sonunda döneme isabet eden kısım kadar giderleştirilir. İşletmenin finansal durum tablosundaki verilerden hareketle, ihraç etmiş olduğu tahvillere ilişkin işlemler şu şekilde gerçekleşmiştir.

01/07/2018		
102 BANKALAR	72.000,00	
408 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKLARI	8.000,00	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER		80.000,00
<i>Tahvil İhraç Kaydı</i>		
31/12/2018		
308 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKI	4.000,00	
408 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKI		4.000,00
<i>İhraç Farkı Aktarma Kaydı</i>		

31/12/2018			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		20.000,00	
308 MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKLARI			4.000,00
304 TAHVİL ANAPARA TAKSİT VE FAİZLERİ			16.000,00
<i>Tahvillere ilişkin Faiz Gideri tahakkuk Kaydı</i>			

Döneme isabet eden ihraç farkları (8.000/24*12=4.000) ile tahakkuk eden faiz gideri (80.000*20*12/1200=16.000) finansman giderlerine aktarılmıştır.

TMS/TFRS kapsamında etkin faiz oranı tespit edilerek ilgili döneme faiz giderlerinin tahakkuk ettirilmesi ve finansal yükümlülüklerin itfa edilmiş maliyeti ile kayıtlara alınması gerekmektedir. Buna göre yapılması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

01/01/2018			
102 BANKALAR		72.000,00	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİL VE DİĞER BORÇLANMA ARAÇLARI.			72.000,00
<i>Tahvil İhraç Kaydı</i>			

Dönem sonunda etkin faiz oranı tespit edilerek döneme isabet eden kısım finansman gideri olarak kaydedilmelidir.

$$EFO: BD = GD / (1 + i)^n$$

$$72.000 = [16.000 / (1+i)^1] + [96.000 / (1+i)^2]$$

Exel, iç verim oranı, değerler, işlemi ile etkin faiz oranı 0,2711 olarak tespit edilir.

YILLAR	DÖNEM BAŞI MALİYET	ETKİN FAİZ GİDERİ	FAİZ GİDERİ	İSKONTO EDİLEN TUTAR	DÖNEM SONU İTFA EDİLMİŞ
1. YIL	72.000	19.522	16.000	3.522	75.522
2. YIL	75.522	20.478	16.000	4.478	80.000

31/12/2018		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	19.522,00	
305 ÇIKARILMIŞ TAHVİL VE UZUN VADELİ BORÇLANMA ARAÇLARININ ANAPARA TAKSİT VE FAİZLERİ		19.522,00
<i>Tahvillere ilişkin Faiz Gideri tahakkuk Kaydı</i>		
<i>Dönem Faizi: 16.000 TL</i>		
<i>İskonto Edilen Tutar:3.522 TL</i>		

11. VUK 285’inci madde kapsamında banka kredilerinin mukayyet değer ile değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır. Dönem sonu itibariyle “kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte” dikkate alınacağı ayrıca belirtilmiştir. Kullanılan uzun vadeli kredilerin ödenecek taksitleri ve bunlara bağlı faizler değerlendirme günü itibariyle “Uzun Vadeli Kredi Taksit Anapara ve Faizleri” hesabına alınarak döneme faiz gideri tahakkuk ettirilir. Bu bağlamda işletmenin yapmış olduğu kayıtlar aşağıdaki gibidir.

01/01/2018		
102 BANKALAR	200.000,00	
400 BANKA KREDİLERİ		200.000,00
<i>Banka Kredisi Kullanılması</i>		
31/12/2018		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	36.000,00	
400 BANKA KREDİLERİ	40.000,00	
303 UZUN VADELİ KREDİ ANAPARA TAKSİT VE FAİZLERİ		76.000,00
<i>Banka Kredisi Faiz Tahakkuku ve Anapara Aktarması</i>		

Döneme ait anapara ödemesi ($200.000/5 = 40.000$) ve faiz tahakkuku ($200.000 \cdot 18 \cdot 1/100 = 36.000$) kısa vadeli hesaba aktarılmıştır. Bu tutar yeni hesap döneminin ilk iş günü ödenecektir.

TMS/TFRS kapsamında, kullanılan banka kredileri etkin faiz oranı dikkate alınarak itfa edilmiş maliyetleri ile değerlemeye tabi tutulmalıdır. Etkin faiz oranı

kullanılarak döneme isabet eden faiz gideri, kredi hesabının defter değerine ilave edilerek giderleştirilmelidir.

$$\text{EFO: } BD = GD / (1 + i)^n$$

$$200.000 = [76.000/(1+i)^1] + [76.000/(1+i)^2] + [76.000/(1+i)^3] + [76.000/(1+i)^4] + [76.000/(1+i)^5]$$

Exel, iç verim oranı, değerler, işlemi ile etkin faiz oranı 0,260656 olarak tespit edilir.

Banka Kredilerinin dönem sonu itfa edilmiş maliyeti ve faiz giderinin hesaplanması;

$$BD = 200.000,00 * (1,260656) = 252.131,20 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz} = 252.131,20 - 200.000,00 = 52.131,20 \text{ TL}$$

Ödemelere ilişkin etkin faiz ve anapara ödemesi yıllar itibariyle dökümü şu şekilde ortaya çıkar.

Yıllar	Dönem Başı İtfa Edilmiş Maliyet (A)	Yıllık Ödemeler (B)	Etkin Faiz (C) C = (A x EFO)	Anapara Ödemesi (D) D=B-C	Dönem Sonu İtfa Edilmiş Maliyet (A-D)
2018	200.000,00	76.000,00	52.131,20	23.868,80	176.131,20
2019	176.131,20	76.000,00	45.909,65	30.090,35	146.040,85
2020	146.040,85	76.000,00	38.066,42	37.933,58	108.107,27
2021	108.107,27	76.000,00	28.178,81	47.821,19	60.286,07
2022	60.286,07	76.000,00	15.713,93	60.286,07	0,00

01/01/2018			
102 BANKALAR	200.000,00		
400 BANKA KREDİLERİ		200.000,00	
<i>Banka Kredisi Kullanılması</i>			
31/12/2018			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	52.131,20		
400 BANKA KREDİLERİ	23.868,80		
302 UZUN VADELİ KREDİLERİN ANAPARA TAKSİTLERİ VE FAİZLERİ		76.000,00	
<i>Banka Kredisi Faiz Tahakkuku ve Anapara Aktarması</i>			

12. İşletmenin aktifinde kayıtlı diğer stokların iktisap edilmesi sırasında ortaya çıkan borç senetlerinin vadeli olarak düzenlendiği ve ilgili senedin içerisinde %12 oranında vade farkının bulunduğu bilinmektedir. VUK kapsamında vade farkları ilgili varlığın maliyetine yansıtılmıştır. Diğer stokların işletmenin aktifinde halen bulunduğu için herhangi bir maliyet kaydı yapılmamış, senede bağlı bu borçlar için VUK hükümleri çerçevesinde reeskont işlemi uygulanmıştır ve gelir tablosuna yansıtılmıştır. Buna göre işletmenin işlem tarihinde yapmış olduğu kayıt şu şekilde gerçekleşmiştir.

01/10/2018			
157 DİĞER STOKLAR	47.457,00		
191 İNDİRİLECEK KDV	8.543,00		
321 BORÇ SENETLERİ		56.000,00	
<i>Diğer Stoklar Alış Kaydı</i>			
31/12/2018			
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU	1.794,00		
647 REESKONT FAİZ GELİRİ		1.794,00	
<i>Borç Senetleri Dönem Sonu Reeskont Kaydı</i>			
<i>$(56.000 * 8 * 151) / [36.500 + (8 * 151)] = 1.794,00 \text{ TL}$</i>			

TMS 2 Stoklar standardına göre stok unsurlarının elde edilmesine yönelik vadeli işlemlerde, peşin bedel ile ödenen bedel arasındaki fark ilgili dönemde faiz gideri olarak muhasebeleştirilmelidir. Bu bağlamda yapılması gereken kayıtlar şu şekilde olmalıdır.

01/10/2018			
153 TİCARİ MALLAR		41.457,00	
191 İNDİRİLECEK KDV		8.543,00	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ		6.000,00	
320 SATICILAR			56.000,00
<i>Diğer Stoklar Alış Kaydı</i>			

Dönem sonu itibariyle etkin faiz oranı nispetinde faiz giderlerine aktarılmalıdır.

$$EFO: BD = GD / (1 + i)^n$$

$$50.000 = 56.000 / (1+i)^{243/365}$$

$$i = 0,1856$$

01/10/2018			
650 TİCARİ BORÇLARA İLİŞKİN VADE FARKI GİD. VE ESAS FAAL. İLGİLİ KUR FARKI ZARARLARI (657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ)		2.192,00	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ			2.192,00
<i>Döneme İlişkin Faiz Giderinin Kaydedilmesi</i>			

Dönem Sonu Değeri:

$$BD = 56.000 / (1+0,1856)^{151/365}$$

$$BD = 52.192 \text{ TL}$$

Dönem Sonu Faiz Gideri:

$$\text{Faiz} = 52.192 - 50.000 = 2.192,00 \text{ TL}$$

4.4.2. Uygulama İşletmesinin VUK/TFRS Kapsamında Vergisel Durumunun Karşılaştırılması Muhasebe Kayıtları ve Finansal Tabloların Düzenlenmesi

Ülkemizde muhasebe politikalarının ve uygulamalarının genellikle vergi mevzuatının esas alınarak belirlenmesi, mali tabloların uluslararası boyut kazanmasını ve uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına uyumunu zorlaştırmaktadır. Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartları, ülkelerin vergi mevzuatları dikkate alınarak hazırlanan raporların, standartlara uyumunu sağlamak ve karmaşıklığı ortadan kaldırmak amacıyla TMS 12 Gelir Vergileri Standardını yayımlamıştır.

TMS 12 Gelir vergileri standardı ile işletmelerin sahip olduğu varlıklar ile borçların, değerlendirme günü itibariyle defter değeri ile vergi değeri arasındaki -vergi mevzuatından kaynaklanan- dönemsel farklılıkların mali tablolara en doğru şekilde aktarılması ve yatırımcının vergisel yükümlülüklerle ilişkin sağlıklı verilere ulaşması amaçlanmaktadır.

Bu standart ile işletmelerin bilanço kalemleri dikkate alınarak, farka neden olan unsurların bilançodaki değeri (defter değeri) ile vergi değerinin karşılaştırılması yapılır ve aradaki fark “Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü” veya “Ertelenmiş Vergi Varlığı” olarak raporlanır.

Ertelenmiş vergi varlığı, gelecek dönemlerde indirilebilir geçici farkı ifade ederken, ertelenmiş vergi yükümlülüğü ise gelecek dönemlerde vergilendirilebilir geçici farkları ifade etmektedir.

Ertelenmiş vergi varlığı ve yükümlülüğü bilanço kalemleri dikkate alınarak belirlenebileceği gibi gelir tablosuna ilişkin kalemler dikkate alınarak da belirlenebilir.

Uygulama işletmesinde ertelenmiş vergi durumuna ilişkin hesaplamalar yapılırken Kurumlar Vergisi oranı %20 olarak kabul edilecektir.

AKTİFLER	FARKIN NİTELİĞİ	DURUM
Vergi Değeri < Defter Değeri	Vergilendirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
Vergi Değeri > Defter Değeri	İndirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Varlığı
PASİFLER	FARKIN NİTELİĞİ	DURUM
Vergi Değeri > Defter Değeri	Vergilendirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
Vergi Değeri < Defter Değeri	İndirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Varlığı

GELİRLER	FARKIN NİTELİĞİ	DURUM
Vergi Değeri < Defter Değeri	Vergilendirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
Vergi Değeri > Defter Değeri	İndirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Varlığı
GİDERLER	FARKIN NİTELİĞİ	DURUM
Vergi Değeri > Defter Değeri	Vergilendirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü
Vergi Değeri < Defter Değeri	İndirilebilir Geçici Farkı	Ertelenmiş Vergi Varlığı

Uygulama işletmesinin bilanço kalemleri üzerinden yapılan değerlendirmede ertelenmiş vergi varlığı ve yükümlülüğü aşağıdaki gibi oluşmuştur.

**UYGULAMA TİCARET SANAYİ A.Ş ERTELENMİŞ VERGİ DURUMU
(BİLANÇO)**

VARLIKLAR / KAYNAKLAR	DEFTER DEĞERİ	VERGİ DEĞERİ	FARKIN NİTELİĞİ		VERGİ ETKİSİ (%20)	
			İNDİRİLEBİLİR GEÇİCİ FARK	VERGİLENDİRİLEBİLİR GEÇİCİ FARK	ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ
GUD Farkı Kar veya Zarara Yans. Fin. Yat. (A)	32.000,00	24.000,00	-	8.000,00	-	1.600,00
GUD Farkı Diğ. Kap. Gelirlere Yans. Fin. Yat. (B)	42.000,00	45.000,00	3.000,00	-	600,00 ¹	-
İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Fin. Yat. (C)	41.620,00	40.000,00	-	1.620,00	-	324,00
Türev Araçlar (E)	11.750,00	9.600,00	-	2.150,00	-	430,00
Finansal Yatırımlar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	-	3.000,00	-	3.000,00	-	600,00 ²
Müşterilerden Alacaklar (F)	84.340,00	86.400,00	2.060,00	-	412,00	-
Alacak Senetleri (F)	82.773,00	83.356,00	583,00	-	116,60	-
Ticari Mallar (G)	160.500,00	168.500,00	8.000,00	-	1.600,00	-
Diğer Stoklar (G)	50.000,00	56.000,00	6.000,00	-	1.200,00	-
Gelir Tahakkukları (D)	-	4.000,00	4.000,00	-	800,00	-
İştiraklerdeki Yatırımlar (H)	135.000,00	130.000,00	-	5.000,00	-	1.000,00 ³
AKTİF TOPLAM VERGİ ETKİSİ			23.643,00	14.770,00	4.128,60	2.354,00
Tahvil Anapara Taksit ve Faizleri (I)	19.522,00	16.000,00	3.522,00	-	704,40	-
Uzun Vadeli Kredi Borç Taksit ve Faizleri (I)	76.000,00	76.000,00	-	-	-	-
Çıkarılmış Bono ve Senetler (I)	63.468,00	60.000,00	3.468,00	-	693,60	-
Menkul Kıymet İhraç Farkları (-) (I)	-	3.000,00	3.000,00	-	600,00	-
Satıcılar (I)	92.735,00	96.000,00	-	3.265,00	-	653,00
Borç Senetleri (I)	52.192,00	54.206,00	-	2.014,00	-	402,80
Gider Tahakkukları (I)	-	7.200,00	-	7.200,00	-	1.440,00
Gelecek Aylara Ait Gelir (C)	-	2.000,00	-	2.000,00	-	400,00
Uzun Vadeli Banka Kredileri (I)	176.131,20	160.000,00	16.131,20	-	3.226,24	-
Çıkarılmış Tahviller (I)	72.000,00	80.000,00	-	8.000,00	-	1.600,00
Menkul Kıymet İhraç Farkları (-) (I)	-	4.000,00	4.000,00	-	800,00	-
PASİF TOPLAM VERGİ ETKİSİ			33.121,20	22.479,00	6.024,24	4.495,80

¹ Özkaynaklarda izlendiğinden Vergi varlığı oluşturmayacaktır. Varlık satıldığında ya da yeniden sınıflandırıldığında ayrıca değerlendirme yapılabilir.

² Vergi Açısından Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Olduğundan Matraha ilave edilmiştir. Bu bağlamda gelecek dönemlere ait bir yükümlülük oluşturmayacaktır.

³ Vergi mevzuatı açısından istisna kapsamında olduğundan ve TFRS hükümlerine göre özkaynaklarda izlendiğinden toplama dahil edilmemiştir.

A. Alım satım amaçlı hisse senetlerinin değerinde yaşanan 8.000 TL’lik değer artışı VUK hükümlerine ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine, ihtiyatlılık kavramına göre dikkate alınmamış ancak TFRS açısından varlığın defter değerine eklendiği için Ertelenmiş vergi varlığı söz konusu olmuştur.

B. Satılmaya hazır amaçlı finansal varlıkların değerinde meydana gelen 3.000 TL’lik değer azalışı VUK hükümlerine göre karşılık ayrılmak suretiyle gider olarak kaydedilmiştir. Bununla birlikte aktifte karşılık ayrılarak varlığın defter değerine dolaylı olarak yansıtılmıştır. Bu gider vergi mevzuatı açısından kanunen kabul edilmeyen gider olup, vergi matrahına ilave edilmiştir. TFRS hükümleri dikkate alındığında değer düşüklüğü varlığın defter değerinden doğrudan düşülmüştür ve “Finansal Varlık Değerleme Farkları (-)” olarak özkaynaklara yansıtılmıştır. Bu değer azalışları özkaynaklarda izlendiğinden, satılmaya hazır amaçlı finansal varlıklar yeniden sınıflandırılana kadar veyahut elden çıkarılana kadar herhangi bir vergi varlığı veya yükümlülüğü oluşturmayacaktır.

C. Vadeye kadar elde tutulan finansal varlıkların defter değerinde VUK’a göre yapılan değerlemede herhangi bir fark bulunmamaktadır zira bu varlıklar dolayısıyla hukukten tahakkuk eden faiz gelirleri, dönemsellik kavramı gereği “181 Gelir Tahakkuklarında” iskonto tutarı ise “380 Gelecek Aylara Ait Gelirler” hesabında izlenmiştir. TFRS hükümlerine göre tahakkuk eden faizler etkin faiz oranı kullanılarak itfa edilmiş maliyet bedeliyle gösterilmesi gerektiği için varlığın defter değerinde 1.620 TL’lik bir artış söz konusu olmuş bu durum da ertelenmiş bir vergi yükümlülüğünü ortaya koymuştur.

D. Tahakkuk eden faiz gelirleri ve yine dönemsellik gereği 2018 hesap dönemine isabet eden gelecek aylara ait gelirler dikkate alındığında (4.000-2.000) 2.000 TL’lik VUK hükümleri lehine bir artış söz konusu olmuş bu durumda ertelenmiş vergi varlığını ortaya koymuştur.

E. Diğer menkul kıymetler içerisinde yer alan opsiyon sözleşmesinin değerinde meydana gelen 2.150 TL’lik artış VUK hükümleri kapsamında dikkate alınmamış ancak TFRS hükümlerine göre ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ortaya çıkarmıştır.

F. Ticari alacaklar incelendiğinde vade farklarından kaynaklanan bir farkın olduğu göze çarpmaktadır. VUK hükümleri dikkate alındığında vade farkları doğrudan ilgili alacak hesabına kaydedilmesine rağmen TFRS hükümlerine göre etkin faiz oranı

dikkate alınarak yapılan değerleme çalışmasında varlığın defter değerinde toplamda 2.643 TL (2.060+583) azalış söz konusu olmuş bu durumda ertelenmiş vergi varlığını ortaya koymuştur.

G. Stok kalemleri incelendiğinde, ticari alacaklarda belirtildiği üzere vade farklarından kaynaklanan farklar stok maliyetinden, etkin faiz oranı nispetinde ayrıştırılmış ve varlıkların defter değerinde 14.000 TL'lik (8.000+6000) azalmanın olduğu belirlenmiştir. Bu durum işletme açısından ertelenmiş vergi varlığını ortaya çıkarmıştır.

H. İştirak hisselerinde ortaya çıkan yeniden değerlendirme artışları hem VUK hükümleri hem de TFRS hükümleri kapsamında özkaynaklarda izlendiğinden herhangi vergi farkı söz konusu olmamıştır.

İ. Yabancı kaynaklar üzerinde yapılan değerlendirme çalışmalarında ortaya çıkan farklar etkin faiz oranından kaynaklanmaktadır. VUK 285'inci maddesi kapsamında yapılan değerlendirme ile etkin faiz oranı kullanılarak yapılan değerlendirme farkları işletme açısından defter değeri ile vergi değeri arasında farka neden olmuştur.

Bilanço verileri dikkate alındığında ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğüne ilişkin veriler aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

VERGİ ETKİSİ	ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜM.
ATKİF TOPLAM	4.128,60	2.354,00
PASİF TOPLAM	6.024,24	4.495,80
TOPLAM	10.152,84	6.849,80

Ertelenmiş Vergi Varlığı: $10.152,84 - 6.849,80 = 3.303,04$ TL

TMS 12 kapsamında gelir vergilerinin raporlanmasına yönelik ortaya çıkan farklılıklar ertelenmiş vergi varlığı ya da ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak dikkate alınmalıdır. İşletmenin birtakım farklar dolayısıyla 10.152,84 TL ertelenmiş vergi varlığı, 6.849,80 TL ertelenmiş vergi yükümlülüğü söz konusudur. Gelecek dönemlerde indirilebilecek vergi alacağı 3.303,04 TL ($10.152,84 - 6.849,80$) olarak tespit edilmiştir.

İşletmenin gelir tablosu kalemleri üzerinden yapılan değerlendirmede ertelenmiş vergi varlığı ve vergi yükümlülüğü aşağıdaki gibi belirlenebilir.⁴

UYGULAMA TİCARET SANAYİ A.Ş ERTELENMİŞ VERGİ DURUMU (GELİR TABLOSU)				
	VERGİ DEĞERİ	DEFTER DEĞERİ	İ.G.F.	V.G. F
BRÜT SATIŞLAR	900.000,00	887.500,00	12.500,00	-
SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	50.000,00	50.000,00	-	-
NET SATIŞLAR	850.000,00	837.500,00	12.500,00	-
SATIŞLARIN MALİYETİ	375.000,00	375.000,00	-	-
BRÜT SATIŞ KARI/ZARARI	475.000,00	462.500,00	12.500,00	
FAALİYET GİDERLERİ (-)	141.650,00	141.650,00	-	-
FAALİYET KARI VEYA ZARARI (A)	333.350,00	320.850,00	12.500,00	-
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KAR	44.294,00	65.483,00		16.189,00
<i>İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ (B)</i>	<i>12.500,00</i>	<i>17.500,00</i>	<i>İSTİSNA KAZANÇ</i>	
<i>FAİZ GELİRLERİ (C)</i>	<i>20.000,00</i>	<i>21.560,00</i>		<i>1.560,00</i>
<i>REESKONT FAİZ GELİRLERİ (C)</i>	<i>1.794,00</i>	<i>6.273,00</i>		<i>4.479,00</i>
<i>DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR (D)</i>	<i>10.000,00</i>	<i>20.150,00</i>		<i>10.150,00</i>
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARAR (-)	27.644,00	25.192,00	548,00	-
<i>KARŞILIK GİDERLERİ (-) (E)</i>	<i>3.000,00</i>	-	<i>K. K. E. G.</i>	
<i>MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARLARI (-) (F)</i>	<i>15.000,00</i>	<i>15.000,00</i>	-	-
<i>KAMBİYO ZARARLARI (-) (F)</i>	<i>8.000,00</i>	<i>8.000,00</i>	-	-
<i>REESKONT FAİZ GİDERLERİ (-) (G)</i>	<i>1.644,00</i>	<i>2.192,00</i>	<i>548,00</i>	-
FİNANSMAN GİDERLERİ (H)	80.000,00	99.656,20	19.656,20	-
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	270.000,00	261.484,80	32.704,20	16.189,00
DÖN. KAR. VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ. (-)	52.100,00	48.796,96	0,20	0,20
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	217.900,00	212.687,84	6.540,84	3.237,80
ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI			3.303,04	

⁴ Gelir Tablosu oluşturulurken daha net bir karşılaştırma yapılabilmesi için taslak hesap planı kullanılmamıştır.

A. Gelir tablosu verileri incelendiğinde faaliyet karı veya zararının defter değeri ile vergi değeri arasındaki fark vadeli satışlardan kaynaklandığı görülmektedir. İşletmenin dönem içerisinde yapmış olduğu satışlar dolayısıyla hasılat içerisinde izlediği 12.500 TL'lik fark (8.500+4.000) TFRS hükümleri doğrultusunda hasılat içerisinde çıkarılmış ve finans unsuru olarak dikkate alınarak etkin faiz oranı nispetinde faiz gelirleri arasında izlenmiştir. Faaliyet karının defter değerinde ortaya çıkan bu azalış işleme açısından ertelenmiş vergi varlığını ortaya koymuştur.

B. İştiraklerden temettü gelirlerinde ortaya çıkan 5.000 TL'lik fark, işletmenin iştiraklerinde önemli etkisinin bulunması dolayısıyla özkaynak yöntemi ile yapılan değerlendirme sonucu ortaya çıkmıştır. İştirak edilen şirketin ilgili döneme ait karının %25'lik kısmı ($50.000 * \%25 = 12.500$ TL) doğrudan varlığın defter değerine eklenerek, özkaynaklarda izlenmiştir. Bu gelirler vergi mevzuatı açısından istisna kapsamında bir kazanç olduğu için verginin hesaplanmasında, vergi matrahından indirilmiştir. Bu bağlamda TFRS hükümleri ile vergi mevzuatı karşılaştırıldığında herhangi bir varlık veya yükümlülük doğurmamıştır. Zira iştirak hisseleri dolayısıyla elde edilen kar payları Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca istisna kapsamında değerlendirilmektedir.

C. Faiz gelirleri (menkul kıymetlerden tahakkuk eden faiz ve senetsiz alacaklardan kaynaklanan vade farkları) ve Reeskont faiz gelirlerinde ortaya çıkan (1.560+4.479) 6.039 TL'lik fark, etkin faiz oranının kullanılarak itfa edilmiş maliyet bedeli esasının kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

D. Diğer olağan gelir ve karlarda ortaya çıkan 10.150 TL'lik farkın sebebi alım satım amaçlı hisse senetlerinde meydana gelen 8.000 TL'lik artış ile diğer menkul kıymetler içerisinde muhasebeleştirilmiş olan opsiyon sözleşmesinin değerinde meydana gelen 2.150 TL'lik artıştan kaynaklanmaktadır. Zira bu değer artışı vergi mevzuatı ve genel kabul görmüş muhasebe prensipleri doğrultusunda gelir olarak dikkate alınmazken TFRS kapsamında değerlendirildiğinde sonuç hesaplarına yansıtılarak gelir olarak kaydedilmiştir.

E. Karşılık giderleri, vergi mevzuatı açısından kanunen kabul edilmeyen giderdir. TFRS hükümlerine göre ise satılmaya hazır finansal varlıklardan kaynaklandığı için özkaynaklarda izlenmiş ve varlığın defter değerinden düşülmüştür.

F. Menkul kıymet satış zararları ile kambiyo zararlarından herhangi bir fark söz konusu olmamıştır.

G. Reeskont faiz giderlerinde ortaya çıkan 548 TL'lik farkın nedeni ise vadeli işlemlerin ve etkin faiz oranının dikkate alınmasından kaynaklanmaktadır.

H. Finansman giderlerinde ortaya çıkan 19.656,20 TL'lik belirgin farkın nedeni, etkin faiz oranı ile birlikte senetsiz borçlardan kaynaklanan vade farklarının bir finansman unsuru olarak dikkate alınmasından kaynaklanmaktadır.

Tüm veriler dikkate alındığında işletmenin VUK'a göre yapılan değerlendirme sonuçlarına göre net karın 217.900 TL olduğu ancak TFRS açısından değerlendirildiğinde bu tutarın 212.687,84 TL olduğu tespit edilmiştir. Gelir tablosu verilerine göre işletmenin indirilebilir geçici farkı 32.704,20 TL, vergilendirilebilir geçici farkının ise 16.189,00 TL olduğu görülmektedir.

Vergi durumu incelendiğinde;

Ertelenmiş Vergi Varlığı : 32.704,20 TL * %20 = 6.540,84 TL

Ertelenmiş Vergi Yük. : 16.189,00 TL * %20 = 3.237,80 TL

Ertelenmiş Vergi Varlığı : 3.303,04 TL olduğu tespit edilmiştir.

VUK hükümleri kapsamında yapılan değerlendirme işlemi ile Kurumlar Vergisi Kanununa kapsamında kurum kazancının tespit edilmesine yönelik hükümleri dikkate alındığında işletmenin yapmış olduğu vergi karşılığı kaydı aşağıdaki gibi olmuştur.

Kurum Kazancı : 270.000,00

Kanunun Kabul Edilmeyen Giderler (+) : 3.000,00 (Karşılık Giderleri)

İstisna Kazançlar (-) : 12.500,00 (İştirak Kazançları İstisnası)

Mali Kar : 260.500,00

Kurumlar Vergisi (%20) : 52.100,00

31/12/2018			
691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI	52.100,00		
370 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI			52.100,00
<i>Kurumlar Vergisi Karşılığının Ayrılması</i>			
31/12/2018			
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI	270.000,00		
691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI			52.100,00
692 DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI			217.900,00
<i>Dönem Net karının Hesaplanması</i>			
31/12/2018			
692 DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	217.900,00		
590 DÖNEM NET KARI			217.900,00
<i>Dönem Net karının Bilançoya Aktarılması</i>			

TFRS kapsamında ertelenmiş vergi varlıkları ve yükümlülükleri de dikkate alındığında yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibi olmalıdır.

Kurum Kazancı	: 261.484,80
İstisna Kazançlar (-)	: <u>17.500,00</u> (İştirak Kazançları İstisnası)
Mali Kar	: 243.984,80
Kurumlar Vergisi (%20)	: 48.796,96
Ertelenmiş Vergi Varlığı	: <u>3.303,04</u>
Kurumlar Vergisi	: 52.100,00

31/12/2018		
691 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI YASAL VERGİ GİDERİ	52.100,00	
370 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI		52.100,00
<i>Kurumlar Vergisi Karşılığının Ayrılması</i>		

31/12/2018		
289 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	10.152,84	
489 ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ		6.849,80
692 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER ERTELENMİŞ VERGİ GELİR – GİDER ETKİSİ		3.303,04
<i>Ertelenmiş vergi Varlığı ve Yükümlülüğünün Bilançoya Aktarılması</i>		

31/12/2018		
690 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI VEYA ZARARI	261.484,80	
692 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER ERTELENMİŞ VERGİ GELİR – GİDER ETKİSİ	3.303,01	
693 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI		212.687,84
691 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI YASAL VERGİ GİDERİ		52.100,00
<i>Vergi Karşılığı ve Dönem Vergi etkisinin kapatılması</i>		

31/12/2018		
693 SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	212.687,84	
699 DÖNEM NET KAR VEYA ZARARI		212.687,84
<i>Dönem vergi sonrası karın aktarma kaydı</i>		

31/12/2018	
699 DÖNEM NET KAR VEYA ZARARI	212.687,84
590 DÖNEM NET KARI	212.687,84
<i>Net Karın Bilançoya Aktarılması</i>	

TMS 12 Gelir vergileri standardı ile değerlemeye ilişkin diğer standartların uygulanması durumunda işletmenin dönem net karında ve diğer bilanço kalemlerinde belirgin farklar ortaya çıkmıştır. TFRS hükümleri çerçevesinde oluşturulacak finansal tablolar aşağıdaki gibi olacaktır.

UYGULAMA TİCARET SANAYİ A.Ş 01.01.2018- 31.12.2018 TARİHLİ TFRS FİNANSAL DURUM TABLOSU (BİLANÇO) (TFRS)				
AKTİFLER			PASİFLER	
1. DÖNEN VARLIKLAR		810.033,00	3. KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	385.517,00
10. NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ		297.550,00	30. FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	158.990,00
100 Kasa	46.800,00		302 Uzun Vadeli Kredi Anapara Taksitleri ve Faizleri	76.000,00
101 Alınan Çekler	126.000,00		305 Çıkarılmış Tahvil ve Uzun Vadeli Borçlanma Araçlarının Anapara Taksit ve Faizleri	19.522,00
102 Bankalar	124.750,00		304 Çıkarılmış Bonolar Senetler ve Diğ. Borç. Araçları	63.468,00
11. FİNANSAL YATIRIMLAR		127.370,00	32. TİCARİ BOÇLAR	144.927,00
110 G.U.D. Farkı Kar/Zarara Yans. Fin. Yatırımlar	32.000,00		320 Satıcılar	96.000,00
111 G.U.D. Farkı Diğer Kapsamlı Gel. Yans. Fin. Yat.	42.000,00		321 Borç Senetleri	56.000,00
112 İfşa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar	41.620,00		328 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)	(7.073,00)
119 Türev Araçlar	11.750,00			
13. TİCARİ ALACAKLAR		167.113,00	36. ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER	29.500,00
120 Müşterilerden Alacaklar	86.400,00		362 Ödenecek KDV	29.500,00
121 Alacak Senetleri	85.000,00		37 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	52.100,00
128 Ertelemiş Vade Farkı Gelirleri (-)	(4.287,00)		370 Dönem Karı Vergi ve Diğ. Yasal Yük. Karş.	52.100,00
			4. UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	254.981,00
14. DİĞER ALACAKLAR		7.500,00	40. FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	248.131,20
İştiraklerden Alacaklar	7.500,00		400 Banka Kredileri	176.131,20
			405 Çıkarılmış Tahvil ve Diğer Borçlanma Araçları	72.000,00
15. STOKLAR		210.500,00		
153 Ticari Mallar	160.500,00		48. GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİD. TAHAKKUKLARI	6.849,80
157 Diğer Stoklar	50.000,00		489 Ertelemiş Vergi Yükümlülüğü	6.849,80
2. DURAN VARLIKLAR		545.152,84	5. ÖZKAYNAKLAR	714.687,84
21 ORTAKLARDAKİ YATIRIMLAR		135.000,00	50. ÖDENMİŞ SERMAYE	500.000,00
210 İştiraklerdeki Yatırımlar	135.000,00		500 Sermaye	500.000,00
25. MADDİ DURAN VARLIKLAR		380.000,00	55. ÖZKAYNAKLARDA KAYDEDİLEN BİRİKMİŞ GELİRLER (GİDERLER)	5.000,00
252 Binalar	235.000,00		557 Özkaynak Yöntemi ile Değ. Yatırımların Kaydettikleri Gelirlerden Kar veya Zararda Sınıflandırılmayacak Paylar	5.000,00
254 Taşıtlar	125.000,00		56 ÖZKAYNAKLARDA KAYDEDİLEN BİRİKMİŞ GELİRLER (GİDERLER)	(3.000,00)
255 Demirbaşlar	40.000,00		567 Özkaynak Yöntemi ile Değ. Yatırımların Özkaynaklarında Kaydettikleri Gelirler	(3.000,00)
258 Birikmiş Amortismanlar (-)	(20.000,00)		59. DÖNEM NET KARI	212.687,84
28. GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GİDER TAHAKKUKLARI		30.152,84	590 Dönem Net Karı	212.687,84
280 Gelecek Yıllara Ait Giderler	20.000,00			
289 Ertelemiş Vergi Varlıkları	10.152,84			
AKTİF TOPLAMI		1.355.185,84	PASİF TOPLAMI	1.355.185,84

UYGULAMA TİCARET SANAYİ A.Ş 01.01.2018 TARİHLİ FİNANSAL PERFORMANS TABLOSU (GELİR TABLOSU)⁵		
HASILAT (NET)		837.500,00
<i>Satışlar</i>	887.500,00	
<i>Satış İndirimleri</i>	50.000,00	
SATIŞLARIN MALİYETİ		375.000,00
ESAS FAALİYET BRÜT KARI (ZARARI)		462.500,00
FAALİYET GİDERLERİ		141.650,00
<i>Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri</i>	95.000,00	
<i>Genel Yönetim Giderleri</i>	46.650,00	
ESAS FAALİYET NET KARI (ZARARI)		320.850,00
DiĞER FAALİYETLER GELİR VE KARLAR		65.483,00
<i>İştirakler Temettü Gelirleri</i>	17.500,00	
<i>Faiz Gelirleri</i>	21.560,00	
<i>Reeskont Faiz Gelirleri</i>	6.273,00	
<i>Diğer Gelir ve Karlar</i>	20.150,00	
DiĞER FAALİYETLER GİDER VE ZARARLAR		25.192,00
<i>Finansal Varlık Satış Zararları</i>	15.000,00	
<i>Kambiyo Zararları</i>	8.000,00	
<i>Reeskont Faiz Giderleri</i>	2.192,00	
FİNANSAMAN GİDERİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)		361.141,00
FİNANSMAN GİDERLERİ		99.656,20
<i>Finansman Giderleri</i>	99.656,20	
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)		261.484,80
DÖNEM KARI VERGİ KARŞILIĞI		48.796,96
<i>Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karş.</i>	52.100,00	
<i>Ertelenmiş Vergi Varlığı</i>	3.303,04	
DÖNEM NET KARI (ZARARI)		212.687,84

Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının öngördüğü temel değerlendirme ölçüleri ve ilkeleri doğrultusunda, finansal araçlar dikkate alınarak yapılan çalışmada işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının, vergi mevzuatlarında belirtilen ölçülere göre belirgin farkları taşıdığı gözlemlenmiştir.

⁵ Gelir tablosu oluşturulurken daha net bir karşılaştırma yapılmasına imkân sağlaması adına taslak hesap planı kullanılmamıştır.

4.5.Rasyo Analizi

Uygulama Ticaret Sanayi A.Ş.'nin VUK kapsamında değerlemesi yapılarak tek düzen hesap planı çerçevesinde düzenlenen mali tabloları ile TMS/TFRS kapsamında değerlemesi yapılarak düzenlenen mali tablolarının karşılaştırmalı oran analizi bu bölümde ele alınacaktır.

4.5.1. Likidite Oranları

İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme yeteneğinin ölçülmesi amacıyla kullanılan bu analizin, TDHP ve VUK kapsamında düzenlenen mali tablolar ile TMS/TFRS kapsamında düzenlenen mali tablolara uygulanması sonucu ortaya çıkan değerler şöyledir.

Likidite Oranları		TFRS	VUK
Cari Oran =	Dönen Varlıklar	810.033,00	818.906,00
	Kısa Vadeli Yab. Kay.	385.517,00	390.006,00
Asit-Test Oranı =	Dönen Var. - Stoklar	599.533,00	594.406,00
	Kısa Vadeli Yab. Kay.	385.517,00	390.006,00
Nakit Oranı =	Hazır Değerler + Menkul Kıymetler	424.920,00	413.150,00
	Kısa Vadeli Yab. Kay.	385.517,00	390.006,00

Cari oran işletmenin kasa vadeli yükümlülüklerini ödeyebilme yeterliliğini ortaya koyan bir oran analizi yöntemidir. Bu oranın 1'den büyük olması beklenmektedir. VUK'a göre yapılan değerlendirme ile TFRS kapsamında yapılan değerlendirme kıyaslandığında cari oranda küçük de olsa bir artış gözlemlenmektedir. Bunun temel sebebi TFRS'ye göre yapılan değerlemede kısa vadeli yabancı kaynaklarda ortaya çıkan azalışın, dönen varlıklardaki azalışa nispeten daha yüksek oranda olmasıdır. Dönen varlıklarda meydana gelen azalış TFRS'ye göre farklı değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynaklarda yaşanan azalışların sebebi ise kredili mal ve hizmet alımlarının, VUK kapsamında dönem sonu değerine indirgenememesi ya da diğer bir ifade ile

senetsiz borçlar için reeskont hesaplanmaması olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda TFRS kapsamında yapılan değerlemenin VUK'a göre pozitif yönde değiştiği görülmüştür.

Asit-Test oranı, cari oranı tamamlayıcı ve destekleyici bir oran analizi yöntemidir. Bu yöntemde dönen varlıklardan stok kalemleri çıkarılarak likidite derecesi yönünden, kısa vadeli yükümlülüklerin karşılanma oranı belirlenir. Bu oranın normal şartlar altında en az 1 olması beklenmektedir. Asit-test oranının TFRS'ye göre yapılan değerlemede daha yüksek çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi TFRS kapsamında yapılan stok değerlemelerinde, stok kalemine ilişkin ortaya çıkan vade farklarının stok maliyeti olarak dikkate alınmaması, bunun bir finansman faaliyeti olarak kayıtlara alınmasından kaynaklanmaktadır. Dönen varlıklar içerisindeki stok kalemlerinin maliyetinde meydana gelen azalış bu oranın yükselmesinin temel gerekçesi olarak gösterilebilir. Asit-test oranının yüksek çıkması, işletme için pozitif bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlar.

Nakit oranı ise işletmenin nakit ve nakit benzeri varlıkları ile kısa vadeli yükümlülükleri karşılama derecesini ortaya koyan bir oran analizi yöntemidir. Nakit oranında da diğer likidite oranlarında olduğu gibi TFRS'ye göre yapılan değerlemelerde daha yüksek çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi menkul kıymetlerde yaşanan değer artışlarının VUK kapsamında dikkate alınmamasına rağmen TFRS kapsamında yapılan değerlemede ilgili varlığın defter değerine eklenmesidir. Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklarda ve türev varlıklarda ortaya çıkan değer artışının bu iktisadi kıymetin defter değerine eklenmesi nakit oranının da artış göstermesine sebep olmuştur. Bu sonuç işletme için pozitif bir değerlendirme yapılmasına imkân sağlamaktadır.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse likidite oranları dikkate alındığında TFRS kapsamında yapılan değerlemelerin işletmenin mali tablolarına pozitif yansıdığı görülmektedir.

4.5.2. Mali Yapı Oranları

İşletmenin kaynak yapısı ve özkaynaklar ile yabancı kaynaklar arasındaki dengenin değerlendirilebilmesine olanak sağlayan analizdir. İşletmeye kredi sağlayan

kurumlar, yatırımcılar ve diğer tüm ilişkili kişiler açısından oldukça önemlidir. Normal şartlar altında işletme varlıklarının çoğunlukla özkaynaklarla finanse edilmesi beklenmektedir. Diğer bir ifade ile finansman oranının 1'den büyük olması işletme açısından olumlu bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlar. İşletmenin TFRS ve VUK kapsamında düzenlenen mali tabloların karşılaştırılması sonucu aşağıdaki değerlere ulaşılmıştır.

Mali Yapı Oranları		TFRS	VUK
Finansal Kaldıraç Oranı =	Yabancı Kaynaklar	640.498,00	626.006,00
	Aktif Toplamı	1.355.185,84	1.348.906,00
Özkaynak Oranı =	Özkaynaklar	714.687,84	722.900,00
	Aktif Toplamı	1.355.185,84	1.348.906,00
Finansman Oranı =	Özkaynaklar	714.687,84	722.900,00
	Yabancı Kaynaklar	640.498,00	626.006,00
		0,473	0,464
		0,527	0,536
		1,116	1,155

Finansal kaldıraç oranı, işletmenin toplam varlıkları içerisindeki yabancı kaynakların oranını göstermektedir. Başka bir ifade ile işletme varlıkları üzerindeki üçüncü kişilerin hakları ortaya koymaktadır. VUK'a göre yapılan değerlendirme ile TFRS kapsamında yapılan değerlendirme karşılaştırıldığında işletmenin finansal kaldıraç oranının VUK'a göre daha düşük çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi yabancı kaynaklarda ortaya çıkan artışın, varlıklarda ortaya çıkan artışa nispeten daha yüksek düzeyde olmasıdır. Bu durum TFRS'ye göre yapılan değerlendirme sonuçları ile işletme hakkında negatif bir değerlendirme yapılmasına sebep olacaktır zira varlıklar üzerindeki yabancı kaynakların yani borçların oranı artış göstermiştir.

Özkaynak oranının TFRS'ye göre yapılan değerlemede düşmüş olmasının sebebi finansal kaldıraç oranında ifade edildiği üzere yabancı kaynakların toplam varlıklar üzerindeki payının armasıdır. İşletme sahip veya ortaklarının toplam varlıklar üzerindeki haklarının azalmış olması işletme ile ilgili negatif bir değerlendirme yapılmasına sebep olacaktır.

Finansman oranı işletmenin özkaynakları ile yabancı kaynaklarının oranlanması ile tespit edilir. Bu oranın yüksek çıkması işletmenin toplam varlıklarının daha yüksek bir oranda özkaynakları ile karşıladığını gösterir. İşletmenin, VUK kapsamında yapılan değerlendirme çalışması ile TFRS kapsamında yapılan değerlendirme çalışması karşılaştırıldığında bu oranın düştüğü gözlemlenmektedir. Bunun temel sebebi TFRS'ye göre net karın azalması ve satılmaya hazır menkul kıymetlere ilişkin ortaya çıkan değer azalışlarının özkaynaklarda izlenmesi, bununla birlikte yabancı kaynaklarda değerlendirme dolayısıyla bir artışın söz konusu olmasıdır. Bu durum işletme ile ilgili negatif bir değerlendirme yapılmasına sebep olacaktır.

Genel değerlendirme yapılmak gerekirse mali yapı oranları bakımından TFRS'ye göre yapılan değerlendirme çalışmalarının işletmenin mali tablolarına negatif yansıdığı söylenebilir.

4.5.3. Faaliyet Oranları

İşletme varlıklarının kullanım etkinliğine yönelik yapılan bir analiz yöntemidir. Bu analiz ile işletmenin alacaklarının ne kadarlık bir sürede tahsil edildiği, stokların ne kadarlık bir sürede yenilendiği veya işletme aktiflerinin toplam satışlar içerisindeki payları gibi dinamik ölçüler esas alınarak bir değerlendirme yapılmaktadır. Faaliyet oranlarının mümkün olduğu kadar yüksek çıkması işletme açısından olumlu değerlendirme yapılmasına olanak sağlar. İşletmenin VUK ve TFRS kapsamında düzenlenen mali tabloların karşılaştırılması sonucu aşağıdaki değerlere ulaşılmıştır.

Faaliyet Oranları		TFRS		VUK	
Alacak Devir Hızı =	Net Satışlar	837.500,00	= 5,012	850.000,00	= 5,007
	Ortalama Ticari Alacaklar ⁶	167.113,00		169.756,00	
Stok Devir Hızı =	Satılan Ticari Mallar Maliyeti	375.000,00	= 1,781	375.000,00	= 1,670
	Ortalama Ticari Mal Stoku ⁷	210.500,00		224.500,00	
Aktif Devir Hızı =	Net Satışlar	837.500,00	= 0,618	850.000,00	= 0,630
	Aktif Toplamı	1.355.185,84		1.348.906,00	

Alacak devir hızı, işletmenin alacaklarını ortalama tahsil süresinin hesaplanmasına yönelik kullanılan bir oran analizi yöntemidir. İşletmenin VUK ve TFRS kapsamında hazırlanan mali tablolar üzerinde yapılan değerlemede, alacak devir hızının TFRS'ye göre az da olsa artmış olduğu gözlemlenmektedir. Bunun temel sebebi TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda kredili alacakların değerlendirme gününe indirgenmiş olmasıdır. Diğer bir ifade ile vade farklarından kaynaklanan tutarın itfa edilmiş maliyet ile ölçümlenerek bilançoya yansıtılmasıdır. Bu durum TFRS'ye göre düzenlenmiş olan mali tablolar açısından pozitif bir değerlendirme yapılmasına imkân sağlar.

Stok devir hızı işletmelerin stoklarını ortalama ne kadarlık bir süre içerisinde satmış olduğunu ortaya koyan bir oran analizi yöntemidir. İşletmeler için bu oranın yüksek çıkması olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Uygulama işletmesi açısından incelendiğinde VUK'a göre yapılan değerlendirme sonuçlarının TFRS'ye göre daha düşük çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi VUK'a göre stok maliyetleri içerisinde bulunan vade farklarının, TFRS kapsamında finansman maliyeti olarak dikkate alınmasıdır. Bu durum stok devir hızının TFRS kapsamında yapılan değerlendirme daha yüksek çıkmasına sebep olmaktadır bu da işletmenin mali tablolarının TFRS'ye göre düzenlenmesi durumunda pozitif bir değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacaktır.

⁶ Dönem Başı Alacakların aynı tutarda olduğu varsayımı ile sonuca ulaşılmıştır.

⁷ Dönem Başı Stokların aynı tutarda olduğu varsayımı ile sonuca ulaşılmıştır.

Aktif devir hızı işletmenin sahip olduğu tüm varlıklarının verimliliğini ortaya koyan bir oran analizi yöntemidir. Bu oranın alacak devir hızı ve stok devir hızında olduğu gibi yüksek çıkması arzu edilmektedir. İşletmenin VUK ve TFRS kapsamında yapılan mali tablolar incelendiğinde aktif devir hızının TFRS'ye göre daha düşük çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi, TFRS kapsamında yapılan vadeli satışların satış hasılatına değil bir finansman unsuru olarak faiz gelirlerine yansıtılması, bunun yanında varlıklarda meydana gelen değer artışlarının TFRS'ye göre varlıkların defter değerine ilave edilmesi sonucu, toplam aktiflerde meydana gelen artış olarak değerlendirilebilir. Bu durum işletme açısından negatif bir değerlendirme yapılmasına sebep olacaktır.

4.5.4. Karlılık Oranları

İşletmenin, özkaynaklarını ve yabancı kaynaklarını ne derece etkin kullandığının tespit edilmesi amacıyla kullanılan analiz yöntemidir. Bu analiz ile işletme faaliyetlerinin karlılık üzerindeki etkisi değerlendirilebilir. VUK kapsamında yapılan değerlendirme ile TMS/TFRS kapsamında yapılan değerlendirme sonucu oluşan mali tabloların karşılaştırması yapıldığında karlılık oranları aşağıdaki gibi oluşmuştur.

Karlılık Oranları		TFRS		VUK	
Brüt Karlılık =	Brüt Satış Kar	462.500,00	= 0,552	475.000,00	= 0,559
	Net Satışlar	837.500,00		850.000,00	
Faaliyet Karlılığı =	Faaliyet Kar	320.850,00	= 0,383	333.350,00	= 0,392
	Net Satışlar	837.500,00		850.000,00	
Olağan Karlılık =	Olağan Kar	261.484,80 ⁸	= 0,312	270.000,00	= 0,318
	Net Satışlar	837.500,00		850.000,00	
Net Karlılık =	Net Kar	212.687,84	= 0,254	217.900,00	= 0,256
	Net Satışlar	837.500,00		850.000,00	
Özkaynak Karlılığı =	Net Kar	212.687,84	= 0,298	217.900,00	= 0,301
	Özkaynaklar	714.687,84		722.900,00	
Ekonomik Rantabilite	Vergi Öncesi Kar + Faiz Giderleri	361.141,00	= 0,266	350.000,00	= 0,259
	Özkaynaklar + Yabancı Kaynaklar	1.355.185,84		1.348.906,00	

⁸ Finansman Giderleri düşülmüştür.

Karlılık oranları incelendiğinde TFRS'ye göre yapılan analiz sonuçlarının, VUK kapsamında yapılan analize göre düşüş gösterdiği gözlemlenmiştir. Bunun temel gerekçesi, yukarıdaki analizlerde ifade edildiği üzere vadeli satışların satış hasılatına değil faiz gelirlerine yansıtılması olarak değerlendirilebilir.

Özkaynak karlılığı, işletme yöneticilerinin başarısını ortaya koyan bir analiz yöntemidir. Bu oran işletmenin sahip olduğu özkaynakların, dönem net karı açısından verimliliğini göstermektedir. Oranın yüksek çıkması arzu edilmektedir. Uygulama işletmesi açısından incelendiğinde VUK kapsamında yapılan değerlendirilme sonuçlarının, TFRS'ye göre daha yüksek çıktığı görülmektedir. Bunun temel sebebi net karda ortaya çıkan azalışın, özkaynaklarda ortaya çıkan azalmaya nispeten daha fazla olması olarak değerlendirilebilir. Bu durum yatırımcılar açısından negatif bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlar.

Ekonomik rantabilite oranı, işletmeye ait fonların getirisinin ve verimliliğinin ölçülmesi amacıyla kullanılan bir oran analizi yöntemidir. TFRS kapsamında yapılan çalışmada bu oranın VUK'a göre yapılan çalışmaya nispeten artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi TFRS'ye göre özkaynaklarda yaşanan azalmaya karşın işletmenin faiz giderlerinde daha yüksek bir oranda artışın söz konusu olmasıdır.

Oran analizi sonuçlarını kısaca özetlemek gerekirse;

Cari oran, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 2,101, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda ise 2,100; likidite oranı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 1,555, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 1,524; nakit oranı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 1,102, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 1,059 olduğu tespit edilmiştir. Likidite analiz sonuçları incelendiğinde, TFRS kapsamında düzenlenen mali tablolarda, işletmenin kısa vadeli yükümlülükleri karşılama derecesinin olumlu olarak değiştiği belirlenmiştir.

Finansman kaldıraç oranı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 0,473, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 0,464; özkaynak oranı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 0,527, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 0,536; finansman oranı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 1,116, VUK'a göre

düzenlenen mali tablolarda 1,155 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, TFRS kapsamında düzenlenen mali tablolar dikkate alındığında, işletmenin varlıkları içerisindeki yabancı kaynak payının artması şeklinde yorumlanabilir.

Alacak devir hızı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 5,012, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda, 5,007; stok devir hızı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 1,781, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 1,670; aktif devir hızı, TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 0,618, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 0,630 olduğu belirlenmiştir. Aktif devir hızı ve stok devir hızının TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda artmış; ancak aktif devir hızında bir düşüş gözlemlenmiştir.

Karlılık oranları genel olarak TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda düşüş göstermiş; ancak ekonomik rantabilite oranı faiz giderlerinin artmasına paralel olarak TFRS'ye göre düzenlenen mali tablolarda 0,266, VUK'a göre düzenlenen mali tablolarda 0,259 olarak gerçekleşmiştir.

Uygulama işletmesinin VUK ve TFRS kapsamında oluşturulan mali tabloları ve bu tablolara ilişkin ortaya konan rasyo analiz sonuçları incelendiğinde, iki yaklaşım arasında belirgin farkların olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının değerlendirme yöntemleri kullanıldığında işletmenin mali durumunun ve finansal performansının değişikliğe uğradığı tespit edilmiştir. Bu farklar, daha büyük aktif ve pasif değerlere sahip işletmelerde çok daha büyük parasal hadlerin ortaya çıkmasına sebep olabilecektir. Bu bağlamda tespit edilen bu farklar, işletme hakkında bilgi talep eden üçüncü kişilerin yapacağı değerlendirmeler açısından önem arz edecektir.

SONUÇ

Ekonomik ve ticari anlamda ülke sınırlarının ortadan kalkması, yatırımcılar ve işletmeler açısından yatırım alternatiflerini arttırmış, kurumsallaşma ve sürdürülebilir kalkınma hız kazanmış, para ve sermaye piyasaları eskisinden çok daha önemli hale gelmiştir. Bu durum, finansal tablo kullanıcılarının karşılaştırılabilir, güvenilir ve gerçeğe en uygun bilgiyi tam zamanında öğrenebilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk uluslararası alanda ortak bir muhasebe dilinin oluşturulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Ülkelerin farklı muhasebe sistemlerine sahip olması ve uluslararası ticaretin gelişmesiyle birlikte, farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmeler, o ülkelerin muhasebe uygulamalarıyla karşı karşıya kalmış ve her ülkedeki muhasebe kurallarına göre ayrı finansal tablo düzenlemek zorunda kalmışlardır. Ülkeler arası muhasebe uygulamalarındaki bu farklılıklar, yabancı yatırımcıların, yatırım yapacağı ülkelerde kullanılan finansal tabloları ve muhasebe kayıtlarını inceleyerek karar vermelerine yardımcı olmaması standartların geliştirilme sürecini hızlandırmıştır.

Günümüzde dünya ülkeleri kendi kurum ve kuruluşları aracılığıyla uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu muhasebe sistemleri geliştirme çalışmaları yapmaktadır. Ülkemizde de bu alanda birtakım kuruluşlar detaylı çalışmalar yapmış ve uyumlaştırma çalışmalarına katılmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu, Maliye Bakanlığı ve özellikle son dönemlerde Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu ve devamında Kamu Gözetimi Kurumu, uluslararası standartlara uyumlaştırma çalışmalarında oldukça kapsamlı çalışmalar yapmaktadır. Kamu Gözetimi Kurumu, uluslararası finansal raporlama standartlarını Türkçeye çevirmekte ve bu standartların Türkiye’de uygulanabilmesi için gerekli çalışmaları yapmaktadır.

Sermayenin küreselleşmesi ile birlikte para ve sermaye piyasası araçlarına yapılan yatırımların artması sonucu finansal araçlar mali tablolarda oldukça önemli bir paya sahip olmaya başlamıştır. Bu durum finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve değerlemesini önemli bir sorun haline getirmiştir.

Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarında finansal araçlara ilişkin dört temel standart oluşturulmuştur. Bunlar; TMS/IAS 32 Finansal Araçlar:

Sunum, TMS/IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TFRS/IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve TFRS/IFRS 9 Finansal Araçlar standartlarıdır.

TMS 32; Finansal Araçlar Sunum Standardına göre, Finansal araçlar, bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşme olarak tanımlanmıştır. Yine bu standarda göre işletmelerin finansal borç ve finansal varlıklarını, finansal durum tablosunda -yasal bir hakkının bulunması durumunda- netleştirme esasına göre raporlayabileceği belirtilmiştir.

TMS 39; finansal araçları, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan, satılmaya hazır amaçlı, vadeye kadar elde tutma amaçlı ve kredi ve alacaklar olarak sınıflandırmıştır. Yine bu standart, finansal araçların ilk muhasebeleştirme ve sonraki muhasebeleştirmeleri ile değerlemelerine, bilanço dışı bırakılmasına, değer düşüklüğüne ve finansal riskten korunma ve muhasebesine ilişkin düzenlemeleri içermekte olup TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının 2014 sürümünün yayınlanması ve ülkemizde 2018 yılı itibariyle yürürlüğe girmesi ile finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin birtakım hükümler dışında kaldırılmıştır.

TFRS 9 Finansal araçlar standardına göre işletmelerin benimsemiş olduğu iş modeli ve finansal araçlardan beklediği nakit akışlarının özelliklerine göre üçlü bir sınıflandırma yaparak, finansal araçları, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan, itfa edilmiş maliyetle ile ölçülen ve gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar olarak tanımlamıştır.

TFRS 9'a göre; finansal araçların ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değer dikkate alınırken, sonraki muhasebeleştirme ve değerlendirme işlemlerinde, ilgili finansal aracın türüne göre farklı ölçüler kullanılmaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklarda gerçeğe uygun değer dikkate alınırken, itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, itfa edilmiş maliyetiyle, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklar ise ya gerçeğe uygun değer ile ya da itfa edilmiş maliyet bedeli ile değerlemeye tabi tutulur. TFRS 9'da sınıflandırma dışı tutulan kredi ve alacaklarda da itfa edilmiş maliyet bedeli esas alınmaktadır.

Finansal araçların gerçeğe uygun değeri, aktif bir piyasadaki işlem değeridir. İtfa edilmiş maliyet ise bir finansal aracın gelecekte beklenen nakit akışlarının belli bir

iskonto oranı ile bugünkü değerine indirgenmiş tutarıdır. Finansal araçların gerçeğe uygun değer ile veya itfa edilmiş maliyet bedeli ile mali tablolarda gösterilmesi, gerçeğe uygun, tarafsız ve anlaşılır bir sunumun sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Finansal araçların gerek gerçeğe uygun değeriyle gerekse itfa edilmiş maliyet bedeliyle değerlemeye tabi tutulması sonucunda ortaya çıkan değerlendirme farkları, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklarda, finansal performans tablosunda; gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan finansal varlıklarda, finansal durum tablosunda; itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar ile kredi ve alacaklar, finansal performans tablosunda raporlanır. Değerleme dönemlerinde ortaya çıkan tüm kazanç ve kayıpların raporlanması gerekir.

Vergi Usul Kanun'unda finansal araçların değerlemesi yapılırken alış değeri ve borsa rayici kullanılmaktadır. Hisse senetleri ile fon portföyünün en az %51'i Türkiye'de kurulmuş olan şirketlere ait hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgelerinin alış bedeli ile bunların dışında kalan tüm menkul kıymetlerin borsa rayiciyle değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır. Standartların aksine, vergi mevzuatı ve muhasebede ihtiyatlılık kavramı gereği değerlendirme gününde piyasa değerinde ortaya çıkan kazançlar dikkate alınmaz ve herhangi bir kayıt yapılmazken, değer azalışları gelir tablosunda raporlanmaktadır.

TMS 39'da Finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin hükümler de bulunmaktadır. Standarda göre üç tür finansal riskten korunma çeşidi bulunmaktadır: gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma ve yurt dışındaki işletmelerde bulunan net yatırım riskinden korunma. Bu standart finansal riskten korunma faaliyetleri için özel muhasebe ilkelerini de içermektedir. Buna göre, finansal riskten korunma aracı ile finansal riskten korunma konusu kalemin gerçeğe uygun değerlerinde oluşan değişikliklerin kar veya zarara etkileri raporlanmaktadır.

Finansal araçların muhasebeleştirme ve değerlemeye esas ölçülerin standartlarda ve vergi kanunlarında farklılıklar göstermesi ertelenmiş vergi varlığını ya da ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ortaya çıkarmaktadır. TMS 12 Gelir vergileri standardı kapsamında işletmelerin ertelenen vergi varlıklarının ve ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin mali tablolarda gösterilmesi gerekmektedir. Vergi mevzuatı

dikkate alınarak ortaya konan vergisel yükümlülüklerin, standartlarda belirtilen hükümler ile mali tablolarda gösterilmesi sağlanmalıdır.

Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarında belirlenen ilkeler ve değerlendirme ölçüleri ile vergi mevzuatında, verginin hesaplanmasına yönelik belirlenen temel değerlendirme ölçüleri, işletmenin temel mali tablolarına doğrudan etki edecek şekilde farklılar içermektedir ve bu durum işletmelerin rasyo analiz sonuçlarına da etki etmektedir. Uygulama örneğinde görüldüğü üzere ticari alanda faaliyette bulunan bir işletmenin aktif ve pasifinde bulunan finansal araçların değerlemesinden kaynaklanan farklar vergi durumuna olduğu gibi rasyo analiz sonuçlarına da yansımıştır. Yatırımcıların gerçeğe en uygun bilgiye ulaşması bakımından önem arz eden bu durum yapılan birtakım analiz çalışmalarıyla ortaya konmuş ve farklılıkların sebep ve sonuçları açıklanmıştır.

Sonuç olarak; uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının kapsamı genişledikçe, mali olayların kayda alınmasına ve raporlanmasına yönelik karmaşıklık daha da belirgin hale gelmektedir. İşletmelerin sahip olduğu veya yükümlülüğünde bulunan varlıkların ve kaynakların, farklı standartlar tarafından açıklanması veya bir varlığın ya da yükümlülüğün birden fazla standardın konusu içerisinde yer alması, bu alanda yapılacak olan çalışmaları daha da önemli hale getirmektedir. Finansal sistemler ve finansal yapılar işletmelerin varlığını sürdürebilmesi ve amaçlarına ulaşabilmesi için hayati önem arz etmektedir. Bu bağlamda uluslararası sermaye dolaşımının bir sonucu olarak önemi artan finansal araçlara olan ilgi ve gereksinim bu alanda oluşturulan standartları da beraberinde getirmiştir. Niteliği itibariyle oldukça karmaşık ve dinamik bir yapıya sahip olan finansal araçlara yönelik hazırlanan standartların, ülke mevzuatlarına göre birtakım farklılıklara sahip olması, işletmelerin mali tablolarına, vergisel yükümlülüklerine ve finansal rasyolarına önemli derecede etki etmektedir. Bu durumun tüm bilgi kullanıcılarının alacağı kararları etkileyecek olması gerçeğe uygun sunumun sağlanması açısından oldukça önemlidir. Öyle ki mali sektörün dışında ticari veya sınai esaslara göre faaliyette bulunan işletmelerin bile yatırım amacıyla edindiği finansal araçların finansal rasyolarına etkisi bu durumun bir kanıtı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN**, Nalan, (2001). “IAS 39 Nolu Standart Hükümlerine Göre Menkul Kıymetler Ve Finansal Duran Varlık İşlemlerinde Uygulanacak Muhasebe Politikaları”, **Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Mart, 61-78.
- AKGÜN**, Ali İhsan, (2016). “Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda Tarihi Maliyet Muhasebesinden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş”, **Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 3, 127-153.
- AKGÜL**, Ataman, Başak ve Hüseyin Akay, (2004). **Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma**, 2. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- ARIKAN**, Yahya, (1996). “Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye Uygulaması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:36, Mayıs-Haziran, 3.
- ASLAN**, Sinan, (2004). “Global Muhasebe Sürecinde Yakınsama Eğilimleri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.23, Temmuz, 93-100.
- ATIŞ**, Caner ve Gizem Çopur, (2016). “Muhasebe Standartları Açısından Eşit Geri Ödemeli Banka Kredilerinin Muhasebeleştirilmesi”, **Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies**, 164-191.
- AYÇİÇEK**, Fahri, (2011). “TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Nisan, 59-76.
- BAŞPINAR**, Ahmet, (2004). “Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış”, **Maliye Dergisi**, Mayıs-Ağustos, Sayı: 146, 42-57.
- BAYDOĞAN**, Lütfi, (2009), **Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Finansal Araçlar Ve Karşılıklar** İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- BOSTANCI**, Serpil, (2002). “Küreselleşen Muhasebede Standartlaşma Ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 59, Nisan-Mayıs-Haziran, 3.
- CELİK**, Ercan, (2012). “Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS)’nın Varlıkların Değerlemesi Hususunda Getirdiği Yenilikler: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Bilgi Düzeylerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma”, **Doktora Tezi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- ÇİFTÇİ**, Yavuz ve Alper Erserim, (2008). “Muhasebe Standartlarında Uluslararası Uyumlaştırma Çalışmaları Ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”,

Uluslararası Sermaye Hareketleri ve Gelişmekte Olan Piyasalar Sempozyumu, 24-27 Nisan, Bandırma.

- DEMİR, Şeref, (2014). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları TMS/IFRS VUK Değerleme Yaklaşımı, İkinci Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.**
- DEMİR, Volkan, (2015). IFRS/IFRS Kapsamında Finansal Araçlar, İkinci Baskı, İstanbul: Nobel Yayıncılık.**
- ERDEM, Ekrem, (2013). Para Banka ve Finansal Sistem, İkinci Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.**
- ERDOĞAN, Murat ve Engin Dinç, (2009). “Türkiye Muhasebe Standartları ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi”, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 43, Temmuz, 154-169.**
- GÖKGÖZ, Ahmet, (2013). “Diğer Kapsamlı Gelirler ve Muhasebeleştirilmesi”, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 57, Ocak, 23-38.**
- GÜCENME, Ümit ve Yıldız Özerhan, (2013). “Türkiye Finansal Raporlama Standartları”, Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Şubat.**
- GÜNAL, Mehmet, (2007). Para Banka ve Finansal Sistem, Beşinci Baskı, Ankara: Yeni Dönem Yayınları.**
- İBİŞ, Cemal ve Serdar Özkan, (2006). Uluslararası Muhasebe Standartları (IFRS)’na Genel Bakış, Mali Çözüm Dergisi, Ocak-Şubat-Mart, Sayı: 74, 25-35.**
- İŞSEVEROĞLU, Gülsüm, (2014), “Tms 39 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması Ve Değerlemesi: Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketlerin Uygulamaları”, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 21, 87-106.**
- KAYA, Gamze Ayça, (2013). “Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları’na Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.**
- KAHYA, Mehmet, (2001). “Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz, İstanbul: Sentez Reklam ve Danışmanlık.**
- KOCAMAZ, Hilal, (2012). “Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada Ve Türkiye’de Oluşum Ve Gelişim Süreci”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, 108.**
- KORKMAZ, Turhan ve Ali CEYLAN (2010). Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi, 5. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.**

- MARŞAP**, Beyhan ve Ganite Kurt, (1997). “Muhasebe Standartlarının Farklı Eğitim Düzeylerinde Müfredat Ve Kapsam Açısından İncelenmesi Ve Bir Model Önerisi”, **Türkiye XVI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Antalya, 225-242.
- MISIRLIOĞLU**, İsmail Ufuk, (2008). “Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:86, 65–81.
- MİRZA**, Abbas Ali ve Graham J. Holt ve Magnus Orrell, (2006). **İnternational Financial Reporting Standards-Workbook and Guide**, John Wiley and Sons Inc., New Jersey and Canada.
- ÖZERHAN** Akbulut, Yıldız, (2008). “Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Hükümlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi” **VI.Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu**. Ankara: Ankara SMMMO. (2-6 Mart 2008): Antalya.
- ÖZERHAN**, Yıldız ve Ümmühan Aslan, (2016). “Şeffaflık İlkesi Açısından Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğünün Raporlanmasının Yeni UFRS 9: Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Değerlendirilmesi” **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, 18, Özel Sayı: 1, 573- 603.
- ÖZERHAN**, Yıldız ve Serap Yanık, (2015). **IFRS/IAS İle Uyumlu TMS/TFRS Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları**, 3. Baskı, Ankara: TÜRMÖB Yayınları-475.
- PAMUKÇU**, Fatma, (2011). “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi”. **Mali Çözüm Dergisi**, Ocak-Şubat, 79-95.
- PARLAKKAYA**, Raif, (2004). “Muhasebede Uluslararası Uyum Ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Muhasebe Uyumlaştırma Çalışmaları”, **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 7, 123-139.
- PARLAKKAYA**, Raif (2005). **Finansal Türev Ürünler İle Mali Risk Yönetimi ve Muhasebe Uygulamaları**, Geliştirilmiş İkinci Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- RAMİREZ**, Juan (2007). **Accounting for Derivatives, Advanced Hedging Under IFRS**, England: John Wiley and Sons Inc., Chichester, England.
- SENEL**, Alpagut ve diğerleri, (2011). “Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer”, **e-Journal of New World Sciences Academy**, Number: 1, Article Number: 3C0059
- TECER**, Meral, (1989). **Tahvil Yatırımlarının Yönetimi**, Ankara: Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 233.

UYAR, Esmâ, (2014). “Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Amortisman Konusunun İncelenmesi ve Örnek Uygulamalar”, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

ÜSTÜNDAĞ, Saim, (2000). “Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, TURMOB Yayınları, Sayı: 1, Nisan: 32-35.

YALKIN, Koç, Yüksel, (1997). Türkiye Muhasebe Standartları, Ankara.

YAZICI, Mehmet, (2003). “Muhasebe Standardının Tanımı”, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:18, Nisan, 33-37.

İNTERNET SİTELERİ

www.kgk.gov.tr

www.gib.gov.tr

www.tcmb.gov.tr

www.kap.org.tr

www.vergidegundem.com

www.toprakymm.com

www.gulbenmusavirlik.com

KANUNLAR

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

STANDARTLAR

TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum

TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme

TMS 12 Gelir Vergileri Standardı

TFRS 7 Finansal Araçlar Açıklamalar

TFRS 9 Finansal Araçlar